

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Katedra občanské výchovy a filosofie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Adventisté sedmého dne jako náboženský fenomén

Seventh-day Adventist Church as a religious phenomena

Bc. Sabina Fejsáková

Vedoucí práce: doc. Mgr. David Rybák, Ph.D.

Studijní program: Učitelství pro střední školy (N7504)

Studijní obor: N D-ZSV (7504T216, 7504T190)

Odevzdáním této diplomové práce na téma *Adventisté sedmého dne jako náboženský fenomén* potvrzují, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzují, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, 12. dubna 2021

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu práce doc. Mgr. Davidu Rybákovi, Ph.D. za trpělivost, vstřícný přístup a cenné rady, které mi během psaní diplomové práce poskytl. Dále bych také chtěla poděkovat Bc. Martině Marii Heroldové za korekturu, ochotu a vstřícnost.

ABSTRAKT

Cílem této diplomové práce je přiblížit a specifikovat v současné době velmi rychle rostoucí eschatologické křesťanské hnutí Církev adventistů sedmého dne. Nejprve je nastíněna historie tohoto náboženského společenství, a to jak v místě vzniku, tj. v USA, tak na území našeho státu, kde v současné době patří mezi misijně a kazatelsky nejaktivnější církve. Částečná pozornost je poté věnována stěžejním okolnostem a klíčovými osobnostem, které stály u vzniku tohoto společenství – zejména baptistickému kazateli Williamu Millerovi, který dal prvotní impuls k založení Církve adventistů sedmého dne, či osobnosti Ellen Whiteové, jež byla známa pro své výjimečné vizionářské schopnosti.

Stěžejní část práce představuje charakteristika a vymezení základních rysů adventismu sedmého dne – konkrétně základních dogmat a přesvědčení, a to v komparaci s nejrozšířenějšími křesťanskými denominacemi (konkrétně zejména římskokatolickou a pravoslavnou církví). V tomto smyslu jsou brány v potaz, komparativně vůči adventismu, zejména dogmatiky prvních ekumenických koncilů.

V poslední části práce autorka zohledňuje společenské či antropologické problémy a otázky týkající se tohoto hnutí – například otázku zdravého životního stylu (čímž je spiritualita adventismu sedmého dne velice specifická), manželství, rodiny či homosexuality. Právě zmíněná odlišná sexuální orientace je v křesťanské víře mimo jiné stále aktuálním a do jisté míry kontroverzním tématem, které vyvolává neshody zejména mezi církvemi a laickou veřejností.

Diplomová práce s názvem *Adventisté sedmého dne jako náboženský fenomén* užívá srovnávací metodu v religionistickém rámci – autorka této práce sleduje adventismus sedmého dne ryze objektivním, deskriptivním způsobem, nevyužívá aktivně obsahů víry a jejím cílem není podat komplexní teologický výklad ani interpretovat věroučné otázky.

Autorka využila jako pramen této práce jednak bibli, jakožto posvátnou knihu všech křesťanů, ale také primární a sekundární zdroje vztahujících se k Církvi adventismu sedmého dne.

KLÍČOVÁ SLOVA

adventismus, náboženství, křesťanství, religionistika, dogmata

ABSTRACT

The aim of this thesis is to approximate and specify currently very fast growing eschatological Christian movement Seventh-day Adventist Church. First, the history of this religious community is outlined, both at the place of origin, i.e. in the USA, and in the territory of our state, where it is currently one of the most active churches in mission and preaching. Partial attention is then paid to the central circumstances and key figures behind the founding of this community – especially the Baptist preacher William Miller, who gave the initial impetus to the founding of the Seventh-Day Adventist Church, or the personality of Ellen White, who was known for her extraordinary visionary abilities.

The central part of the work is the characterization and definition of the basic features of Seventh-Day Adventism – namely, the basic dogmas and beliefs, in comparison with the most widespread Christian denominations (particularly the Roman Catholic and Orthodox churches). In this sense, they are taken into account, comparatively against Adventism, especially the dogmatics of the first ecumenical councils.

In the last part of the work, the author takes into account social or anthropological problems and questions related to this movement – for example, the question of a healthy lifestyle (which makes the spirituality of Seventh Day Adventism very specific), marriage, family or homosexuality. This different sexual orientation is, among other things, still a nowadays topic and, to some extent, controversial theme in the Christian faith, which raises disagreements especially between churches and the general public.

A thesis entitled Seventh-day Adventists as a religious phenomenon uses a comparative method in a religionistic framework – the author of this thesis follows Seventh-day Adventism in a purely objective, descriptive way, does not actively use the contents of the faith and does not aim to give a complex theological interpretation or to interpret religious questions.

The author used the Bible as the source of this work, as the sacred book of all Christians, but also primary and secondary sources relating to the Church of Adventism on the seventh day

KEYWORDS

Adventism, religion, Christianity, religious studies, dogmas

Obsah

Úvod	7
1 Církev adventistů sedmého dne	10
1.1 Historie Církve adventismu sedmého dne	12
1.1.1 Vzdálené kořeny – baptistická církev	12
1.1.2 William Miller	14
1.1.3 Millerité a adventismus	16
1.1.4 Církev adventistů sedmého dne	19
1.2 Církev adventistů sedmého dne v Česku	23
2 Základní rysy adventismu a dogmata	26
2.1 Desatero	26
2.1.1 Druhé přikázání – vyobrazení Boha	27
2.1.2 Čtvrté přikázání – sedmý den	28
2.2 Deset základních pravd	31
2.2.1 Apokalyptická vize – prvotní (kritické) pojetí	31
2.2.2 První, druhá a třetí pravda	32
2.2.3 Čtvrtá a pátá pravda	39
2.2.4 Šestá pravda	39
2.2.5 Sedmá a osmá pravda	41
2.2.6 Devátá pravda	42
2.2.7 Desátá pravda	43
2.3 Trojjedinost	48
2.4 Večeře Páně	52
2.5 Pojetí nebes	54
2.6 Pojetí pekel	58
2.7 Smrtelnost/nesmrtelnost duše	61

3	Život v církvi adventismu sedmého dne.....	63
3.1	Zdravý životní styl.....	63
3.1.1	Reforma a počátky.....	63
3.1.2	Strava – doporučení a pravidla.....	63
3.1.3	Půst.....	66
3.2	Manželství a rodina.....	69
3.2.1	Manželství.....	69
3.2.2	Rodina.....	72
3.2.3	Homosexualita.....	74
	Závěr.....	80
	Seznam použitých informačních zdrojů.....	86

Úvod

Religiozita je i v současné době stále zcela aktuálním tématem – i když již zejména v Česku nestojí v takovém centru společenské pozornosti, jako tomu bylo v dřívějších dobách.

Autorka se rozhodla popsat v této diplomové práci náboženský fenomén Církve adventistů sedmého dne, a to zejména z důvodu, že jde o stále se rozšiřující spirituální hnutí s více než 19 miliony členy po celém světě, jehož počet sympatizantů neustále roste.¹ Církev adventistů sedmého dne představuje velice rozšířenou protestantskou denominaci zejména v oblasti Spojených států amerických, působí však rovněž v České republice², kde patří adventisté mezi misijně a kazatelsky nejaktivnější církve vůbec, usilující o intenzivní evangelizaci zejména za pomoci „podomního“ a na veřejný prostor orientovaného náboru nových členů, podobně jako například Svědkové Jehovovi nebo mormoni.³ Nové členy se hnutí daří oslovovat zejména za pomoci propojení tradice prvotního křesťanství s chiliastickým rozměrem a aktuálními tématy, jako je například zdravý životní styl.

Dosud však dosud neexistuje dostatek relevantní odborné literatury v českém jazyce, která by hnutí věnovala dostatečnou vědeckou pozornost. Z tohoto důvodu musela převážně autorka využít odborných cizojazyčných studií a zdrojů – zejména v anglickém jazyce.

Není tak divu, že mezi laickou veřejností není existence tohoto společenství na našem území příliš známa a pokud o něm lidé vědí, považují jej nejčastěji za sektu či jinou nepřátelskou skupinu demoralizující společnost. Religionista a sociolog Dušan Lužný tento aspekt bere v potaz a charakterizuje nová náboženská hnutí včetně adventistů takto: *„Náboženská hnutí vznikají jako výraz snahy změnit systém víry, hodnot, symbolů a praktik. Jde tedy o pohyb již ve svých základech značně konfliktní. Nejen míra sociálního napětí mezi novou náboženskou skupinou a okolní společností, ale především orientace tohoto náboženského konfliktu, je určujícím prvkem pro vymezení nových náboženských hnutí.“*⁴

Autorčíným záměrem není podat komplexní obraz o adventismu sedmého dne, který by přesahoval rámec diplomové práce. Cílem této práce proto bude, zejména pomocí metody

¹ *Adventist review*. [on-line]. [cit. 07. 3. 2021].

² Více viz *Církev adventistů sedmého dne* [on-line]. [cit. 07.03.2021].

³ VOJTÍŠEK, Zdeněk – VELECHOVSKÝ, Petr. Adventisté stále na křižovatce. *DINGIR.*, s. 2-3. [cit. 27.03.2021].

⁴ LUŽNÝ, Dušan. Nová náboženská hnutí: Konfliktní formy religiozity v diferentním světě/New Religious Movements: Conflicting Expressions of Religiosity in a Different World. *Sociologický Časopis / Czech Sociological Review*, s. 506.

deskripce, komparace a analýzy, popsat a přiblížit nejen původ Církve adventistů na území Spojených států a České republiky, ale také nastínění základních adventistických dogmat a typického způsobu života. Jedním z cílů bude také poukázat na shody či odlišnosti Církve adventistů sedmého dne od nejrozšířenějších křesťanských denominací, a to pomocí komparativní metody. Značná pozornost bude z hlediska komparace vůči adventistům věnována zejména římskokatolické církvi, jelikož se jedná o nejrozšířenější větev křesťanství na Západě a jde o církve s největším počtem věřících vůbec, kteří tvoří téměř 18 procent světové populace.⁵ Pozornost bude věnována také církvi pravoslavné, jakožto východnímu ortodoxnímu protipólu. S ohledem na povahu sledovaného fenoménu využijeme především religionistický přístup – nebudeme tedy využívat tezí víry ve smyslu interpretace teologických problémů a otázek.

První kapitola bude věnována zejména historickému pojetí adventistů ve smyslu nastínění jejich prvotních kořenů. Pozornost bude nejprve věnována baptistické církvi, jelikož je to právě ona, ze které adventismus sedmého dne, původně prostřednictvím kazatele Williama Millera, vzešel. Ten se pokusil o výpočet Ježíšova druhého příchodu, který stanovil do roku 1843 – tímto činem udal impuls k utvoření eschatologického adventistického učení. V neposlední řadě bude pozornost zaměřena na konkrétní formování Církve adventistů sedmého dne – zejména na Ellen Whiteovou, ustanovení adventistického učení či nastínění hlavních událostí vedoucích ke konečnému uznání církve adventistů. Pro kontext dnešního působení společenství našemu území, bude zakomponována také část věnující se průniku adventismu sedmého dne do oblasti českých zemí.

Druhá kapitola se již plně zaměří na základní adventistické rysy a dogmata, přičemž hlavní pozornost práce bude sice směřovat k adventismu, ale komparativně k němu budou zmiňována dominující křesťanská odvětví – zejména pravoslavnou a římskokatolickou církve. Zprvu proběhne nastínění některých příkázání Desatera, jakožto základního etického kodexu křesťanů, přičemž vybrána budou ta, jejichž interpretace se u adventistů liší. Poté bude zmíněno Deset základních adventistických pravd, které byly ustanoveny na Millerově základu a jimiž se současní adventisté řídí. Komparativně k těmto pravdám bude zmíněno učení dominantních křesťanských odnoží. Součástí této kapitoly bude též přiblížení základních učení o trojjednosti či večeri Páně. Poté se celá kapitola zaměří na oblast nebes a pekel – tyto dva fenomény totiž představují též důležitou představu týkající se víry a

⁵ Katolíci tvoří téměř osmnáct procent světové populace. In: *Vaticana news* [on-line]. [cit. 27. 3. 2021].

(posmrtného) života. V neposlední řadě bude v této kapitole zahrnuto pojetí duše, jež představuje též zajímavou problematiku.

Poslední, tedy třetí kapitola práce bude zaměřena na člověka a na běžný život v Církvi adventismu sedmého dne. Nejprve se autorka této práce zaměří na zdravý životní styl adventistů, jelikož tento aspekt tvoří neoddělitelnou součást jejich učení a přesvědčení. V neposlední řadě autorka přiblíží fenomén manželství a rodiny, a to z hlediska hlavních hodnot, poselství či pravidel. Zvláštní aspekt bude posléze věnován také otázce homosexuality, jelikož je s tématem rodiny a manželství neoddělitelně spjata. I v této celé části bude využíváno jak metody deskripce, analýzy, tak též metody komparativní.

Pro zpracování této diplomové práce využije autorka dostupné primární i sekundární prameny. Jelikož je v případě adventistického učení omezené množství sekundární literatury v českém jazyce, musí autorka využít zejména zahraniční, konkrétně anglickojazyčnou literaturu, ale také zdroje internetové. Pro účely této práce bude využito také posvátné knihy všech křesťanů – bible.⁶

⁶ Pro účely diplomové práce využívá autorka bibli v ekumenickém překladu.

1 Církev adventistů sedmého dne

I když Církev adventistů sedmého dne vzniká až během 19. století, lze říci, že prvotní kořeny můžeme hledat již v dobách reformace, kdy se začaly utvářet první protestantské denominace.⁷ Od druhé poloviny 20. století poté docházelo k velkému rozmachu nejrůznějších náboženských hnutí, která jednoznačně zasáhla nejen do evropské společnosti – mezi nimi také Církev adventismu sedmého dne.

Adventismus sedmého dne je v nynější době, zejména v oblasti Spojených států amerických, rozšířeným fenoménem. Z amerického kontinentu totiž vyrůstaly prvotní kořeny tohoto společenství. Tomu se budeme podrobněji věnovat v dalších podkapitolách. Jak už bylo zmíněno v úvodu, nejde vůbec o marginální fenomén. Církev adventistů sedmého dne měla již v 80. letech kolem pěti milionů věřících⁸ a jen do roku 2015 se jí povedlo počet sympatizantů zečtyřnásobit na téměř 20 milionů členů.⁹ Další velký rozmach lze přitom v současné době očekávat zejména vzhledem k přesvědčivé apokalyptické rétorice hnutí, která velmi dobře koresponduje s vyhocenou pandemickou krizí, již svět aktuálně prochází.

Svůj název odvozuje hnutí z latinského *adventus* neboli příchod, jímž je myšlen především druhý příchod Krista na zemi.¹⁰ Lze jej tak řadit do takzvaného křesťanství posledních dnů, zvaného také eschatologické křesťanství,¹¹ které má za cíl vytvořit před druhým příchodem Krista obnovenou, pravou a očištěnou církev. Společenství se právě díky tomuto přesvědčení a s ním spojeným rysům fundamentalismu a do jisté míry vyhoceného životního postoje, dostává do neustálého napětí s tradičními církvemi. Adventisté se totiž, stejně jako například mormoni¹², považují za jediné reprezentanty pravého křesťanství – proto dodnes odmítají jakékoliv sjednocení s ostatními církvemi.¹³

⁷ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice: náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*, s. 75.

⁸ BÜLL, Malcolm. Eschatology and Manners in Seventh-Day Adventism. *Archives de sciences sociales des religions*, s. 145.

⁹ *Adventist review*. [on-line]. [cit. 07. 3. 2021].

¹⁰ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 7.

¹¹ Do společenství posledních dnů je možné dále zařadit mormonismus, Společnost svědků Jehovových či Novoapoštolskou církev. VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice: náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*, s. 87.

¹² VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice: náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*, s. 64.

¹³ *Ibid.*, s. 87.

Dle adventistického¹⁴ pojetí se církev po ustanovení papežství ocitla v úpadku – uvádely zejména mravní principy, což zapříčinilo zkreslenou představu o křesťanství. Lidé začali do křesťanství přinášet pohanské zvyklosti, učení, symboly a obřady.¹⁵ Jako důsledek procesu přejímání pohanských zvyklostí: „...*povstal ‚člověk hříchu‘ – rozsáhlý systém falešného náboženství, spojení pravdy a bludu*“¹⁶. Je tedy zřejmé, že adventisté sedmého dne zaujímají zvláště vůči římskokatolické církvi odmítavý postoj – zdá se, že adventistická církev kritizuje právě ustanovení papežství, které dle jejích slov zapříčinilo zkaženost a falešnost církve.

Z tohoto hlediska je nutno zmínit ekumenické tendence¹⁷ neboli vstřícné postoje ke sblížení křesťanů a jejich církví,¹⁸ představující specifický rys současného křesťanstva.¹⁹ Klíčovou ekumenickou událostí bylo založení Světové rady církví v roce 1948, jejíž součástí se v roce 1961 stala také římskokatolická církev – ta získala status pozorovatele a možnost účastnit se některých projektů.²⁰ Výlučný postoj adventistů vůči ostatním církvím kvůli nedodržování soboty jako dne odpočinku – jak nařizuje Boží přikázání – jim však zabraňuje být součástí ekumenických hnutí.²¹ Stěžejní ekumenickou organizací na území České republiky představuje Ekumenická rada církví.²²

I když společenství adventismu sedmého dne na území Česka zprvu radikálně odmítalo jakékoli sjednocení s dalšími církvemi, v současné době toto oddělení do jisté míry překonalo.²³ V důsledku komunistických represí se čeští adventisté přiblížili k ostatním církvím a stali se součástí Ekumenické rady církví – se statutem pozorovatele.²⁴ Členem této rady je také Česká biskupská konference reprezentující katolíky.²⁵ Tento aspekt českého adventismu je v kontextu celosvětových postojů hnutí velice zajímavý – i když adventisté vznášejí plnou kritiku zejména vůči římskokatolické církvi a zdůrazňují, že adventistická

¹⁴ V některých publikacích odborné literatury se lze setkat s pojmem adventismus jakožto hyperonymem pro několik církví, jež vzešly původně z millerismu (mimo adventismu sedmého dne jde také o mormony nebo Svědky Jehovovy). Autorka však v této práci z praktických a jazykově-ekonomických důvodů užívá pojem adventismus či adventisté pouze pro skutečnosti spojené s adventismem sedmého dne.

¹⁵ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 198.

¹⁶ *Ibid.*, s. 198.

¹⁷ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice: náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*, s. 87.

¹⁸ *Ibid.*, s. 123.

¹⁹ *Ibid.*, s. 87.

²⁰ *Ibid.*, s. 124.

²¹ *Ibid.*, s. 95.

²² *Ibid.*, s. 126.

²³ *Ibid.*, s. 87.

²⁴ *Ibid.*, s. 95.

²⁵ *Ibid.*, s. 126.

církev je jediným pokračovatelem pravého křesťanství, dokázali tyto aspekty čeští adventisté překonat a otevřít se, alespoň částečně, ekumenickým tendencím.

1.1 Historie Církve adventismu sedmého dne

Na počátku zrodu společenství Církve adventismu sedmého dne stojí farmář baptistického vyznání – William Miller.²⁶ Pro pochopení kontextu vzniku a původu společenství adventistů je tedy zprvu vhodné přiblížit jak baptistickou církev, tak již zmiňovaného původce – farmáře Williama Millera.

1.1.1 Vzdálené kořeny – baptistická církev

Baptistická církev, jakožto důsledek radikální reformace (usilující o znovuoobnovení víry),²⁷ odmítající křtění novorozenců a prosazující křest v dospělosti,²⁸ je dnes vnímána jako jeden z nejvýznamnějších dědiců novokřtěnectví.²⁹ Historie týkající se vzniku a založení této církve není jednoznačná – někteří baptisté totiž tvrdí, že jejich společenství nemá žádného lidského zakladatele, autoritu či původce.³⁰

V nejranějších počátcích baptistické církve figurovala dvě uskupení:³¹ ... „*the Particular Baptists and the General Baptists. The Particular Baptists adhered to the doctrine of a particular atonement—that Christ died only for an elect—and were strongly Calvinist*“.... „*in orientation; the General Baptists held to the doctrine of a general atonement—that Christ died for all people and not only for an elect...*“³² Obě uskupení se také odlišovala v postoji k anglikánské církvi – the General Baptists tíhli k separatismu, a naopak odnož the Particular Baptists prosazovala neseperatistický postoj. Shody však dosahovali baptisté z hlediska uspořádání dle novozákonního vzoru –samosprávné orgány církve by měly být složené pouze z věřících – a také v sympatiích ke kalvinismu.³³

„*Although the Particular Baptists were to represent the major continuing Baptist tradition, the General Baptists were first to appear.*“³⁴ Prvotní krůčky k založení uskupení

²⁶ PÍŠKULA, Jiří. *Dějiny Církve adventistů sedmého dne v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, s. 21.

²⁷ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice: náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*, s. 75.

²⁸ *Ibid.*, s. 58.

²⁹ *Ibid.*, s. 59.

³⁰ HUDSON, S. Winthrop. Baptist. In: *Encyclopædia Britannica* [on-line]. [cit. 28. 9. 2020].

³¹ *Ibid.*

³² *Ibid.*

³³ *Ibid.*

³⁴ *Ibid.*

the General Baptists lze zasadit na počátek 17. století do oblasti Holandska. V roce 1608 požádala skupina lincolnshirských separatistů v čele Johnem Smythem pod tlakem perzekuce o azyl v Amsterdamu. John Smyth představoval významnou osobnost pro začínající společenství – při jedné z debat týkajících se církevního členství poukázal na separatistické tvrzení vyzdvihující požadavek křtu dospělých jakožto plnohodnotných věřících. Dle Smytha se jedná o praxi novozákonních církví, pro křest novorozeňat v bibli neexistuje žádný důkaz. Sám Smyth se posléze roku 1609 nechává pokřtít společně s dalšími třiceti šesti společníky a zakládá baptistickou církev.³⁵

Krátce nato se však Smyth seznamuje s amsterodamskými anabaptisty,³⁶ kteří byli obviňováni z překřtívání dospělých – praktikovali totiž také křest kojenců. Anabaptisté však uznávali, že v případě křtu kojenců se o pravý křest jako takový nejedná – obřad není sám o sobě regenerativní. Křtu jakožto znovuzrození ducha, aktu vnitřního prožitku, je schopen pouze dospělý jedinec.³⁷ Smyth tento proces odsoudil slovy:³⁸ „*This could be justified, he concluded, only if there was no true church from which a valid baptism could be obtained.*“³⁹

Nakonec ale anabaptistům nabídl sloučení s jím založenou baptistickou církví. Tomuto počínu se bránila většina členů, zejména skupina v čele s Thomasem Helwysem – ti se v roce 1611 či 1612 vrací zpátky do Anglie a zakládají baptistickou církev v Londýně.⁴⁰

Kořeny druhého uskupení, tedy the Particular Baptists, sahají do roku 1616 do oblasti Southwarku. Hlavním iniciátorem tohoto společenství byl Henry Jacob. Část členů v čele s Johnem Spilsburym se však později od Jacoba odvrátila a v roce 1638 tak vzniká první the Particular Baptists Church.⁴¹

V Anglii se posléze společenství baptistů dále štěpí na dvě striktní oblasti – na kalvínské a arminíánské odvětví. A jako již rozdělené hnutí proniká baptismus do oblasti Severní Ameriky, kde se dočkalo značné obliby a růstu díky příklonu k tzv. probuzenectví.⁴² Probuzenectví, které je druhem evangelikálního křesťanství, je charakteristické důrazem na

³⁵ Ibid.

³⁶ Ibid.

³⁷ THE EDITORS OF ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA. Anabaptist. In: *Encyklopædia Britannica*. [online]. [cit. 2. 2. 2021].

³⁸ HUDSON, S. Winthrop. Baptist. In: *Encyklopædia Britannica* [online]. [cit. 28. 9. 2020].

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Ibid.

⁴² VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice: náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*, 59.

subjektivní prožitek obratu od hříšného života k vřelému vztahu k Ježíši Kristu. Právě ze vztahu ke spasiteli vyplývá snaha o zbožnost plnou entuziasmu a o posvěcený způsob života.⁴³

1.1.2 William Miller

William Miller se narodil v roce 1782 v Massachusetts jako nejstarší ze šestnácti dětí.⁴⁴ Během svého života působil jako farmář, ale také jako zástupce šerifa či smírčí soudce. V britsko-americké válce sloužil dokonce jako kapitán třicáté pěchoty.⁴⁵

I když byla Millerova rodina plně oddána baptistickému křesťanství, on sám tuto víru na počátku 19. století opustil a ztotožnil se s deismem.⁴⁶ Deismus představuje takové koncepte náboženství, které: „... pro jeho legitimaci připouštějí pouze rozumové, nikoli nadpřirozené (např. zjevení) důvody. [...] Člověk je rozumem nadaná bytost, jež jako taková je s to poznat řád, který ho přesahuje, a z tohoto poznání dovede odvodit apriorně platné výpovědi o vztahu Boha ke světu a k člověku.“⁴⁷

Deismus byl zprvu velmi prosazovaným přesvědčením nejen v Evropě, ale také v Severní Americe. Vyjdeme-li ze sebeinterpretace adventistů samých, vzrůstající popularita deismu ztroskotala kvůli Velké francouzské revoluci:⁴⁸ „*Hrůzy francouzské revoluce v devadesátých letech 18. století však mnohé přivedly k tomu, že začali pochybovat o lidském rozumu jako o dostatečném základu pro civilizovaný život. V prvních dvou desetiletích 19. století to mimo jiné zapříčinilo hromadný odklon od deismu a návrat mnohých lidí ke křesťanství.*“⁴⁹

Během následného oživení křesťanské víry – ve Spojených státech známé jako Druhé velké probuzení – se i William Miller nakonec přiklonil ke křesťanství, i když jeho skepticismus během britsko-americké války stále přetrvával.⁵⁰ Zanedlouho poté započalo Millerovo horlivé studium Písma.⁵¹

⁴³ Ibid., s. 79.

⁴⁴ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 7.

⁴⁵ THE EDITORS OF ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA. William Miller. In: *Encyclopædia Britannica*. [on-line]. [cit. 2. 10. 2020].

⁴⁶ KNIGHT, George R. *Adventismus v proměnách času*, s. 15.

⁴⁷ BLECHA, Ivan – HORYNA, Břetislav – ŠTĚPÁN, Jan – ŠARADÍN, Pavel. *Filosofický slovník*, s. 80.

⁴⁸ KNIGHT, George R. *Adventismus v proměnách času*, s. 15.

⁴⁹ Ibid., s. 15.

⁵⁰ Ibid., s. 15.

⁵¹ Ibid., s. 16.

Výše zmiňované Druhé velké probuzení představovalo pro Spojené státy značný zlom – docházelo k obrození protestantských církví, a to od roku 1795 do roku 1835.⁵² Pro objasnění kořenů a důsledků tohoto zlomu je však nutno nastínit také První velké probuzení, které druhému předcházelo. První velké probuzení proběhlo v oblasti západní Evropy v letech 1720–1740 a bylo označeno za pietismus⁵³ či kvietismus⁵⁴ (mezi protestanty a katolíky) nebo za evangelikalismus⁵⁵ (Anglie). K obrodě přispěly zejména podmínky v britských koloniích: formalismus liturgických praktik, uvadající racionalismus či zanedbání pastoračního dohledu. Probuzení zasáhlo zejména holandskou reformovanou církev, kongregacionalistickou církev,⁵⁶ presbyteriány, baptisty a některé členy anglikánské církve – přičemž byly všechny zmiňované církve a společenství příznivci kalvinismu. První velké probuzení je mimo jiné právě proto vnímáno jako cesta k vývoji evangelického kalvinismu.⁵⁷

Encyclopaedia Britannica specifikuje probuzení takto: „*Many churches experienced a great increase in membership, particularly among Methodist and Baptist churches.*“ „*The Second Great Awakening*“ „*stimulated several moral and philanthropic reforms, including temperance and the emancipation of women*“ ... „*the second wave of evangelical revivalism led to the founding of numerous colleges and seminaries and to the organization of mission societies across the country.*“⁵⁸

⁵² THE EDITORS OF ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA. Second Great Awakening. In: *Encyklopædia Britannica*. [on-line]. [cit. 28. 9. 2020].

⁵³ „Náboženské hnutí v německé lutherské církvi, které v 17. století uvedl v život P. J. Spencer jako odpověď na umrtvující oficiální protestantismus.“ PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*, s. 259.

⁵⁴ „Učení založené na mystickém vztahu k Bohu, usilování o vnitřní klid a mír, zdůrazňování pokory. Kvietismus je odůvodněn eticky podle zásady neodporovat zlému.“ PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*, s. 226.

⁵⁵ „Protestantské hnutí zdůrazňující doslovnou autoritu bible a osobní prožitek víry projevující se jako obrácení, obrození či duchovní obroda.“ PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*, s. 176.

⁵⁶ „Forma protestantské církevní správy spočívající v nezávislosti a autonomii lokálních církví.“ PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*, s. 217.

⁵⁷ THE EDITORS OF ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA. Great Awakening. In: *Encyklopædia Britannica* [on-line]. [cit. 28. 9. 2020].

⁵⁸ *Ibid.*

1.1.3 Millerité a adventismus

Millerovi se během náboženské činnosti podařilo získat nemalé množství příznivců (posléze milleritů), a dokonce započal tvorbu zasvěcených časopisů – Signs of the Time či Midnight Cry.⁵⁹

Na základě studia bible prorokuje Miller ve 40. letech 19. století ve východní oblasti Spojených států druhý příchod Krista⁶⁰ neboli advent.⁶¹ Pro konkretizaci a přesný výpočet příchodu se Miller rozhodl vycházet zejména z knihy Zjevení a z dalších apokalyptických částí bible – např. Danielovy knihy, která představovala mimo jiné stěžejní vodítko pro Millerův výpočet:⁶² „Až po dvou tisících a třech stech večerech a jitrech dojde svatyně spravedlnosti.“ (Dan 8:14). Právě na základě Danielova proroctví Miller usoudil, že druhý příchod Krista, také zvaný parusie, nastane za dva tisíce tři sta let. Začal proto hledat historickou událost, od které by mohl stanovené číslo počítat.⁶³

Miller pátral v historii a událost dle svého úsudku našel – dva tisíce tři sta let počítal od roku čtyři sta padesát sedm před naším letopočtem. V tomto roce totiž obnovil vládce Persie Artaxerxes bohoslužby v Jeruzalémském chrámu. Po stanovení konkrétní události provedl Miller zcela jednoduchý výpočet – odečetl rok čtyři sta padesát sedm od dvou tisíc tří set a stanovil tak přesný příchod Krista na rok 1843⁶⁴ a hnutí tak zařadil po bok chiliastických učení očekávajících Kristovo tisícileté království a jeho brzký příchod.

Poté, co se začal rok 1843 blížit, konkretizoval Miller parusii Krista na rozmezí mezi 21. březnem 1843 a 21. březnem 1844, což se neobešlo bez kritiky. I když v roce 1843 podpořilo očekávání druhého adventu zjevení komety na obloze, Ježíšův příchod ani v březnu následujícího roku nenastal. William Miller po tomto nezdaru přiznal svou chybu a z hnutí odešel.⁶⁵

⁵⁹ PÍŠKULA, Jiří. *Dějiny Církve adventistů sedmého dne v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.*, s. 21.

⁶⁰ THEOBALD, Robin. From Rural Populism to Practical Christianity: The Modernisation of the Seventh-Day Adventist Movement. *Archives de sciences sociales des religions*, s. 111.

⁶¹ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice: náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*, s. 65.

⁶² THEOBALD, Robin. From Rural Populism to Practical Christianity: The Modernisation of the Seventh-Day Adventist Movement. *Archives de sciences sociales des religions*, s. 111.

⁶³ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 8.

⁶⁴ *Ibid.*, s. 8.

⁶⁵ SMYLLIE, Hutchinson James – MELTON, J. Gordon. Adventist. In: *Encyklopædia Britannica* [on-line]. [cit. 2. 2. 2021].

Millerovi stoupenci, v čele se Samuelem Snowem,⁶⁶ však nehodlali hledání data druhého příchodu Krista vzdát, a tak i přes velké zklamání začali provádět další výpočet:⁶⁷ „*Miller's teachings were taken up and publicized by growing numbers of people until at the climax of the movement, when expectations had come to focus upon October 1844, there were over 100,000 firm believers with perhaps a million or more sceptically expectant.*“⁶⁸

Ani v říjnu roku 1844 se však millerité nedočkali Kristovy parusie. A právě v důsledku opětovného neuskutečnění adventu dochází k rozpadu společenství.⁶⁹ Mezi millerity se poté začala objevovat jako útěcha a snaha o očistění Millerova jména interpretace neúspěchu jakožto Boží zkoušky – Bůh si chtěl věřící prozkoušet.⁷⁰ Předmět samotné zkoušky vyložili adventisté v časopise *Advent Herald*, který vyšel 13. 11. 1884:⁷¹ „*Vidíme, že Hospodin použil této předpovědi, aby probudil svět a zkoušel církev. Tato zvěst vzbudila očekávání jeho lidu a byla vyznáním pro ty, kdo chtěli dobrovolně trpět za jeho jméno... My blahoslavíme tu dobu jakožto prostředek pro splnění božího úmyslu vyvést svůj lid, aby byl připraven ho přijmout.*“⁷² Skutečná příčina neúspěšného výpočtu byla však stále záhadou.⁷³

Na základě tohoto tzv. velkého zklamání z roku 1844 – jak začal být posléze druhý neúspěch výpočtu adventu nazýván – začali dva příslušníci Millerova učení, Hiram Edson a Owen R. L. Crosier, zjišťovat, kde došlo k omylu. Klíčové pochybení shledali ve špatné interpretaci Danielova prorocství. Zmiňované obnovení svaté služby se netýkalo pozemské události, ale nebeské svatyně. Načasování bylo tedy podle nich správné, millerité jej však jen nepochopili správně.⁷⁴

Nebeská svatyně podle hnutí představuje Boží příbytek,⁷⁵ v němž Kristus podle adventismu vykonává tři fáze své služby – zástupnou oběť, prostřednickou kněžskou službu a

⁶⁶ SMYLLIE, Hutchinson James – MELTON, J. Gordon. Adventist. In: *Encyclopædia Britannica* [on-line]. [cit. 2. 2. 2021].

⁶⁷ BULL, Malcolm. Eschatology and Manners in Seventh-Day Adventism. *Archives de sciences sociales des religions*, s. 146.

⁶⁸ THEOBALD, Robin. From Rural Populism to Practical Christianity: The Modernisation of the Seventh-Day Adventist Movement. *Archives de sciences sociales des religions*, s. 111.

⁶⁹ *Ibid.*, s. 111.

⁷⁰ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 9.

⁷¹ *Ibid.*, s. 9.

⁷² *Ibid.*, s. 9.

⁷³ THEOBALD, Robin. From Rural Populism to Practical Christianity: The Modernisation of the Seventh-Day Adventist Movement. *Archives de sciences sociales des religions*, s. 111.

⁷⁴ *Ibid.*, s. 111.

⁷⁵ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 373.

poslední soud.⁷⁶ Představa onoho příbytku vychází z listu Židům – dle něj viděl Mojžíš ve zjevení božskou svatyni a podle ní nechal poté postavit svatostánek v Izraeli. (Žd 8:1-7) Adventisté však oproti ostatním vnímají božskou svatyni jako místo, kde Ježíš, coby nebeský velekněz, slouží.⁷⁷ Nynější adventisté chybné výpočty obhajují takto: „*Výpočty prorockého času byly správné. 2300 let skončilo v roce 1844. Jejich chyba, stejně jako chyba všech vykladačů té doby, spočívala v určení události, která se měla odehrát na konci tohoto prorockého údobí.*⁷⁸ [...] *Studium biblického učení o svatyni ukázalo, že v roce 1844 přišel Ježíš Kristus k Věkovitému a začala konečná fáze jeho velekněžské služby v nebeské svatyni.*“⁷⁹

V důsledku selhání výpočtů docházelo ke značným kritikám adventismu. Mezi známými osobnostmi kritizujícími tehdejší neúspěšné události lze zmínit například Marka Twaina, jenž napsal:⁸⁰ „*Mnoho Američanů se obléklo do bílých šatů, se slzami v očích se rozloučili s přáteli a chystali se při prvním zvuku archandělovy trouby vznést se na nebesa. Ale archanděl nezatroubil, Millerem předpověděný příchod se nekonal a jeho stoupenci byli z hloubi duše rozhořčeni.*“⁸¹

Kvůli chybným výpočtům ztratili adventisté pro mnoho religionistů věrohodnost a stojí tak stranou vědeckého zájmu. Americký profesor Malcolm Bull ve své studii z roku 1989 uvádí, že je na adventismus nejčastěji nahlíženo jako na selhání millerismu, a v důsledku toho je mu věnována nedostatečná vědecká pozornost.⁸² Bull v dalších pracích zmiňuje velmi nízký badatelský zájem, až nezájem o toto hnutí:⁸³ „*Adventism has excited relatively little interest: no major study has yet been published.*“⁸⁴

⁷⁶ Ibid., s. 373.

⁷⁷ Ibid., s. 373.

⁷⁸ Ibid., s. 384.

⁷⁹ Ibid., s. 384.

⁸⁰ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 9.

⁸¹ Ibid., s. 9.

⁸² BULL, Malcolm. The Seventh-day Adventists: Heretics of American Civil Religion. *Sociological Analysis*, s. 177.

⁸³ BULL, Malcolm. Eschatology and Manners in Seventh-Day Adventism. *Archives de sciences sociales des religions*, s. 146.

⁸⁴ Ibid., s. 146.

1.1.4 Církev adventistů sedmého dne

Po neúspěšném výpočtu parusie se začala na základě Millerova uskupení formovat zvláštní adventistická hnutí – evangeličtí adventisté, adventisté budoucího věku či církev adventistických křesťanů, obec života a druhého příchodu, Boží církev.⁸⁵ Zajímavé bylo též Společenství adventistů zavřených dveří – stoupenci tohoto hnutí se domnívali, že 22. října 1844, tedy v den, kdy mělo dojít ke druhému adventu, došlo k uzavření dveří milosrdenství.⁸⁶ Dveře milosti nebolí milosrdenství se tehdy podle tohoto hnutí uzavřely pro všechny, kteří před zmiňovaným velkým zklamáním nepřijali učení o Kristově blízkém příchodu. Právě proto se veškerá misie v následujících letech orientovala pouze na millerity a na jejich bývalé stoupence.⁸⁷

Výše zmiňovaná uskupení se shodovala zejména v otázce druhého příchodu Krista, a naopak velmi se rozcházela v některých dogmatických a kultovních záležitostech. Nejsilnější odnoží vzniklou z této kontroverze se posléze stala Církev adventistů sedmého dne.⁸⁸

Pro vznik a formování adventismu sedmého dne se stala stěžejními shromáždění, jejichž nedílným účastníkem byl Joseph Bates (posléze zakladatel adventistického společenství). Bates byl plně ztotožněn s výše zmíněnou teorií chybné interpretace Danielova proroctví, se kterou přišli dva již zmiňovaní millerité – Hiram Edson a Owen R. L. Crosier.⁸⁹ Edsonova a Crosierova teorie tvrdila, že millerité pochybili v konkretizaci události při výpočtu – dle nich se mělo jednat o svatou službu Krista v nebeské svatyni,⁹⁰ což je skutečnost předcházející druhému adventu,⁹¹ nikoli přímo druhý příchod Kristův. Kristus tedy vstoupil do nebeské svatyně právě 22. října roku 1844 a začalo tak její očištění⁹² nebolí definitivní očištění knih života od hříchu. Tyto knihy mají hlavní slovo při dni posledního soudu. Předtím, než dojde k jejich očištění, proběhne morální soud, během něhož bude rozhodnuto, kdo bude spasen a kdo zatracen. Celá tato událost musí proběhnout před

⁸⁵ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 15.

⁸⁶ BULL, Malcolm. Eschatology and Manners in Seventh-Day Adventism. *Archives de sciences sociales des religions*, s. 146.

⁸⁷ KNIGHT, George R. *Adventismus v proměnách času*, s. 55.

⁸⁸ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 15.

⁸⁹ THEOBALD, Robin. From Rural Populism to Practical Christianity: The Modernisation of the Seventh-Day Adventist Movement. *Archives de sciences sociales des religions*, s. 111.

⁹⁰ *Ibid.*, s. 111.

⁹¹ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 373.

⁹² THEOBALD, Robin. From Rural Populism to Practical Christianity: The Modernisation of the Seventh-Day Adventist Movement. *Archives de sciences sociales des religions*, s. 111.

druhým Kristovým příchodem, jelikož se Ježíš při druhém adventu vrátí s konkrétními odměnami:⁹³ „*Hle, přijdu brzo, a má odplata se mnou; odplatím každému podle toho, jak jednal.*“ (Zj 22:12) Výpočet byl tedy správný, jen chybně interpretovaný.⁹⁴

Mimo jiné Joseph Bates také vyzdvihoval požadavek dodržování sedmého dne jako sabatu Páně. Přítomnými na shromážděních byli též manželé Ellen a James Whiteovi, kteří měli také podíl na vzniku adventistického společenství.⁹⁵

Nejvýznamnější osobnost adventismu sedmého dne představuje právě Ellen Whiteová, která podle adventistů disponovala schopností prorockých vidění. V roce 1846 měla stěžejní zjevení – spatřila nebeskou svatyni, ve které nahlédla do kamenných desek obsahujících Desatero. Čtvrté přikázání, apel na dodržování sabatu, jemně zářilo. Tato vize byla posléze využita jako základní argument adventistů pro dodržování sabatu – dle jejich argumentace se jednalo o Boží potvrzení tohoto závazku.⁹⁶ „*Čtvrté přikázání Božího nezměnitelného zákona vyžaduje zachovávání sedmého dne jako dne odpočinku, bohoslužby a služby v souladu s učením a konáním Ježíše Krista, Pána soboty.*“⁹⁷

Víra ve schopnosti Ellen Whiteové ve formě vizí představovala nejen v tehdejší době zdroj značné polemiky mezi adventisty, ale ke kritice se přidali i někteří vědci.⁹⁸ Německý historik Kurt Hütten v jedné kapitole z díla *Proroci, snílci a entuziasté*⁹⁹ obviňuje Whiteovou z úpravy jejích prvních vidění.¹⁰⁰ Ohnisko sporů představuje například situace, kdy Whiteová měla vidění, na jehož základě měla být nařízena adventistům bílá uniforma, která by je odlišovala od ostatních lidí. U většiny stoupců však došlo k nesouhlasu – někteří dokonce prohlašovali, že je bílá uniforma škaredá a nevhodná. Whiteová nakonec členům ustoupila a sdělila, že jí Bůh seslal novou vizi s nařízením ponechat vše při starém.¹⁰¹

Jelikož zárodečné místo adventismu představuje americký kontinent, vztahuje se prvotní adventistická kritika zejména k situaci křesťanství na americkém kontinentě a k americkým křesťanským církvím. Americké církve jsou podle adventistů odchýlené od

⁹³ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 379.

⁹⁴ THEOBALD, Robin. From Rural Populism to Practical Christianity: The Modernisation of the Seventh-Day Adventist Movement. *Archives de sciences sociales des religions*, s. 111.

⁹⁵ *Ibid.*, s. 111.

⁹⁶ THEOBALD, Robin. From Rural Populism to Practical Christianity: The Modernisation of the Seventh-Day Adventist Movement. *Archives de sciences sociales des religions*, s. 111–112.

⁹⁷ ADVENTISTÉ. *Ústava Církve adventistů sedmého dne*, s. 41.

⁹⁸ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 16.

⁹⁹ *Ibid.*, s. 16.

¹⁰⁰ *Ibid.*, s. 17.

¹⁰¹ *Ibid.*, s. 17.

skutečného protestantismu, protože podlely vlivu římskokatolické církve a jejímu násilnému prosazování nebiblického učení – za iniciátora a viníka je označeno papežství. Stěžejní problém spatřovali adventisté v prosazování neděle jakožto falešného sabatu.¹⁰² Fenomén neděle je však stále ohniskem sporu mezi hlavními křesťanskými proudy a adventismem sedmého dne. Tomu se ještě budeme věnovat dále v kapitole Základní rysy adventismu a dogmata, konkrétně v podkapitole Desatero.

V důsledku zmiňovaných předešlých událostí docházelo v rodícím se společenství ke značnému množství změn. Ellen Whiteová byla na základě vidění vztahujícího se k dodržování soboty uznána jako posel Boží. Zanedlouho poté zanikla také víra v již zmiňované zavřené dveře milosrdenství a nastala evangelizace.¹⁰³ V souvislosti s dveřmi milosti se Ellen Whiteová zprvu domnívala, že ti, kdo věřili v pravdivost hnutí adventistů z roku 1844, a nakonec odmítli Ducha svatého, ztratili Boží milost.¹⁰⁴ Posléze došlo ke změně postoje vůči dveřím v důsledku konverze nových věřících, kterých stále přibývalo. James White tak přišel do února roku 1852 s novou strategií adventismu, ve které vyzdvihuje myšlenku otevřených dveří a učení o sedmém dni, tedy sobotě.¹⁰⁵

Důležitým bodem v rozšíření adventismu bylo také vydávání adventistického časopisu *Present Truth* či realizace prvních adventistických misíí. Díky značným úspěchům se poté adventistům podařilo založit nakladatelství a tiskárnu pro šíření misijních tiskovin.¹⁰⁶

I když množství členů adventistů sedmého dne narůstalo a dostavovaly se úspěchy – například v podobě již zmiňovaného nakladatelství – hlavního cíle, spočívajícího v založení oficiální organizace, ještě stále nebylo nedosaženo. Již na počátku 60. let vznesl James White klíčové požadavky týkající se nové organizace – která mohla vlastnit majetek a přijmout vlastní název. Whiteův návrh se však neobešel bez námitek – například ze strany korespondujícího redaktora časopisu *Review and Herald* a odpůrce církevní organizace R. F. Cottrella, který napsal článek, ve kterém tvrdil, že¹⁰⁷ „...by bylo nesprávné ,učinit si jméno‘ , protože to je samotný základ Babylona. Nemyslím si, že by to Bůh schválil.“¹⁰⁸ Tímto argumentem přirovnával Cottrell novou, potenciální církevní organizaci k Babylonské věži

¹⁰² MORGAN, Douglas. Adventism, Apocalyptic, and the Cause of Liberty. *Church History*, s. 238.

¹⁰³ BULL, Malcolm. Eschatology and Manners in Seventh-Day Adventism. *Archives de sciences sociales des religions*, s. 147.

¹⁰⁴ KNIGHT, George R. *Adventismus v proměnách času*, s. 56.

¹⁰⁵ *Ibid.*, s. 56.

¹⁰⁶ PIŠKULA, Jiří. *Dějiny Církve adventistů sedmého dne v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, s. 22.

¹⁰⁷ KNIGHT, George R. *Adventismus v proměnách času*, s. 54.

¹⁰⁸ *Ibid.*, s. 54.

– právě ta byla pro lid pýchou neboli hybris. Stavba věže totiž nakonec vedla ke zmatení jazyků i k narušení dobrých vztahů – lidé totiž neuposlechli boží příkaz, který nařizoval hlásat slovo boží.

Zmiňovaný časopis, v překladu nazýván *Přehled a hlasatel*, přinášel adventistům každou sobotu zprávy o jejich církvi či o spoluvěřících – lze tedy říci, že vzbuzoval prvotní sounáležitost před řádným ustanovením Církve adventistů sedmého dne.¹⁰⁹

V období 28. 9. – 1. 10. 1860 byla svolána generální konference adventistů, na které došlo k přijetí oficiálního názvu: Církev adventistů sedmého dne. Dalším cílem bylo ustanovení Nakladatelství Církve adventistů sedmého dne – k tomu posléze dochází v 3. května 1861.¹¹⁰ Zanedlouho poté, a to říjnu roku 1861, bylo založeno Michiganské sdružení Církve adventistů sedmého dne. Tento impuls se stal podnětem pro zakládání dalších sdružení – např. v Minnesotě či New Yorku.¹¹¹

Během druhé konference uskutečněné v Michiganu roku 1863, je založena Generální konference Církve adventistů sedmého dne. Tímto krokem se hrstka zbylých milleritů transformuje na církevní uskupení.¹¹² Post předsedy byl zprvu nabídnut Jamesi Whiteovi, který jej však odmítl – uvědomoval si totiž svou zásadní roli při prosazování nové organizace. Do čela Generální konference byl tedy zvolen John Byington.¹¹³ Celý proces plné realizace společenství je v roce 1869 víceméně završen – dochází také k založení prvního kostela spadajícího pod Církev adventistů sedmého dne.¹¹⁴

Adventismus dosáhl na americkém kontinentě značné obliby. Příčinou byly zejména tehdejší události odehrávající se na půdě Spojených států – válka o nezávislost, otázka otroctví, rozvoj kapitalistických vztahů, či postavení dělníků ve společnosti.¹¹⁵ Hlavními příznivci církve byli tehdy zejména řemeslníci, farmáři či prostí dělníci. Jednalo se o jedince, kteří mimo jiné nedokázali čelit přicházejícímu kapitalismu,¹¹⁶ a tak nacházeli útěchu v nově vznikajícím společenství.

¹⁰⁹ Ibid., s. 50.

¹¹⁰ Ibid., s. 54.

¹¹¹ Ibid., s. 55.

¹¹² PIŠKULA, Jiří. *Dějiny Církve adventistů sedmého dne v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, s. 22.

¹¹³ KNIGHT, George R. *Adventismus v proměnách času*, s. 55.

¹¹⁴ BULL, Malcolm. Eschatology and Manners in Seventh-Day Adventism. *Archives de sciences sociales des religions*, s. 147.

¹¹⁵ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 10-11.

¹¹⁶ Ibid., s. 12.

1.2 Církev adventistů sedmého dne v Česku

Církev adventistů sedmého dne se poprvé dostává do českých zemí na konci 19. století prostřednictvím člena hannoverského baptistického sboru – Antonína Šimona,¹¹⁷ kterého lze také označit za prvního člena Církve adventistů sedmého dne na českém území.¹¹⁸

Šimon se poprvé seznámil s učením adventismu skrze německý časopis *Herold der Wahrheit*¹¹⁹ a zaujalo jej natolik, že projevil snahu prosadit toto učení u již zmiňovaného baptistického sboru, ke kterému se v tehdejší době hlásil. Šimon se však ze strany baptistů dočkal nezájmu, a tak odešel do rodných Čech, kde posléze začal adventismus prosazovat.¹²⁰

Je nutné podotknout, že Antonín Šimon byl zprvu pouze zaujat a oslněn myšlenkami adventismu, ale nebyl právoplatným členem církve adventismu sedmého dne. Avšak v roce 1892 se plně ztotožnil s adventistickým učením a přihlásil se v Haburku písemně k tomuto společenství. Jelikož již za svého členství v baptistické církvi absolvoval křest ponořením, nemusel jím procházet znovu a stal se ihned právoplatným členem adventistické církve.¹²¹

O rok později zasílá Šimon na policejní hejtmánství do Slaného oznámení, prostřednictvím něhož se hlásí k adventismu sedmého dne. Díky této události, konkrétně z 12. října roku 1893, je doložen nejstarší úřední doklad o působení již zmiňovaného společenství na českém území.¹²²

Šimon poté začal překládat adventistickou literaturu do českého jazyka,¹²³ což podporoval například Ludwig R. Conradi – jeden ze zakladatelů adventistické misie.¹²⁴ V případě druhého člena adventistické církve na českém území se však informace rozcházejí. Jiří Drejnar ve své publikaci *Boží stopy na cestě církve*, označuje za druhého adventistu Šimonovu ženu,¹²⁵ avšak Jiří Piškula v díle *Dějiny Církve adventistů sedmého dne*

¹¹⁷ DREJNAR, Jiří. *Boží stopy na cestě církve: Počátky a vývoj Církve adventistů sedmého dne v Čechách*, s. 17.

¹¹⁸ PIŠKULA, Jiří. *Dějiny Církve adventistů sedmého dne v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, s. 27.

¹¹⁹ V Čechách Adventisty nazýván jako Přehled a hlasatel. KNIGHT, George R. *Adventismus v proměnách času*, s. 50.

¹²⁰ DREJNAR, Jiří. *Boží stopy na cestě církve: Počátky a vývoj Církve adventistů sedmého dne v Čechách.*, s. 17.

¹²¹ *Ibid.*, s. 18.

¹²² PIŠKULA, Jiří. *Dějiny Církve adventistů sedmého dne v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, s. 28.

¹²³ DREJNAR, Jiří. *Boží stopy na cestě církve: Počátky a vývoj Církve adventistů sedmého dne v Čechách*, s. 19.

¹²⁴ PIŠKULA, Jiří. *Dějiny Církve adventistů sedmého dne v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, s. 27.

¹²⁵ DREJNAR, Jiří. *Boží stopy na cestě církve: Počátky a vývoj Církve adventistů sedmého dne v Čechách*, s. 18.

v Čechách, na Moravě a ve Slezsku poukazuje na bývalého kazatele církve bratrské Františka Nováka,¹²⁶ coby prvního adventistického kazatele na území Čech.¹²⁷

Nabízí se však otázka, zda Piškula Šimonovou jako jednu z prvních členů adventistů neoznačil proto, že nebyla jakožto žena všeobecně vnímána jako právoplatná členka církve. Nepoměr genderového postavení ve společnosti a v náboženství lze vysvětlit na základě dominujícího tradičního patriarchálního křesťanství, ustanoveného na vládě mužů. Ženy jsou zde na základě interpretace některých biblických textů v podřízeném postavení. V tomto směru se vyjadřují nejen církevní otcové, kteří zdůrazňují, že pouze muž je obrazem Božím,¹²⁸ ale také samotný Nový zákon: „Žena ať přijímá poučení mlčky s veškerou podřízeností. Učit ženě nedovolují. Žena nemá mít moc nad mužem, nýbrž má se nechat vést.“ (1 Tim 2:11-12)

Právě proto je postavení Ellen Whiteové, jakožto ženy figurující v křesťanské církvi na konci 19. století, zajímavé – byla totiž plně uznávána jako významný člen a průkopník církve adventistů sedmého dne. Je však zcela zřejmé, že značnou roli měl její dar vidění, na jehož základě byla posléze také prohlášena za posla Božího.

Oficiální vznik církevního sboru společenství adventistů sedmého dne na českém území lze ustanovit rok 1902.¹²⁹ V květnu téhož roku proběhl hromadný křest (ponořením) deseti zájemců o členství a dalších pět adeptů bylo též přijato za členy. Zmiňovaný křest vykonal kazatel J. F. Huenergardt.¹³⁰ Po obřadu následovala večere Páně¹³¹ a ještě téhož dne došlo k založení pražského sboru Církve adventistů sedmého dne.¹³² O několik měsíců později byla tato událost ohlášena pražským úřadům.¹³³

Důležitým krokem pro upevnění a šíření adventismu v českých zemích bylo též založení prvního českého časopisu spadajícího pod církve adventistů sedmého dne – Hlasatele pravdy. Redaktorem této tiskoviny se stal Jiří Skákal, který zprvu k adventismu netíhl, ale díky setkání s předsedou církve adventistů sedmého dne L. R. Conradim, se

¹²⁶ PIŠKULA, Jiří. *Dějiny Církve adventistů sedmého dne v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, s. 30.

¹²⁷ *Ibid.*, s. 31.

¹²⁸ LANE, Tony. *Dějiny křesťanského myšlení*, s. 251.

¹²⁹ DREJNAR, Jiří. *Boží stopy na cestě církve: Počátky a vývoj Církve adventistů sedmého dne v Čechách*, s. 19.

¹³⁰ PIŠKULA, Jiří. *Dějiny Církve adventistů sedmého dne v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, s. 33.

¹³¹ DREJNAR, Jiří. *Boží stopy na cestě církve: Počátky a vývoj Církve adventistů sedmého dne v Čechách*, s. 19.

¹³² *Ibid.*, s. 19.

¹³³ PIŠKULA, Jiří. *Dějiny Církve adventistů sedmého dne v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, s. 33.

posléze aktivně k adventismu přihlásil.¹³⁴ Po vstoupení do adventistického společenství se tak Jiří Skákal stal třetím členem církve adventistů sedmého dne na území Čech.¹³⁵

¹³⁴ DREJNAR, Jiří. *Boží stopy na cestě církve: Počátky a vývoj Církve adventistů sedmého dne v Čechách*, s. 19.

¹³⁵ PIŠKULA, Jiří. *Dějiny Církve adventistů sedmého dne v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, s. 30.

2 Základní rysy adventismu a dogmata

Od svého vzniku působili adventisté sedmého dne na společném území s dalšími křesťanskými společenstvími. I když je adventismus sedmého dne součástí křesťanství a ve větší míře se v obsazích víry shoduje s dominujícími křesťanskými proudy v základních dogmatech, je v něm možné nalézt specifické rysy, které jej právě od jiných křesťanských denominací odlišují. Jako nové hnutí projevovali adventisté snahu získat nové příznivce – zejména hlásáním pravdy Boží.¹³⁶ Nepovažují však při evangelizaci za tak důležité klást důraz na společné věroučné otázky, akcentují však právě odlišné aspekty.

Pokusíme se v následujícím textu vystihnout alespoň základní z těchto charakteristických rysů a využijeme komparativní metody pro objasnění shod a rozdílů v poměru k některým jiným křesťanským denominacím. Pro zjednodušení využíváme jakési nulové hladiny pro srovnání zejména dogmatiky prvních všeobecných koncilů.

2.1 Desatero

Desatero, tedy zásadní/nejdůležitější příkazy a zákazy shrnuté do deseti vět ve 20. kapitole knihy Exodus, resp. v 5. kapitole knihy Deuteronomium a vztahující se zprvu k lidem Starého zákona,¹³⁷ představuje i v současné době jeden z klíčových etických kodexů života a konání ve vztahu k Hospodinu pro všechny křesťany. Právě Desatero usměrňuje a řídí náboženský život.¹³⁸

Na první pohled je zřejmé, že právě tato oblast, symbolizující základ křesťanského života, nepředstavuje velké odlišnosti. Interpretace některých přikázání je však v pojetí adventistů poněkud odlišná od hlavních církevních proudů. Právě tyto odlišnosti/kontroverze pak tvoří jedno z klíčových center adventistické identity

V určitých bodech přesvědčení se adventisté a nejrozšířenější proudy křesťanství rozcházejí. Adventistický morální kodex vychází převážně za Starého zákona.¹³⁹ Katolická církev též doporučuje věřícím studium bible, ale zároveň zdůrazňuje, že by samotné studium mělo probíhat pod bdělým dohledem církevních učitelů. Právě učitelé slouží Božímu slovu.¹⁴⁰

¹³⁶ KNIGHT, George R. *Hledání identity: vývoj věrouky adventistů sedmého dne*, s. 70.

¹³⁷ RAHNER, Karl – VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník.*, s. 89.

¹³⁸ Viz Ex 20:2-17.

¹³⁹ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne.*, s. 40.

¹⁴⁰ LANE, Tony. *Dějiny křesťanského myšlení.*, s. 265.

Výčet následujících přikázání je záměrně vybrán za účelem poukázání na odlišnosti Církve adventismu sedmého dne vůči nejrozšířenějším křesťanským denominacím.

2.1.1 Druhé přikázání – vyobrazení Boha

Jak již bylo zmíněno – adventisté vycházejí ze Starého zákona často v doslovném výkladu. Je proto zřejmé, že dodržují zákaz Božího vyobrazování: „*Nezobrazíš si Boha zpodobením ničeho, co je nahoře na nebi, dole na zemi nebo ve vodách pod zemí. Nebudeš se ničemu takovému klanět ani tomu sloužit. Já jsem Hospodin, tvůj Bůh ...*“ (Ex 20:4-5)

Z hlediska křesťanských denominací – konkrétně ortodoxního křesťanství – však v tomto směru nastává problém, na který poukazyval již Druhý nikajský koncil v 8. století. Ve východní oblasti církve se začaly objevovat ikony zachycující svaté. Lidé je uctívali a modlili se k nim.¹⁴¹ Na tomto základě se proto utvořily dva odlišné aspekty, mezi nimiž docházelo ke sporům.¹⁴²

Na jedné straně ikonoklasté vycházející z Písma (stejně jako později adventisté) a poukazující na falešnost zobrazených božstev. Na druhé straně ikonodulští zastávající přesvědčení o nefalešnosti vyobrazených svatých – odmítali ikonoklastické nařčení z pohanství. Ikony symbolizovaly pouhý prostředek, nástroj, nikoliv hlavní zdroj úcty. Úcta byla skrze ikony směřována k Bohu.¹⁴³ Výsledkem Nikajského koncilu byl posléze dokument s názvem Vyznání Nikajského koncilu zahrnující uznání ikonodulistického postoje.¹⁴⁴

Počínající rozkoly mezi v té době zatím jednotnou církví nakonec vyvrcholily v 11. století, a to v podobě Velkého schizmatu. Velké schizma rozdělilo církve na dva póly – římskokatolickou církev a pravoslavnou církev. Fenomén ikon se tímto stal specifickým především pro východní větev křesťanství. Což neznamená, že by západní církve ikony odmítaly, ale jejich status není pro jejich spiritualitu tak zásadní. Ikony převládají v ortodoxních církvích dodnes, a proto představuje pravoslaví, jakožto jedna z dominujících křesťanských odnoží, značnou odlišnost s církví adventismu sedmého dne. Adventisté se totiž plně drží znění Písma svatého, a tak zobrazování Boha v jakékoliv podobě nepřipadá v jejich společenství v úvahu.

¹⁴¹ Ibid., s. 71.

¹⁴² Ibid., s. 71.

¹⁴³ Ibid., s. 71

¹⁴⁴ Ibid., s. 72-73.

2.1.2 Čtvrté přikázání – sedmý den

Již samotný název církve adventistů sedmého dne odkazuje k jednomu ze zásadních rozdílů od většiny ostatních křesťanských církví. Stěžejním bodem adventistické víry je totiž nikoliv neděle, ale sobota. Pokud jde o zdroj tohoto rozdílu, je jím již zmíněné doslovné čtení biblických textů.¹⁴⁵

Sobotu vnímají adventisté jako výjimečný den:¹⁴⁶ „*Hled'te, vždyť Hospodin vám dal den odpočinku.*“ (Ex 16:29) Jedná se o „památník“ stvoření, který poukazuje na důvod, proč Boha uctívat – je Stvořitel a lidé jsou jeho stvoření.¹⁴⁷ *Sedmého dne dokončil Bůh své dílo, které konal; sedmého dne přestal konat veškeré své dílo. A Bůh požehnal a posvětil sedmý den, neboť v něm přestal konat veškeré své stvořitelské dílo.*“ (Gn 2:2-3)

Sedmý den není jen oslavou stvoření, ale zároveň vyvedení z otroctví, svobody. Není to jen povinnost, ale i dar, oslava Boha a jeho činů: „*Pamatuj, že jsi byl otrokem v egyptské zemi a že tě Hospodin, tvůj Bůh, odtud vyvedl pevnou rukou a vztaženou paží. Proto ti přikázal Hospodin, tvůj Bůh, dodržovat den odpočinku.*“ (Dt (5:15)

Pro přesné časové vymezení „posvěceného dne“ je opět v případě adventistické interpretace vycházeno z Písma svatého:¹⁴⁸ „*Bude to pro vás den odpočinku, slavnost odpočinutí [...] od jednoho večera do druhého budete zachovávat svůj den odpočinku.*“ (Lv 23:32)

Na tomto místě je třeba zmínit, že sobota má pro adventisty fundamentální význam. V případě dne posledního soudu bude podle jejich věrouky právě dodržování soboty představovat základní vodítko pro závěrečný rozsudek.¹⁴⁹

Nynější adventistický řád v případě porušení dodržování soboty nezmiňuje sankční postihu. Avšak v období 19. století, tj. na počátku vzniku společenství, docházelo na různých místech Spojených států ke tvrdšímu vštěpování nutnosti dodržování sabatu. V oblasti Arkansasu a Tennessee byl vydán zákon, který nařizoval potrestání ve formě vězení pro ty členy církve, kteří se provinili znesvěcením sedmého dne.¹⁵⁰

¹⁴⁵ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků.*, s. 300.

¹⁴⁶ *Ibid.*, s. 300.

¹⁴⁷ *Ibid.*, s. 300.

¹⁴⁸ ADVENTISTÉ. *Církevní řád Církve adventistů sedmého dne: 19. revidované vydání z roku 2016.*, s. 131.

¹⁴⁹ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 42.

¹⁵⁰ KNIGHT, George R. *Hledání identity: vývoj věrouky adventistů sedmého dne*, s. 72.

Sobota dle adventistického pojetí začíná v pátek, kdy při západu slunce dochází ke shromáždění rodinného kruhu a k vítání přicházející soboty modlitbou. Závěr soboty je ukončen též modlitbou společně s projevem vděčnosti za boží lásku. Během soboty je nutné odložit všechny povinnosti spadající do předešlých šesti dní a věnovat se zejména studiu bible, rodině či návštěvě příbuzných.¹⁵¹ Časové rozmezí adventistické soboty je zajímavé převážně tím, že se plně shoduje s judaismem – židovský sabat začíná též v pátek večer a končí opět večer následujícího dne. Tento fakt proto podpírá argument adventistického přesvědčení o čistotě společenství – církev adventistů vychází z původního, raného křesťanství, které se zrodilo na půdě judaismu.

Naopak stěžejní křesťanské proudy – katolický a pravoslavný – uznávají neděli. Obecně představuje sedmý den (nicméně počítáme-li nový týden od pondělí) pro křesťanské denominace den sváteční, jako je tomu u adventistického pojetí. Lidé mají odložit veškeré spory a zdržet se práce – pokud není nezbytně nutná. V římskokatolické církvi je povinná účast na bohoslužbě.¹⁵²

Dle adventistického výkladu má zvyklost světit neděli pohanský charakter. Kořeny je tak dle adventistů možné nalézt již v raném křesťanství ovlivněném pohanskou vírou vyznávající Slunce a vyzdvihující neděli.¹⁵³ V návaznosti na sluneční kult vydal císař Konstantin ve 4. století nedělní zákony – zákon ze 7. března 321 prohlásil neděli za den volna.¹⁵⁴ Tento den byl posléze křesťany vnímán jako den slunce spravedlnosti.¹⁵⁵ V dalších letech byly tyto zákonitosti posilovány (např. koncil v Laodikeji vydal první církevní zákon zahrnující zákaz nedělní práce – nabádal však k činnosti v sobotu).¹⁵⁶

Křesťanské denominace však zdůrazňují ryze křesťanský význam spojený s osobností Ježíše Krista – který byl právě v neděli vzkříšen. Uznávání neděle jakožto památky připomínající Ježíšovo zmrtvýchvstání je datováno již od časů apoštolských:¹⁵⁷ „*V první den týdne necht' každý z vás dá stranou, co může postrádat, aby sbírka nezačala teprve tehdy, až k vám přijdu.*“ (1 Kor 16:2) Neděli tedy světili již raní křesťané: „*První den v týdnu jsme se sešli k lámání chleba...*“ (Sk (20:7) V současné době je nejen v liturgickém

¹⁵¹ ADVENTISTÉ. *Církevní řád Církve adventistů sedmého dne: 19. revidované vydání z roku 2016*, s. 131.

¹⁵² PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*, s. 242.

¹⁵³ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 311.

¹⁵⁴ *Ibid.*, s. 311.

¹⁵⁵ *Ibid.*, s. 242.

¹⁵⁶ *Ibid.*, s. 311-312.

¹⁵⁷ PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*, s. 242.

kalendáři, ale i mezi laickou veřejností znám tento den jako vzkříšení Ježíše Krista, které je spojováno s obdobím Velikonoc.

I přes jednoznačné zdůvodnění neděle jako dne odpočinku spojeného se vzkříšením Krista, pohlížení adventisté sedmého dne na stěžejní křesťanské proudy se zjevnou kritikou: „*Bible nikde neschvaluje změnu dne bohoslužby, který Bůh ustanovil v Edenu a potvrdil na Sinaji.*“¹⁵⁸ Se zvláště radikální kritikou se obrací adventisté zejména na katolickou církev: existuje prý jediná moc uvnitř tohoto křesťanství, a to, že může měnit zákony.¹⁵⁹ Právě proto je prý stanovena neděle a nikoliv sobota, jak učí Písmo. Tento argument byl mimo jiné posléze podpořen výsledkem druhého Vatikánského koncilu, který sice podpořil studium bible, ale ve věroučných otázkách dal poslední slovo hlavě Svatého stolce potvrzením tzv. papežské neomylnosti.¹⁶⁰ Církev adventistů sedmého dne usiluje o plné obnovení soboty jakožto dne odpočinku na základě starozákonní tradice – jako stěžejní důvod uvádějí také poselství ze Zjevení Janova,¹⁶¹ ve kterém přilétají tři andělé jako symboly hlásající blížící se den posledního soudu. První anděl vyzývá lid k pokání, druhý hlásá pád Babylonu a třetí varuje před uctíváním šelmy – a hrozí, že její přívržence stihne trest sežehnutí ohněm. (Zj 14:6-12). Dle všeho je prý nutné, aby se lidé rozhodli mezi poslušností Božího zákona, nebo lidských nařízení.¹⁶²

Jak se ukázalo – problematika týkající se sedmého dne je neustále ohniskem sporů. Adventisté, jakožto v jistých ohledech vyhrocená forma protestanského společenství, vycházejí ze Starého zákona a z prvotních křesťanských kořenů. V tomto směru lze také poukázat na již zmiňované stěžejní vidění Ellen Whiteové z roku 1846 poukazující na dodržování soboty, které adventistické názory spolukonstituovalo a utužilo. Naopak ortodoxní a katolická církev opírá své argumenty vztažené k neděli o osobnost Ježíše Krista, konkrétně o jeho vzkříšení, k němuž došlo právě v neděli. I přes tuto argumentaci však požadují adventisté sedmého dne obnovení soboty u všech křesťanských odvětví – křesťanství má podle něj plně vycházet z Písma svatého.

¹⁵⁸ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 310.

¹⁵⁹ *Ibid.*, s. 312.

¹⁶⁰ LANE, Tony. *Dějiny křesťanského myšlení*, s. 265.

¹⁶¹ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, 314.

¹⁶² *Ibid.*, s. 314.

2.2 Deset základních pravd

V 19. století nemělo Millerovo učení logicky uspořádanou strukturu či organizační systém. Náboženské nadšení a přesvědčení se proto odráželo pouze od zmíněného Millerova proroctví a hlášeného adventu. Dnešní adventisté však z Millerova učení vytyčují deset základních pravd, jež sám Miller hlásal a zastával. Tyto pravdy tedy představují důležitou součást adventistických dogmat.¹⁶³ Vedle tohoto učení uznávají adventisté také základní kameny křesťanské víry – jako například již zmíněné Desatero či bible – ale i většinu základních dogmat.

V případě zmíněných deseti pravd se jedná zejména o apokalyptická proroctví. První pravda se týká doslovného prvního návratu Krista na zem – po jeho příchodu nastane tisícileté království. Druhá pravda nastiňuje vzkříšení všech spravedlivých, lidí nehršných, při Kristově druhém příchodu. Následují přesvědčení týkající se konečného zničení bezbožníků, či zřízení nové země pro vykoupené, do níž budou zahrnuti také všichni z moderního Izraele, kteří přijmou Krista. Důležité je též zjevení čtyř velkých říší, které jsou zmiňovány v Danielově 7. kapitole – po nich prý následuje království Kristovo.¹⁶⁴

Poslední čtyři pravdy nejsou zaměřené apokalypticky, ale spíše dogmaticky: „*princip počítání dne za rok v prorocké symbolice, přijetí Písma svatého jako inspirovaného Slova Božího, smírcí služba Ježíše Krista, obřad křtu ponořením.*“¹⁶⁵

2.2.1 Apokalyptická vize – prvotní (kritické) pojetí

Před konkrétním výčtem deseti základních pravd týkajících se zejména apokalyptických představ je vhodné na úvod nastínit historický aspekt a apokalyptické pojetí vyvstávající ihned po ustanovení adventistické církve.

Po vzniku církve adventistů sedmého dne bylo zprvu formulováno apokalyptické pojetí víry směřující vůči společnosti, v níž adventismus sedmého dne vznikl. Jako nové hnutí, nespokojené s tehdejší podobou křesťanství, se adventisté vyhranili proti dominantním církvím a jejich systémům, což je typické prakticky pro všechna chiliastická hnutí.

¹⁶³ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 10.

¹⁶⁴ *Ibid.*, s. 10.

¹⁶⁵ *Ibid.*, s. 10.

Čerstvé společenství adventistů věřilo, že: „*an ,apostatized‘ American Protestantism, along with Catholicism, and Spiritualism were all clearly identified in apocalyptic prophecy as conspirators in history's final rebellion against God and attack on God's people.*“¹⁶⁶ Osočením a kritickým pohledem na v tehdejší době dominující církve na území Spojených států, podporovali adventisté svou jedinečnost a víru ve stěžejní poslání vycházející z již zmiňovaného poselství třetího anděla:¹⁶⁷ „*Za nimi letěl třetí anděl a volal mocným hlasem: „Kdo kleká před šelmou a před její sochou, kdo přijímá její cejch na čelo či na ruku, bude pít víno Božího rozhorlení, které Bůh nalévá neředěné do číše svého hněvu; a bude mučen ohněm a sírou před svatými anděly a před Beránkem. A jeho muka neuhasnou na věky věků a dnem ani nocí nedojde pokoje ten, kdo kleká před šelmou a jejím obrazem a nechal si vtisknout její jméno.*“ (Zj 14:9-11)

Kritika ze strany adventistů směřovala převážně ke katolické církvi – právě již zmíněné papežství bylo v jejich pojetí vnímáno jako biblická vícehlavá mořská šelma:¹⁶⁸ „*...o deseti rozích a sedmi hlavách; na těch rozích deset královských korun a na hlavách jména urážející Boha. [...] byla jako levhart, její nohy jako tlapy medvěda a její tlama jako tlama lví. A drak jí dal svou sílu i trůn i velikou moc.*“ (Zj 13:1-2) Na základě další interpretace Janova Zjevení bylo posléze adventisty předpovězeno, že bude papežství, stejně jako biblická bestie, smrtelně zraněno – tato událost je dle historického výkladu ztotožňována s Velkou francouzskou revolucí. Šelma se však zotaví – nastoupí nový papež, který získá nadvládu nad světem a zneškodní všechny odpůrce.¹⁶⁹

2.2.2 První, druhá a třetí pravda

V této části proběhne souběžné nastínění prvních tří adventistických pravd, jelikož spolu neoddělitelně souvisejí. Všechny jsou totiž apokalyptického rázu. První pravda se týká příchodu Krista a tisíciletého království neboli milénia, druhá vzkříšení spravedlivých při druhém Kristově příchodu a v neposlední řadě třetí pravda, představující konečné zničení bezbožných.¹⁷⁰

¹⁶⁶ MORGAN, Douglas. Adventism, Apocalyptic, and the Cause of Liberty. *Church History*, s. 237.

¹⁶⁷ Ibid., 237.

¹⁶⁸ Ibid., 237.

¹⁶⁹ Ibid., 237.

¹⁷⁰ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 10.

2.2.2.1 Půchod Kristův a milénium

Dle adventistického pojetí dojde při parusii k prvnímu vzkříšení,¹⁷¹ tj. spravedliví vystoupají do nebes k životu po boku Pána a nevěřící budou zničeni. I země bude po nějaký čas neobydlena.¹⁷² Bible je v tomto směru konkrétnější:¹⁷³ „*Den Páně přijde jako přichází zloděj. Tehdy nebesa s rachotem zaniknou, vesmír se žářem roztaví a země se všemi lidskými činy bude postavena před soud.*“ (2 Pt 3:10)

Jak již bylo zmíněno, obecně jsou Ježíšovy příchody neboli adventy celkem dva. První příchod představoval zejména jeho obět, již Kristus snal z lidstva všechny hříchy. Právě prvním příchodem si adventisté odůvodňují také druhý advent:¹⁷⁴ „*Ale protože máme důkaz, že se zjevil [...] máme také důvod věřit tomu, že se zjeví podruhé, ne už kvůli hříchu, ale ke spase těm, kdo ho očekávají.*“¹⁷⁵

Kristovu druhému příchodu bude předcházet několik znamení symbolizujících Ježíšův brzký návrat. Jedním z nich je například vyvstání falešných proroků a mesiášů:¹⁷⁶ „*Neboť vyvstanou lžimesiášové a lžiproroci a budou předvádět veliká znamení a zázraky, že by svedli i vyvolené, kdyby to bylo možné.*“ (Mt 24:24) „*Tehdy, řekne-li vám někdo: ‚Hle, tu je Mesiáš nebo tam,‘ nevěřte!*“ (Mt 24:23)

Adventisté zmiňují, že Kristův příchod bude viditelný, tj. jako setkání s osobou – dle Matoušova evangelia přijde Kristus jako oslňující blesk:¹⁷⁷ „*Neboť jako blesk ozáří oblohu od východu až na západ, takový bude příchod Syna člověka.*“ (Mt 24:27) A také slyšitelný:¹⁷⁸ „*Zazní povel, hlas archanděla a zvuk Boží polnice, sám Pán sestoupí z nebe...*“ (1 Tess 4:16) Před druhým adventem však všichni lidé nezemřou – někteří budou očitými svědky Ježíšova příchodu. Tito lidé budou proměněni a pokud vedli dobrý život zasvěcený víře, pokoře a spravedlnosti, mohou vystoupat společně s Kristem do nebes.¹⁷⁹ Proměna, které se má dostat živoucím lidem během druhého adventu, neznamená změnu ve smyslu totožnosti – je spjata

¹⁷¹ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 428-429.

¹⁷² *Ibid.*, s. 429.

¹⁷³ MA'SÚMIÁNOVÁ, Farnáz. *Život po smrti v učení světových náboženství*, s. 96.

¹⁷⁴ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 396.

¹⁷⁵ *Ibid.*, s. 396.

¹⁷⁶ *Ibid.*, s. 396.

¹⁷⁷ *Ibid.*, s. 396.

¹⁷⁸ *Ibid.*, s. 397.

¹⁷⁹ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 45.

s myšlenkou odívání. Člověk je přizpůsoben určité změně, ale nepřestává existovat. Nastává pro něj nový stav, ve kterém je způsobilější.¹⁸⁰

Poté co vystoupají Ježíšovi následovníci do nebes, aby žili život po boku Pána, nastává tzv. milénium neboli tisíciletá vláda Kristova, během něhož vládnu společně s Ježíšem svatí.¹⁸¹ V tomto směru je ještě nutné podotknout, že ostatní duše, tj. například bezbožných, budou během tohoto období stále mrtvé¹⁸² a tím pádem nevědomé. Značná většina vykoupených okusí pouze tuto tzv. dočasnou smrt, která je svým charakterem pouze krátkým přerušením života.¹⁸³

V případě jiných křesťanských denominací, zejména katolické církve, lze zmínit oblast nebo dočasný stav duší zvaný limbus (neboli předpekli) určený pro zemřelé, kteří nejsou odměňováni, ani zatracováni. Dle výkladu katolické církve lze limbus pojmut dvěma způsoby – první je tzv. limbus patrum, ve kterém lidé spravedliví a dobří vyčkávají na otevření nebes či na sestup do pekel.¹⁸⁴ Druhý způsob katolického pojetí předpekli neboli limbus puerorum je nastiňován jako oblast nebo stav, ve kterém přebývají nekřtěné děti v jejich přirozené blaženosti – jelikož nejsou pokřtěné, disponují pozůstatky dědičného hříchu, a proto nedospívají k Bohu. V současné době se však pochybuje o existenci tohoto druhu předpekli. Celé učení o limbu vychází mimo jiné z židovské tradice šeolu¹⁸⁵ – učení o říši stínů jinak nazývanou temnotou, hrobem či hlubinou země. V oblasti šeolu žili lidé dále, ale bezkrevně a chmurně.¹⁸⁶

Nový zákon se obecně nevěnuje jasné doktríně individuální eschatologie, ale někteří badatelé se, na základě podobenství Lazara a boháče, domnívají, že se všichni zesnulí ocitají v jakémsi meziprostoru Hádes¹⁸⁷ a vyčkávají zde na den zmrtnýchvstání.¹⁸⁸ Části Hádu jsou dvě, tj. jedna pro hříšníky a druhá pro lidi bezhříšné.¹⁸⁹ Boháč každý den hodoval a žil skvostný život. Lazar byl chudý žebrák s vředy, který každý den ležel u boháčových vrat a prosil jej o zbytky jídla, které padalo ze stolu. Jednoho dne Lazar i boháč zemřeli. Lazar se dostal do rukou andělů a boháč naopak do oblasti pekel. Boháč posléze prosil otce

¹⁸⁰ Ibid., s. 45.

¹⁸¹ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 430-431.

¹⁸² MA'SÚMIÁNOVÁ, Farnáz. *Život po smrti v učení světových náboženství*, s. 96.

¹⁸³ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 46.

¹⁸⁴ RAHNER, Karl – VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*, s. 197.

¹⁸⁵ Ibid., s. 197.

¹⁸⁶ PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*, s. 104.

¹⁸⁷ MA'SÚMIÁNOVÁ, Farnáz. *Život po smrti v učení světových náboženství*, s. 75-76.

¹⁸⁸ Ibid., s. 76.

¹⁸⁹ Ibid., s. 76.

Abrahama, aby se nad ním smiloval a poslal Lazara, aby jej schladil. Abrahám však odvětil, že Lazar zažil v životě pouze věci zlé a boháč věci dobré. Právě proto je nyní boháč v pekle a Lazar je hýčkán anděli. (Lk 16:19-25)

U adventistů sedmého dne se mimo jiné také objevují zmiňované pojmy šeol a hádes, ale mají poněkud odlišný význam. Obecně adventisté ztotožňují šeol a hádes s oblastí pekla, ale jedná se o jiné pojetí, než dominuje v židovské a katolické víře:¹⁹⁰ „*Tyto výrazy se obecně týkají hrobu, kde mrtví jak spravedliví, tak i bezbožní, očekávají vzkříšení ve stavu nevědomí.*“¹⁹¹ Je tedy jasné, že i v tomto případě se jedná o jakýsi meziprostor, ve kterém duše vyčkávají na den posledního soudu. Adventistickému pojetí oblasti pekel se mimo jiné budeme věnovat v jedné z následujících kapitol.

Ukázalo se tedy, že stěžejní křesťanské proudy, konkrétně katolická církev, stejně jako adventisté, dochází k ustanovení jakéhosi meziprostoru, ve kterém duše vyčkávají na den posledního soudu – i když je u obou odvětví využíváno pro meziprostor odlišných názvů. Obě křesťanská odvětví také vycházejí z židovské tradice šeolu. Shodu představuje též stav jedinců v meziprostoru – jak bylo zmíněno v případě limbusu patrum – u katolické církve nejsou zesnulí ani odměňováni, ani zatracováni, tudíž by se dal vyvodit jakýsi neutrální až nevědomý stav jedinců. Adventisté meziprostorní oblast šeol či hádes ztotožňují s hrobem a poukazují také na stav nevědomí:¹⁹² „*Hrob není místem vědomé existence.*“¹⁹³ Zvláštnost může představovat zmiňovaná interpretace Hádu jako prostoru utrpení nebo radosti na základě vykonaných skutků během pozemského života.¹⁹⁴ I když se termín Hádes, v antické mytologii označující podsvětí, vyskytuje rovněž v novozákonních textech, křesťanská tradice mu udává, oproti antickému pojetí, zcela odlišný význam.

Adventisté dále zmiňují, že v průběhu milénia nastane soud, při kterém svatí a spasení budou sami v pozici soudce.¹⁹⁵ Zmínku o této okolnosti lze nalézt již v Pavlově epistoletě Korintským, v níž zmiňuje, že brzy dojde k souzení spravedlivých, kteří budou představovat soudce i pro anděly. (1 Kor 6:2-3) Církev adventistů v tomto směru podává bližší specifikaci již zmíněného tribunálu – nejedná se o konkrétní soud ve smyslu skutků, tj. kdo bude spasen

¹⁹⁰ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 434.

¹⁹¹ *Ibid.*, s. 434.

¹⁹² *Ibid.*, s. 416.

¹⁹³ *Ibid.*, s. 416.

¹⁹⁴ MA'SÚMIÁNOVÁ, Farnáz. *Život po smrti v učení světových náboženství*, s. 81.

¹⁹⁵ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 431.

a kdo zatracen. Tento proces plní funkci jakési prevence před upadnutím do hříchu:¹⁹⁶
*„Představte si, že budete v nebesích a zjistíte, že nikdo z vašich milovaných, o kterém jste předpokládali, že zde určitě bude, zde není. V takovém případě byste mohli pochybovat o Boží spravedlnosti – a tento druh pochybnosti tvoří samotný základ hříchu. Bůh dá odpověď na všechny podobné otázky během soudu v průběhu tisíciletí, aby již nikdy nevznikl ani nejmenší důvod k pochybnostem a aby byla jistota, že hřích již nikdy nevznikne.“*¹⁹⁷

Dle křesťanské tradice bude v období tisícileté vlády také Satan uvržen do zajetí se svými spojenci a po celou dobu svého vězení bude nucen přemýšlet o svodech a špatnostech, které vykonal proti Božskému zákonu a Bohu samotnému.¹⁹⁸

Z hlediska milénia lze shledat u stěžejních křesťanských proudů jistou odlišnost oproti adventistickému pojetí. Předtím než nastane tisíciletá vláda Kristova, povstane na zemi Antikrist,¹⁹⁹ jenž se bude vydávat za samotného Ježíše a bude mít zprvu značný úspěch. Nakonec bude však přemožen:²⁰⁰ *„A pak se ukáže ten zlý, kterého Pán Ježíš ,zabije dechem svých úst‘ a zničí svým slavným příchodem. Ten zlý přijde v moci satanově, bude konat kdejaký mocný čin, klamná znamení a zázraky...“* (2 Tess 2:8-9) Po přemožení Antikrista uvrhne Ježíš ďábla do propasti, kterou pečlivě zapečetí na tisíc let. (Zj 20:1-3)

2.2.2.2 Poslední soud a osudy duší

V současné době se adventisté sedmého dne nepokoušejí stanovit přesné datum druhého adventu, jako tomu bylo v dřívějších dobách, např. v případě Williama Millera. Dnes hlásají spíše, že je Spasitel blízko či za dveřmi, což je pro vyhocená chiliastická společenství typické. Přesný čas tohoto příchodu však ustanoven není – Kristus dle všeho přijde, až to budou lidé nejméně čekat.²⁰¹

Písmo svaté v případě druhého vzkříšení podává jasné informace: Na konci tisícileté Kristovy vlády budou všechny duše vzkříšeny²⁰² i Satan bude osvobozen ze svých pout a pokusí se hříšné a bezbožné duše svést.²⁰³ Ďábel tedy shromáždí bezbožné a hříšné lidi,²⁰⁴

¹⁹⁶ Ibid., s. 431.

¹⁹⁷ Ibid., s. 431.

¹⁹⁸ Ibid., s. 432.

¹⁹⁹ MA'SÚMIÁNOVÁ, Farnáz. *Život po smrti v učení světových náboženství*, s. 96.

²⁰⁰ RAHNER, Karl – VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*, s. 37.

²⁰¹ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 47.; srov. Podobenství o pannách Mt 25:1-13.

²⁰² *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 432.

²⁰³ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 47.

²⁰⁴ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 433.

včetně národů Gog a Magog, (Zj 20:7-8) aby si vydobyl vstup ke svatým silou.²⁰⁵ Adventisté tuto událost interpretují: „*Skutečnost, že bezbožní, jakmile budou vzkříšeni, se okamžitě obrátí proti Bohu, který jim dal život, a pokusí se zničit jeho království, potvrzuje Boží rozhodnutí o jejich údělu. Tímto způsobem bude Boží jméno a charakter, který se Satan snažil pošpinit, plně a přede všemi obhájen.*“²⁰⁶

Jak již bylo zmíněno – národy Gog a Magog budou spojenci Satanovy armády. Původ těchto kmenů je však zcela nejasný. V určitém smyslu mohou představovat jisté znamení, které předchází dni posledního soudu.²⁰⁷ V křesťanských či židovských apokalyptických spisech byly národy Gog a Magog ztotožněny s deseti ztracenými izraelskými kmeny.²⁰⁸ Právě tento počet národů upadl do zajetí krále Asyřanů Šalmanesera – ten je dle všeho převedl přes řeku, aby se dostali do jiné země. Kmeny se však samy dohodly, že odejdou do neobydlených míst, aby zachovaly své zákony. Bůh jim byl nakloněn a ulehčoval jim cestu – například zastavil prameny řeky, dokud ji nepřešli. Cesta trvala jeden a půl roku až došli do země Arsaret. Kmeny se budou navracet před dnem posledního soudu, přičemž jim Bůh opět usnadní cestu v podobě zastavení řek.²⁰⁹

Po zmiňovaném druhém vzkříšení duší nastane dle křesťanských představ Boží soud, a to na základě otevřených knih. Zásadní bude v tomto směru Kniha života obsahující veškeré lidské skutky. (Zj 20:12) Bůh poté vynese rozsudek²¹⁰ – spravedliví budou žít věčný život po boku Pána v nové, obnovené zemi a hříšníci, bezbožní včetně d'ábla zahynou v ohni, který sestoupí z nebes.²¹¹

V tomto směru je možné zaznamenat rozkol v biblických tvrzeních, a to konkrétně z hlediska nejednotné interpretace onoho soudce při dni posledního soudu. Křesťanská katolická tradice však upřednostňuje jakožto soudce Ježíše Krista: „*Až přijde Syn člověka ve své slávě a všichni andělé s ním, posadí se na trůnu své slávy; a budou před něho shromážděny všechny národy. I oddělí jedny od druhých, jako pastýř odděluje ovce od*

²⁰⁵ Ibid., s. 433.

²⁰⁶ Ibid., s. 433.

²⁰⁷ THE EDITORS OF ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA. Gog and Magog. In: *Encyklopædia Britannica* [on-line]. [cit. 26. 1. 2021]

²⁰⁸ Ibid.

²⁰⁹ SOUŠEK, Zdeněk, ed. *Knihy tajemství a moudrosti: mimobiblické židovské spisy: pseudepigrafy*, s. 252.; srov. Ex 14:27-30.

²¹⁰ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 433.

²¹¹ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 47.

kozlů...“ (Mt 25:31-32) Církev adventistů sedmého dne naopak poukazuje na Boha, který bude mít v den posledního soudu nejvyšší slovo.²¹²

V případě osudu hříšníků a nevěřících lze také zaznamenat odlišnosti v adventistickém pojetí a jiných křesťanských denominací. Jak již bylo zmíněno výše – adventisté jsou přesvědčeni, že po Božím rozsudku budou tito jedinci sežehnuti ohněm seslaným z nebes. Naopak bible a též katolická církev zmiňují, že po vynesení rozsudku budou hříšníci vhozeni do ohnivého jezera, kde je čeká druhá smrt. (Zj 20:14) Dábel bude mít stejný osud jako bezbožní a hříšní, avšak jeho uvržení bude doprovázeno nekonečnými muky a trýzněním. (Zj 20:10) Z tohoto hlediska lze podotknout, že adventistická představa dne posledního soudu, konkrétně osud hříšníků a spravedlivých, je oproti jiným křesťanským denominacím velice svérázná.²¹³

U adventistů sedmého dne představuje slovo Boží při dni posledního soudu jednoznačný rozsudek. Naopak v římskokatolické církvi se ještě nabízí možnost jakéhosi dočasného trestu a neděje na život po boku Pána – očistec.²¹⁴ Očistci dle všeho podléhá člověk, jenž sice zemřel v ospravedlňující milosti, ale jeho zbylý trest nebyl nutně odpuštěn – hříchy mohou být odpuštěny jen jejich odškodněním.²¹⁵ Aby mohl člověk nazřít Boha, musí ještě před dnem posledního soudu dosáhnout vnitřního dovršení. Individuální proces dovršení však nepředstavuje nařizovací akt – člověk se v určitých fázích života stává tím, čím jeho osoba je a čím po smrti zůstává. Ono dovršení je však komplikováno chybnými rozhodnutími a skutky – hříchy. Po smrti tak nastává utrpení za vykonané hříchy – tato muka jsou však ovlivněna milostí, která byla přijata životním rozhodnutím – tím pádem ústí do nazření Boha.²¹⁶ Pravoslavná církev naopak učení o očistci neuznává a některé protestantské církve jej dokonce odsuzuje jakožto nebiblickou představu.²¹⁷ Adventisté sedmého dne se o očistci jako o formě nápravy hříšníků nezmiňují.

²¹² *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 433.

²¹³ ČERNÝ, Pavel, *Církev adventistů sedmého dne*, s. 47.

²¹⁴ PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*, s. 249.

²¹⁵ RAHNER, Karl – VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*, s. 261.

²¹⁶ *Ibid.*, s. 261-262.

²¹⁷ PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*, s. 249.

2.2.3 Čtvrtá a pátá pravda

V této části proběhne nastínění dalších dvou adventistických pravd, které spolu vzájemně souvisí. Čtvrtá pravda představuje zřízení nové země pro vykoupené a pátá se týká zahrnutí všech z moderního Izraele, kteří přijali víru v Krista.²¹⁸

V případě zřízení nové země se jak adventisté, tak stěžejní křesťanské proudy nerozcházejí. Poté, co budou bezbožní společně s ďáblem zničeni a oheň očistí zemi od hříchů,²¹⁹ vyvstane nové nebe i nová země. Vyvstane též Nový Jeruzalém pocházející od Boha z nebes. (Zj 21:1-2) Jan ve svém Zjevení popisuje Nový Jeruzalém velice detailně – křišťálově jasné město čtverhranného základu se dvanácti branami a dvanácti anděli u nich. Zeď měla dvanáct základních kamenů, které nesly jména dvanácti apoštolů. Základové zdi zdobilo dvanáct drahých kamenů – jaspis, safír, chalcedon, smaragd, sardonyx, karneol, chryzolit, beryl, topaz, chryzopras, hyacint a ametyst. Jaspisové hradby nového města měly sto čtyřicet čtyři loktů. Dvanáct bran lemujících město a hradby se skládaly z perel a náměstí bylo celé ze zlata. Nové město nepotřebovalo světlo – svítla v něm sláva Boží. (Zj 21:10-23) Z tohoto hlediska je ještě třeba dodat, že přesný čas sestoupení Jeruzaléma na zem Janovo Zjevení neudává.²²⁰ Adventisté vznik nového města na základě biblické interpretace blíže konkretizují: „...vidíme ‚město, které miluje Bůh‘ obklíčené armádami ďábla. Tento obraz nás přivádí k závěru, že Nový Jeruzalém by měl sestoupit před obnovením země.“²²¹

V Novém Jeruzalémě nebude nic ponecháno náhodě. Každý dům bude disponovat zlatou policí, na kterou si bude moci onen svatý odložit svou korunu. Koruna bude mimo jiné opatřena jménem tohoto svatého.²²²

2.2.4 Šestá pravda

Šestá adventistická pravda představuje zjevení čtyř říší z Danielova proroctví.²²³ Sedmá kapitola Danielova proroctví nastiňuje čtyři velké šelmy, jež byly již od dob Kristových ztotožňovány se čtyřmi mocnostmi – Babylón, Médo-Persie, Řecko a Řím. Poslední, čtvrtá šelma, byla specifická deseti rohy symbolizujícími rozdělení Římské říše po

²¹⁸ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 10.

²¹⁹ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 437.

²²⁰ *Ibid.*, s. 438.

²²¹ *Ibid.*, s. 438.

²²² BULL, Malcolm. *Eschatology and Manners in Seventh-Day Adventism. Archives de sciences sociales des religions*, s. 148.

²²³ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 10.

jejím pádu, tj. 476 našeho letopočtu.²²⁴ Daniel se soustředí posléze zejména na poslední malý roh na hlavě šelmy:²²⁵ „...a hle, vyrostl mezi nimi další malý roh a tři z dřívějších rohů byly před ním vyvráceny.“ (Dan 7:8) Dle slov adventistů představuje onen vzrůstající roh rozsah rouhající se mocnosti po rozdělení Římské říše. Zmiňovaná moc se pokusí změnit Boží zákon:²²⁶ „Bude mluvit proti Nejvyššímu a bude hubit svaté Nejvyššího. Bude se snažit změnit doby a zákon.“ (Dan 7:25) A bude působit až do dob Kristova příchodu.²²⁷

Při interpretaci Danielova proroctví je možné vyzdvihnout také Nabúkadnesarův sen o veliké soše symbolizující druhý příchod Kristův, který velmi otřese zemí:²²⁸ „Hlava té sochy byla z ryzího zlata, její hrud' a paže ze stříbra, břicho a boky z mědi, stehna ze železa, nohy dílem ze železa a dílem z hlíny. Viděl jsi, jak se bez zásahu rukou utrhł kámen a udeřil do železných a hliněných nohou sochy a rozdrtil je, a rázem bylo rozdrčeno železo, hlína, měď, stříbro i zlato, a byly jako plevy na mlatě v letní době. Odněl je vítr a nezbylo po nich ani stopy. A ten kámen, který do sochy udeřil, se stal obrovskou skálou a zaplnil celou zemi.“ (Dan 2:32-35) I tyto čtyři části, z nichž se socha skládala, byly posléze ztotožňovány s výše zmiňovanými čtyřmi říšemi. Kámen, který náhle sochu rozbil, symbolizoval Kristovu věčnou vládu a království.²²⁹ Proroctví stanovené Danielem se vyplnilo:²³⁰ „...že se bude lidské pokolení mísit, avšak nepřilnou k sobě navzájem, jako se nesmísí železo s hlinou...“ (Dan 2:43) – po rozpadu Římské říše se již nikdy nepodařilo vytvořit další říši světového rázu.²³¹

Stěžejní křesťanské proudy žádnou takovou problematiku nerozpracovávají.

Na základě Danielova proroctví osvětlují adventisté také výše zmiňovanou problematiku sedmého dne, tedy soboty – u katolické a pravoslavné církve se jedná o neděli. V případě interpretace je vycházeno opět z již zmiňovaného vyvstávajícího rohu, který zastíní další tři – po rozpadu Římské říše se stává jedinou stěžejní mocností a pronásleduje křesťany. Jak již bylo zmíněno výše, tato moc bude chtít také pozměnit zákony.²³² Dle slov adventistů

²²⁴ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 289.

²²⁵ *Ibid.*, s. 289.

²²⁶ *Ibid.*, s. 289.

²²⁷ *Ibid.*, s. 289.

²²⁸ *Ibid.*, s. 399.

²²⁹ *Ibid.*, s. 398.

²³⁰ *Ibid.*, s. 398.

²³¹ *Ibid.*, s. 398.

²³² *Ibid.*, s. 312.

splňuje toto proroctví římskokatolická církev, která si přisuzovala výhradní právo měnit zákony – a právě proto si ustanovila neděli místo soboty.²³³

2.2.5 Sedmá a osmá pravda

Sedmá a osmá pravda spolu opět jednoznačně souvisí. Sedmá pravda se týká principu počítání dne v prorocké symbolice coby roku a osmá pravda označuje přijetí Písma svatého jako inspirovaného Slova Božího.²³⁴

Již pro učení millerismu bylo velmi specifické oddání se studiu bible. Na tomto základě provedl již William Miller pokus o výpočet druhého Ježíšova příchodu. Pro pochopení adventistického principu počítání dne za rok v prorocké symbolice je třeba vycházet z biblického principu. V tomto případě je tvrzeno, že se jeden den v prorockém čase rovná jednomu solárnímu roku:²³⁵ „Podle počtu dnů, v nichž jste dělali průzkum země, poneseť své viny. Za každý den jeden rok, za čtyřicet dnů čtyřicet let.“ (Nu 14:34) nebo také: „...ukládám ti za každý rok jeden den.“ (Ez 4:6) Jak již bylo zmíněno pro přesný výpočet adventu se již Miller rozhodl vycházet zejména z Danielova proroctví:²³⁶ „Až po dvou tisících a třech stech večerech a jitrech dojde svatyně spravedlnosti.“ (Dan 8:14) Na základě této části Miller usoudil, že druhý příchod Krista nastane za dva tisíce tři sta let.²³⁷

Danielovo proroctví poukazuje na událost, od které je možné počítat příchod Krista:²³⁸ „Věz a pochop! Od vyjití slova o navrácení a vybudování Jeruzaléma...“ (Dan 9:25) Na základě těchto informací se Miller, jakožto předchůdce adventismu, dopracoval k roku čtyři sta padesát sedm před naším letopočtem, kdy došlo k obnovení bohoslužby v Jeruzalémském chrámu perským králem Artaxerxem. Po stanovení konkrétní události provedl Miller zcela jednoduchý výpočet – odečetl rok čtyři sta padesát sedm od dvou tisíc tři set a stanovil tak přesný příchod Krista na rok 1843.²³⁹ Jak se však ukázalo v předchozích kapitolách – ustanovení konkrétní události bylo chybné, což přiznávají i samotní adventisté.

Dominantní křesťanské větve se však o takové pokusy výpočtů nesnaží. Tento rys tak od nich adventismus značně odlišuje a přibližuje jej spíše k dalším církevním

²³³ Ibid., s. 312.

²³⁴ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 10.

²³⁵ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 64.

²³⁶ THEOBALD, Robin. From Rural Populism to Practical Christianity: The Modernisation of the Seventh-Day Adventist Movement. *Archives de sciences sociales des religions*, s. 111.

²³⁷ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 8.

²³⁸ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 64.

²³⁹ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 8.

společenstvím eschatologického křesťanství, která se o výpočet a ustanovení data pokoušela nebo pokouší – například Svědkům Jehovovým. Pokus o výpočet a ustanovení data dne posledního soudu odpovídá také dalším eschatologickým společenstvím – například Svědkům Jehovovým. Jak již však bylo zmíněno výše – v současné době se adventisté již nepokoušejí stanovit přesný druhý příchod Krista, jako tomu bylo dříve. Dnes hlásají, že je Spasitel za dveřmi nebo blízko. Přesný čas Kristova příchodu tedy není stanoven – Ježíš totiž přijde, až to budou lidé nejméně čekat.²⁴⁰

Na závěr však lze poznamenat výraznou shodu v podobě přijetí Písma svatého jakožto inspirovaného Slova Božího. Adventisté tvrdí, že: „*Písmo je neomylné zjevení Boží vůle. Je měřítkem charakteru, zkušebním kamenem zkušeností, autoritativním základem učení a spolehlivým záznamem Božích činů v dějinách.*“²⁴¹ Katolická církev tento aspekt též vyzdvihuje a zmiňuje, že neomylnost Písma vyplývá zejména z Boží inspirace autorů Duchem Svatým při psaní Písma, dále z jeho služby k pravdě a z normativní funkce pro církev.²⁴²

Mimo jiné je nutné podotknout, že pro katolíky a pravoslavné je bible základním, nikoli však jediným pramenem víry, utváří ji mimo jiné i církevní tradice. Právě z tohoto důvodu nelpí obě odvětví na jejím doslovném výkladu.

2.2.6 Devátá pravda

Devátá pravda neboli smírčí služba Ježíše Krista²⁴³ představuje též jasnou shodnost mezi adventisty a křesťanskými tradicemi. Způsob a důvod popravy Ježíše Krista se stal credem a prvotním kořenem víry křesťanské.²⁴⁴ Emeritní papež Benedikt XVI. dále dodává: „*Ukřižovaný Ježíš je Kristus, Král. Jeho ukřižování je jeho kralováním. Jeho kralování rovná se odevzdání sebe lidem, znamená to ztotožnění slova, poslání a existence právě v obětování této existence. Jeho existence je jeho slovo. On je slovo, protože je láska. S pohledem na kříž víra stále více chápe, že tento Ježíš nejenom něco udělal a říkal, ale že v něm poselství a osoba jsou totožné, že on je vždy to, co říká.*“²⁴⁵

²⁴⁰ Ibid., s. 47.

²⁴¹ ADVENTISTÉ. *Ústava Církve adventistů sedmého dne*, s. 33.

²⁴² RAHNER, Karl – VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*, s. 288.

²⁴³ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 10.

²⁴⁴ RATZINGER, Joseph. *Úvod do křesťanství*, s. 132.

²⁴⁵ Ibid., s. 132-133.

Ježíš nevykonal pouze vykoupení za hřích, ale to, co vytrpěl, byla právě smrt představující veškeré zviditelněné hříchy na zemi. Kristův úkon byl svobodný. V této zastřenosti představovala Ježíšova smrt výraz jeho milující poslušnosti – svobodně obětoval své bytí Bohu. Tímto úkonem se svět stal jiným, než by byl, pokud by Kristus oběť nepodstoupil. Význam Ježíšovy smrti však nezáleží na přijetí základních modelů porozumění, jako je smíření či oběť. V dějinách lidstva je stěžejní význam osudu jednoho člověka pro druhé.²⁴⁶

Adventisté v tomto směru dodávají: „*Spojení božské a lidské přirozenosti činí Kristovu smířčí oběť účinnou. Život bezhříšné lidské bytosti ani život anděla nemohl shladit hříchy lidstva. Vykoupit lidstvo mohl jen božsko-lidský Stvořitel.*“²⁴⁷

2.2.7 Desátá pravda

Zásadní složku křesťanství představuje akt křtu.²⁴⁸ Je tedy jasné, že svátost křtu bude součástí jak adventismu sedmého dne, tak dalších křesťanských tradic. Nedosahují však plné shody. Poslední, desátou adventistickou pravdou je tedy obřad křtu ponořením.

Na první pohled je zřejmé, že křest představuje křesťanskou svátost, jejímž prostřednictvím se katechumen stává členem křesťanské církve. Dle evangelií prý ustanovil křest sám Ježíš Kristus, který se nechal v Jordánu pokřtít Janem Křtitelem.²⁴⁹ Vzezření a také charakter křtu však není pojímán ve všech církevních společenstvích totožným způsobem.

Prvotní odlišnost adventistů je možné nalézt již ve způsobu chápání křtu – pravoslavná a katolická církev vnímá křest jako očištění od predestinace dědičného hříchu.²⁵⁰ Tento aspekt je z hlediska katolíků zohledněn v katechismu katolické církve:²⁵¹ „...křest znamená osvobození od hříchu a od jeho podněcovatele, d'ábla, pronáší se nad kandidátem *exorcismus* (jeden nebo více). [...] Po této přípravě může vyznat víru církve, které je pak křtem ‚odevzdán‘.“²⁵² Je proto nutné chápat tuto svátost jako očišťující a posvěcující znovuzrození v Duchu a v milosti Ježíše Krista – tedy začlenění do ztělesnění

²⁴⁶ RAHNER, Karl – VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*, s. 359.

²⁴⁷ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 75.

²⁴⁸ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 10.

²⁴⁹ PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*, s. 220.; srov. Mk 1:9-11

²⁵⁰ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 54.

²⁵¹ LANE, Tony. *Dějiny křesťanského myšlení*, s. 268.

²⁵² *Ibid.*, s. 268.

spásy v podobě těla a Ducha (tj. církve) Kristova.²⁵³ Naopak adventistická církev prosazuje názor, že pomocí křtu nedosáhnou věřící odpuštění hříchů. Člověk se tímto obřadem neobnovuje – křest představuje akt věřící duše, která tímto způsobem vyjadřuje svou víru v Krista.²⁵⁴

Obecný soulad mezi adventisty a stěžejními křesťanskými proudy lze nalézt zejména v tvrzení, že teprve pokřtěný člověk se stává právoplatným členem církve a získává tak veškerá privilegia a povinnosti, která společenství ukládá.²⁵⁵ Toto stanovisko zastává konkrétně římskokatolická církev vyzdvihující přesvědčení, že křest je dle doslovného církevního učení svátostí začlenění jedince do církve.²⁵⁶

Jak již bylo zmíněno – adventisté sedmého dne se označují za církev vycházející z původního biblického křesťanství. Na tomto základě odvozují způsob provedení křtu – ponořením. Tvrzení o původnosti dokládají příklady z Nového zákona:²⁵⁷ „*Celá judská krajina i všichni z Jeruzaléma vycházeli k němu, vyznávali své hříchy a dávali se od něho křtít v řece Jordánu.*“ (Mk 1:5), či: „*Tehdy vycházel k němu celý Jeruzalém i Judsko a celé okolí Jordánu, vyznávali své hříchy a dávali se od něho v řece Jordánu křtít.*“ (Mt 3:5-6). Nejen Nový zákon, ale také historické doklady slouží adventistům jako argument pro původnost ponoření, jímž byli prvotní křesťané křtěni. Formu tohoto aktu zachycují například malby katakomb, chrámů či podlažní mozaiky.²⁵⁸

Z tohoto hlediska je adventistické pojetí shodné s praktikami některých pravoslavných církví, které křtí způsobem úplného ponoření. Naopak odlišnost se nachází v případě římskokatolické církve provádějící křest v drtivé většině symbolickým pokropením křtěnce.²⁵⁹

Také vzezření obřadu křtu se u adventistů významně liší od ekumenických církví. Zatímco pravoslavná a katolická církev se přiklání k určité zdobnosti, k relikviím, svatým místům, světcům a světicím či k obrazům (v případě pravoslavné církve k ikonám), adventisté sedmého dne tuto liturgickou pompéznost odmítají. Zastávají, stejně jako většina

²⁵³ RAHNER, Karl – VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*, s. 181.

²⁵⁴ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 55.

²⁵⁵ *Ibid.*, s. 55.

²⁵⁶ RAHNER, Karl – VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*, s. 183.

²⁵⁷ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 230.

²⁵⁸ *Ibid.*, s. 230.

²⁵⁹ PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*, s. 220.

protestantských církví, jednoduchost liturgicko-obřadní stránky. Křest a přijímání jsou tedy adventisty vnímány jako obřady, nikoliv jako ceremonie s charakterem svátosti.²⁶⁰

To však neznamená žádnou druhořadost aktu křtu – adventisté mu dávají podobu smlouvy, kterou ztotožňují s dohodou Abrahama a Hospodina, tedy se symbolem obřízky:²⁶¹ „*Dáte obřezat své neobřezané tělo a to bude znamením smlouvy mezi mnou a vámi.*“ (Gn 17:11) Akt křtu je v tomto smyslu chápán jako forma duchovní obřízky – člověk svléká své nevykoupené tělo, a poté jakožto křtěný obléká Ježíše Krista. Obřadem křtu je uzavírán s Kristem smluvní vztah.²⁶²

Další částečný rozkol mezi adventisty a křesťanskými denominacemi lze sledovat v adeptech na křest. Adventisté v rámci křtu prosazují pouze dospělé jedince, jelikož si až v dospělosti člověk akt plně uvědomuje.²⁶³ V tomto smyslu může být vznesena námitka, že adventisté vyřazují děti a kojence ze společenství. Dle jejich tvrzení k tomu však nedochází. Chápu dětský věk spíše jako přípravu na křest. Důležitá je proto velká role rodičů – ti musí žít spořádaný život ve víře a vést děti ke vztahu s Ježíšem. Tato relace má postupně vyústit v křest.²⁶⁴ Naopak katolická církev je jiného názoru – již na Tridentuském koncilu se proti novokřtěncům ohradil církevní úřad s tvrzením, že pokřtěné děti se stávají opravdovými věřícími a dospělost není nezbytností pro platnost křtu.²⁶⁵ Církev adventistů však zdůrazňuje, že před obřadem musí každý dospělý čekatel projít náležitou zkouškou v podobě otázek vztahujících se k učení adventistické církve. Teprve pokud uspěje, nastává křest.²⁶⁶ Z tohoto argumentu je víceméně jasné, proč je prosazován křest dospělých – adventisté sedmého dne vznášejí požadavek plného a zralého vědomí, respektive uvědomování si vážnosti již zmíněného obřadu.

Předchozí výklad o upřednostnění křtu dospělých však nelze brát jako absolutní normu. Dle výkladu 27 věroučných článků není možné stanovit pevnou věkovou hranici pro křest, naopak je poukazováno na fakt, že adventisté nezakazují křest dětí. Pokud se rodiče rozhodnou, že nechají pokřtít své dítě v brzkém věku, je jim to umožněno, avšak za podmínky přijetí odpovědnosti za duchovní rozvoj a růst charakteru dítěte.²⁶⁷ V souvislosti

²⁶⁰ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 54.

²⁶¹ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 233.

²⁶² *Ibid.*, s. 233.

²⁶³ *Ibid.*, s. 236

²⁶⁴ *Ibid.*, s. 236.

²⁶⁵ RAHNER, Karl – VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*, s. 183.

²⁶⁶ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 55.

²⁶⁷ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 236.

s tímto tvrzením lze zmínit stanovisko katolické církve, která zdůrazňuje nekorektnost ve smyslu jakési zástupné víry – nikdo nemůže nahradit víru někoho jiného. A dokonce zakazuje křest dítěte, pokud mu není zaručena křesťanská výchova.²⁶⁸

Z hlediska církevního přijetí završuje jak katolická, tak pravoslavná církev akt křtu ještě jednou svátostí. „*Svátost, kterou v římskokatolické církvi uděluje biskup mladým věřícím (starším sedmi let) ...*“,²⁶⁹ se nazývá biřmování. Biskup pokládá na biřmovaného jedince svou dlaň a pomazává mu čelo křížem neboli olejem posvěceným na Zelený čtvrtek. (Ex 29:7; Sa 16:12-13) Přitom vyslovuje prosebnou modlitbu o seslání Ducha Svatého.²⁷⁰ Modlitba má přinést biřmovanému křesťanu silnou víru, vyznání a správné žití dle křesťanských zásad.²⁷¹ Svátost biřmování se objevuje již v 15. století, a to v dekretu z Florentského koncilu (sedmnáctého ekumenického):²⁷² „*Skrze křest se duchovně znovuzrojujeme; skrze biřmování rosteme k milosti a jsme posilováni ve víře.*“²⁷³ U ortodoxní církve figuruje analogicky svátost myropomazání udělující se ihned po křtu. I v tomto případě se využívá svěcených olejů.²⁷⁴ Adventisté sedmého dne však žádnou další svátost z hlediska církevního přijetí nezmiňují.

Jako zásadní odlišnost křesťanských denominací vůči církvi adventistů, zejména ze strany římskokatolické církve, představuje svátost smíření, v níž se prostřednictvím kněze zahlazují hříchy spáchané věřícími po aktu křtu.²⁷⁵ Pokání je možné přijímat opakovaně a jediné vnitřně pociťovaná lítost plynoucí z víry může být předpokladem pro uskutečnění této svátosti. Vyznání z hříchů je nutné – jedná se zejména o subjektivně pojímané těžké hříchy, u nichž dochází ke zpytování svědomí a k pocitu viny.²⁷⁶ Celé vyznání je chráněno zpovědním tajemstvím, což vyplývá ze samotné podstaty svátosti.²⁷⁷

I když bylo na první pohled zřejmé, že křest, stěžejní dogma křesťanské víry, bude vnímán jako svátost ve všech směrech, ukázalo se, že právě u církve adventistů sedmého dne tomu tak není. Na základě zmíněných informací je možné poznamenat, že v případě křtu představují adventisté sedmého dne a dominantní křesťanské církve jasnou styčnou a

²⁶⁸ RAHNER, Karl – VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*, s. 183.

²⁶⁹ PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*, s. 150.

²⁷⁰ Srov. Jan 1:10.

²⁷¹ PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*, s. 150.

²⁷² LANE, Tony. *Dějiny křesťanského myšlení*, s. 129.

²⁷³ *Ibid.*, s. 129.

²⁷⁴ PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*, s. 150.

²⁷⁵ RAHNER, Karl – VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*, s. 386.

²⁷⁶ *Ibid.*, s. 386-387.

²⁷⁷ *Ibid.*, s. 387.

zároveň odlišnost. Stežejní rys provádění křtu formou ponoření lze označit za shodný s pravoslavnou církví, a naopak za zcela odlišný vzhledem k římskokatolickému ritu. Mimo jiné – adventisté sedmého dne, stejně jako většina protestantských církví, odmítají zdobnost a pompéznost obřadů, prosazují jednoduchost. Což naopak, zejména pravoslavná církev proslulá nejen obřadností liturgie, ale také ikonami, odmítá. Odlišnost představuje také samotné chápání křtu – v případě římskokatolické a pravoslavné církve je křest vnímán jako očišťující proces od dědičného hříchu sahající až k praotci Adamovi. Naopak adventisté zdůrazňují, že křtem se člověk od žádného hříchu neočistí – jedná se o akt víry směřující k Ježíši Kristu.

Další rozkol představuje výběr adeptů křtu – katolická církev uznává křest malých dětí a zmiňuje, že nízký věk nebrání k pojetí dítěte jakožto věřícího. Po křtu je však nutností křesťanská výchova pokřtěného dítěte – jinak akt křtu nepřichází v úvahu. Zpravidla v sedmi letech poté absolvuje dítě svátost biřmování, přičemž se víra a zbožný život dítěte tímto obřadem posiluje. Katolická církev mimo jiné udává možnost pokřtěného dospělého jedince, avšak za podmínky přípravy na křest v období katechumenátu.²⁷⁸ *Především v prvotní církvi docházeli dospělí uchazeči křtu (katechumeni) třístupňovou dobou přípravy, katechumenátem, během něhož byli vyučováni ve víře, postupně se směli účastnit bohoslužeb a nakonec mohli přijmout křest.*²⁷⁹ Církev adventistů sedmého dne naopak zdůrazňuje křest až u dospělých jedinců – adepti na křest totiž procházejí znalostními zkouškami z adventistického učení. Křest dětí však adventisté nijak zvláště neodmítají – odpovědnost za zbožný život dítěte ale musí převzít rodiče. Což je podobné stanovisko jako u katolické církve – viz požadavek křesťanské výchovy.

V neposlední řadě je možné vyzdvihnout akt smíření. Adventisté sedmého dne se o ničem takovém nezmiňují, ale římskokatolická církev jej dokonce uznává jako jednu ze svátostí. Lze tedy říci, že katolická církev je ve svém smyslu k věřícím tolerantnější než církev adventistů sedmého dne. Otázkou však zůstává, zda toto stanovisko neznamena pouze menší přísnost, a tedy také jednodušší způsob odpuštění hříchů.

²⁷⁸ *YOUCAT: česky: katechismus katolické církve pro mladé*, s. 117.

²⁷⁹ *Ibid.*, s. 117.

2.3 Trojjedinost

Dalším zásadním křesťanským dogmatem je Boží trojjedinost. V tomto smyslu je možné uvést základní křesťanské přesvědčení: „*Bůh je jeden: Otec, Syn a Duch svatý; jednota tří osob od věčnosti.*“²⁸⁰

Jak již bylo zmíněno, adventismus sedmého dne je křesťanského rázu, proto je víceméně jasné, že základní učení a dogmata, včetně Boží trojjedinosti, se od dominantních křesťanských církví neodchýlila.

Adventisté Božskou trojjedinost rozpracovávají na základě bible do detailů. Uvědomují si pluralitu Svaté Trojice:²⁸¹ „*Ačkoliv Starý zákon výslovně neučí, že Bůh je trojjediný, naznačuje pluralitu v rámci Trojice. Bůh někdy používá množné číslo.*“²⁸² Například: „*I řekl Hospodin Bůh: „Teď je člověk jako jeden z nás, zná dobré i zlé. Nepřipustím, aby vztáhl ruku po stromu života...“* (Gen 3:22), či, „*Nuže, sestoupíme a zmateme jim tam řeč, aby si navzájem nerozuměli.*“ (Gen 11:7) Ale nepokoušejí se myšlenku trojjediného Boha vyvracet jako formu polyteismu:²⁸³ „*Je to jednota tří osob, které mají jedinečný a tajuplný vztah.*“²⁸⁴

Zajímavý aspekt a shodu mezi křesťanskými denominacemi a adventisty sedmého dne představuje víra v inkarnaci vycházející z Janova evangelia: „*A Slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi. Spatřili jsme jeho slávu, slávu, jakou má od Otce jednorozený Syn, plný milosti a pravdy.*“ (Jan 1:14) Kristus si udržel svou Božskou podstatu a vzal na sebe lidskou podobu. Během pobývání na zemi žil jako člověk, uskutečňoval spravedlivé zásady a konal zázraky.²⁸⁵ Což je přesvědčení, které hlásají všichni křesťané. Poukazuje na to již výsledek Efezského koncilu z pátého století: Ježíš Kristus je Bůh, ale také dokonalý člověk. S Otcem má sice shodnou podstatu, ale má ji též s lidmi v rámci člověčenství. V Kristu dochází tedy ke sjednocení dvou zmíněných přirozeností.²⁸⁶

²⁸⁰ ADVENTISTÉ. *Ústava Církve adventistů sedmého dne*, s. 33.

²⁸¹ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 43

²⁸² *Ibid.*, s. 43.

²⁸³ *Ibid.*, s. 44.

²⁸⁴ *Ibid.*, s. 44.

²⁸⁵ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 38-39.

²⁸⁶ LANE, Tony. *Dějiny křesťanského myšlení*, s. 54.

V inkarnaci se jedná o Boží vztah k člověku, jenž se odchýlil hříchem od svého poslání. Bůh tímto úkonem přijímá člověka znovu do svého společenství, analogicky jako když Kristus vystupoval do mezi hříšníky a otevíral jim Království Boží.²⁸⁷

Christologie neboli učení o božím vtělení skrze Ježíše Krista a o jeho následném sestoupení na zem, nepojednává o inkarnaci pouze noeticky, tj. jako o Božím zjevení, ale také z hlediska soteriologie²⁸⁸ (teologický obor pojednávající zejména o spáse člověka).²⁸⁹ V soteriologii se ve větší míře zpracovává pouze skutek vykoupení Ježíše Krista – v lásce a v poslušnosti přijatá smrt Ježíšova coby akt vykoupení a zároveň lidské spásy. Bůh skrze Krista miloval svět jako celek – v Ježíši Bůh poté onen svět přijal.²⁹⁰

Obhajoba Božské trojjedinosti ve smyslu monoteismu probíhá ze strany adventistů explicitním způsobem – Trojice není jediná osoba, ale Bůh je oním jedním z hlediska charakteru a myšlení.²⁹¹ Katolická církev vysvětluje boží trojjedinost obdobným způsobem jako adventisté: Bůh je jeden ve třech osobách – má jednu božskou substanci – proto jsou všechny osoby stejně věčné a všemohoucí.²⁹² Mimo jiné představuje každá z osob jediného Boha – každá osoba existuje v těch ostatních dvou a každá je jediným pravým Bohem.²⁹³

Dle adventistů je postavení Trojice následující: jednota Boha nijak nezasahuje do vlastností Trojice, stejně jako samostatnost osobností Trojice neruší biblické tvrzení, že Otec, Syn a Duch Svátý jsou jeden Bůh.²⁹⁴ V tomto smyslu lze opět zmínit římskokatolickou církev nastiňující odlišnost těchto tří osob. Otcí přísluší Božská podstata, Syn je plozen Otcem a Duch svatý vychází z Otce i Syna zároveň tzv. vydechováním – není tedy plozen.²⁹⁵

V raném křesťanství však nebyla trojjedinost snadno řešitelnou otázkou. Prvotní spor se objevuje již ve 4. století, kdy přichází Areios a tvrdí, že Otec je výše postavený než Syn a Syn je výše než Duch Svátý. Vnímá ji však i tak jako jednu osobu – prosazoval radikální monoteismus. Areios tímto způsobem došel k závěru, že Otec je jediný Bůh a skrze Syna stvořil svět. Syn je stvořenou bytostí z ničeho, není tedy Bohem.²⁹⁶ Celý spor vyvrcholil

²⁸⁷ PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*, s. 195.

²⁸⁸ *Ibid.*, s. 195.

²⁸⁹ RAHNER, Karl – VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*, s. 364.

²⁹⁰ *Ibid.*, s. 364.

²⁹¹ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 45.

²⁹² RAHNER, Karl – VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*, s. 430.

²⁹³ *Ibid.*, s. 430.

²⁹⁴ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 45.

²⁹⁵ RAHNER, Karl – VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*, s. 430.

²⁹⁶ LANE, Tony. *Dějiny křesťanského myšlení*, s. 30.

prvním Nikajským koncilem, který ustanovil Nikajské vyznání víry – víra v jediného Boha a v Ježíše Krista, jakožto Syna Božího, zplozeného z Boha, téže bytnosti.²⁹⁷ „...v jednoho Pána Ježíše Krista, Syna Božího, zrozeného z Otce, jakožto jednorozeného, tj. z bytnosti Otcovy [úsia]; Boha z Boha, Světlo ze Světla, Boha pravého, zplozeného, nikoli učiněného, téže bytnosti s Otcem [homoúsios], skrze něhož bylo všechno učiněno...“²⁹⁸ A samozřejmě víra v Ducha Svatého.²⁹⁹

Nikajský koncil rozdělil církev na dva velké tábory – stoupence Níkaje vyznávající plně Božský původ Ježíše, ale méně jasně trojjedinost, a origenovce pevně obhajující Boží trojjedinost, ale spíše zpochybňující Božský původ Krista.³⁰⁰ Celý spor vyvrcholil volbou střední cesty, která byla přijata na 2. ekumenickém koncilu v Konstantinopoli (381):³⁰¹ „Otec, Syn a Duch Svatý představují tři hypostaze [...] a jsou vzájemně soupodstatné (homoúsios)...“³⁰² Spor o Božský původ Krista však neustal ani po Konstantinopolském koncilu. Koncil se dostal do úskalí s tvrzením, že je Ježíš Bůh, ale zároveň také člověk. Na tato stanoviska reagovalo mnoho učenců – např. Nestorios s koncepcí Krista jakožto pouhého Božího nositele.³⁰³ Církevní otcové projevovali snahu ve smyslu definování samotného aktu vtělení – nechtěli koncept zbavit tajemnosti a vysvětlit jej.³⁰⁴

Výslovně o tomto sporu adventisté nehovoří v kritickém duchu vůči katolické církvi, ale jak již bylo zmíněno – inkarnaci ve jménu Krista uznávají. Církev adventistů je v určitých oblastech kritická směrem k dominujícím církvím, zejména k římskokatolickému odvětví. Adventisté si vyhraňují určitou linii, která podporuje a v kladném světle zobrazuje adventistická stanoviska, víru a hodnoty. Takové smýšlení je však na místě – nová náboženská hnutí chtějí poukázat na svou správnost a jedinou, jimi hláсанou pravdu.

Adventisté dále zmiňují, že mezi Svatou Trojicí existují dále dva silné vztahy. Prvním je vztah lásky. Relaci na bázi lásky je možné pozorovat v posledních hodinách

²⁹⁷ Ibid., s. 31.

²⁹⁸ Ibid., s. 31. ; Nejspornějším slovem creda bylo homoúsios tzn. soupodstatnost, tj. Ježíš je jedné podstaty s Otcem. LANE, Tony. *Dějiny křesťanského myšlení*, s. 31.

²⁹⁹ Z hlediska Ducha Svatého lze zmínit mimo jiné tzv. spor o filioque: „Na Východě se věřilo a věří, že Duch svatý vychází z Otce skrze syna. Na Západě se naopak postupně zrodila víra, že Duch svatý vychází z Otce i Syna.“ LANE, Tony. *Dějiny křesťanského myšlení*, s. 40; Je to dodnes velký spor mezi Západní a Východní církví – právě proto Západní církev používá Nikajské vyznání a Východní vyznání Nikajsko-konstantinopolské. LANE, Tony. *Dějiny křesťanského myšlení*, s. 39.

³⁰⁰ LANE, Tony. *Dějiny křesťanského myšlení*, s. 32.

³⁰¹ Ibid., s. 32.

³⁰² Ibid., s. 32.

³⁰³ Ibid., s. 41.

³⁰⁴ Ibid., s. 41.

Ježíšova života, kdy Kristus úkonem sebeobětování vzal hříchy všech lidí na sebe, a tím okusil peklo neboli odloučení od Boha – což bylo údělem všech hříšníků.³⁰⁵ Dominantní křesťanské církve – zejména církev římskokatolická – rozpracovávají tuto problematiku obšírněji – Kristus na kříži zvolává ono smrtelné:³⁰⁶ „...*Eloi, Eloi, lema sabachtani?*“, což přeloženo znamená: *„Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?“* (Mk 15:34)³⁰⁷ Zoufalá modlitba symbolizující absenci Boha končí oslavou Boží velikosti. Ježíš si i přes onu Boží nepřítomnost zachovává víru. Jeho výkřik patří plně Bohu a stojí proti světské realitě – není věnován životu, ani Kristu samému či jeho přežití.³⁰⁸ Pro Svatou Trojici představoval Ježíšův čin z hlediska lásky značný zásah – Kristus žil po celou dobu s Duchem a Otcem jako spoluexistující osoba, navzájem si projevovali lásku a odevzdání – sebeobětováním byl tento vztah narušen.³⁰⁹

Druhý způsob relace v podobě spolupráce je ve Trojici promítnut do individuálních povinností.³¹⁰ Onu spolupráci je možné pozorovat například na základě Kristova křtu:³¹¹ Bůh neboli Otec Ježíše ke křtu vyvolil (Mt 3:17), Syn byl Janem pokřtěn (Mt 3:13-15) a Duch Svatý opět Krista vyvolil, přičemž mu udělil svou moc. (Lk 3:21-22)³¹²

Jak se ukázalo – fenomén Boží trojedinosti se v adventistickém podání neliší od křesťanských denominací. Shodu představuje také problematika inkarnace Krista. V rané křesťanské fázi, zejména během Nikajského koncilu, docházelo ke značným rozporům na půdě křesťanství kvůli hierarchickému rozložení osob Svaté Trojice, tzv. ariánství. Na tento spor posléze navázal problém týkající se Kristovy inkarnace. Jelikož adventismus sedmého dne vznikl až v devatenáctém století, nezahrnuje tyto aspekty, ani v kritickém duchu směrem ke katolictví, do svého učení. Inkarnaci však adventisté, stejně jako katolíci, plně uznávají.

³⁰⁵ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 44.

³⁰⁶ RATZINGER, Joseph. *Úvod do křesťanství*, s. 202.

³⁰⁷ Srov. Ž 22:2.

³⁰⁸ RATZINGER, Joseph. *Úvod do křesťanství*, s. 202-203.

³⁰⁹ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 44.

³¹⁰ *Ibid.*, s. 45.

³¹¹ *Ibid.*, s. 45.

³¹² *Ibid.*, s. 45.

2.4 Večeře Páně

Večeře Páně, jako z jedna klíčových svátostí, tvoří neoddělitelnou součást křesťanské víry. V křesťanské tradici je večeře Páně známá také pod pojmem eucharistie – u pravoslavné církve probíhá skrze božskou liturgii, v případě katolické církve prostřednictvím mše svaté s přijímáním.³¹³

První předobraz eucharistie představuje stolování Ježíše Krista s hříšníky, zpřítomňující nový život v novém království Božím. Podle biblické tradice pak vychází eucharistie především z Kristovy poslední, tzv. sederové večeře s učedníky o Pesachu. Přijímání vína a chlebu se tak stalo připomínkou, nikoliv pouhou simulací.

Základem večeře Páně je mimo jiné Kristova oběť, při níž na sebe vzal veškeré hříchy lidstva. „*Když jedli, vzal Ježíš chléb, požehnal, lámal a dával učedníkům se slovy: „Vezměte, jezte, toto jest mé tělo. Pak vzal kalich, vzdal díky a podal jim ho se slovy: „Pijte z něho všichni. Neboť toto jest má krev, která zpečetí smlouvu a prolévá se za mnohé na odpuštění hříchů. Pravím vám, že již nebudu pít z tohoto plodu vinné révy až do toho dne, kdy budu s vámi pít kalich nový v království svého Otce.“* (Mt 26:26-29)

V případě adventismu sedmého dne probíhá večeře Páně čtyřikrát ročně na bohoslužebných shromážděních, a to způsobem přijímání pod obojí³¹⁴ – stejně jako tomu je ve většině protestantských církví.³¹⁵ Zdůvodnění způsobu přijímání hledají zejména u raného křesťanství – při eucharistii byl využíván chléb a víno a první křesťané symbolizovali tyto předměty s tělem a krví Krista.³¹⁶ Je však nutné zmínit, že i když se adventismus plně odkazuje na rané křesťanství, využívá nekvašené víno, tj. hroznovou šťávu:³¹⁷ „*Pouze nekvašený chléb mohl znázorňovat Kristovo bezhříšné tělo. Stejně i nezkažený plod vinné révy - nekvašené víno - náležitě symbolizuje neposkvrněnou dokonalost Spasitelovy očisťující krve.*“³¹⁸

Naopak u římskokatolické církve je sice přijímání odvozeno od pojetí eucharistie jako skutečné přítomnosti Těla a Krve Kristovy, ale v případě laické veřejnosti je ve valné

³¹³ PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*, s. 175.

³¹⁴ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 55.

³¹⁵ PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*, s. 175.

³¹⁶ LANE, Tony. *Dějiny křesťanského myšlení*, s. 107.

³¹⁷ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 247.

³¹⁸ *Ibid.*, s. 247.

většinou případů konzumována pouze hostie,³¹⁹ ačkoli ani katolický ritus přijímání vína v současné době nevyklučuje. Adventisté sedmého dne však transsubstanciaci vnímají spíše symbolicky: „*Když Ježíš zjevoval pravdu o sobě, používal mnoho obrazných vyjádření. Řekl: ‚Já jsem dveře‘ (Jan 10,9), ‚já jsem cesta‘ (Jan 14,6), ‚já jsem pravý vinný kmen‘ (Jan 15,1), ‚já jsem chléb života‘ (Jan 6,35). Žádné z těchto vyjádření není možné brát doslovně, protože Kristus není přítomen v každých dveřích, cestě, nebo vinné révě. Jedná se o obrazná vyjádření hlubších pravd.*“³²⁰

Zajímavost představuje zejména výše nastíněný počet provedení této svátosti. Bible však konkrétní číslo neuvádí:³²¹ „*Stejně vzal po večeři i kalich a řekl: ‚Tento kalich je nová smlouva, zpečetěná mou krví; to čiňte, kdykoli budete pít, na mou památku.‘*“ *Kdykoli tedy jíte tento chléb a pijete tento kalich, zvěstujete smrt Páně, dokud on nepřijde.*“ (1 Kor 11:25-26) Dle adventistického pojetí lze totiž zmíněný biblický výrok interpretovat vícero způsoby – např. dle týdnů, měsíců, zkrátka dle toho, co je žádoucí. V této věci není prý žádného rádce, a tak se jakožto společenství řídili čtvrtletním dodržováním onoho obřadu. Odpověď na početnost oslav večeře Páně je proto zcela prostá – celebrace zmíněné svátosti vychází plně z Písma svatého, ale doba, kdy je ona svátost slavena, je spjata se zvyky daného společenství – právě proto se adventisté odlišují.³²² U katolické církve je večeře Páně prostřednictvím přijímání spjata zejména s mší svatou. Ortodoxní církev naopak vyzdvihuje svatou liturgii.³²³

V církvi adventistů sedmého dne předchází této svátosti ještě obřad umývání nohou. Jedná se o akt pokory a následování Krista – jelikož Ježíš umýval nohy svým učedníkům.³²⁴ Dle adventistických kazatelů jsou v tomto obřadu skryty čtyři důležité pravdy: spojení s Ježíšem, symbol pokory, Hospodinův příkaz „I vy musíte pracovat“ a obnovení božské smlouvy a příprava těla i duše na večeři Páně.³²⁵

³¹⁹ PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*, s. 175.

³²⁰ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 246.

³²¹ *Ibid.*, s. 251.

³²² READ, W. E. Frequency of the lord's supper. In: *Ministry* [on-line]. [cit. 07. 03. 2021].

³²³ PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*, s. 175.

³²⁴ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 56.; srov. Jan 13:3-5.

³²⁵ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 56.

V průběhu obřadu omývání nohou je vhodné zpívat určité žalmy a vést duchovní rozhovor tlučeným hlasem. Lehkomyslnost a nevážnost je v tomto případě shledávána jako Boží urážka.³²⁶ Celý tento proces má kladně působit na psychickou stránku věřícího.³²⁷

Adventisté sedmého dne předcházející obřad umývání nohou charakterizují jako připomínku na:³²⁸ „...naši potřebu pravidelného očištění a naši naprostou závislost na Kristově krvi. Umývání nohou samo o sobě nemůže odstranit hřích. Očistit nás může pouze Kristus.“³²⁹

Zajímavostí je, že ceremonie večere Páně není určena pouze pro adventisty. Bůh prý neurčuje účastníky tohoto obřadu – záleží na svědomí člověka. Pro církev adventistů sedmého dne znamená toto hledisko značnou šanci – je dosti možné, že obřad emocionálně zapůsobí na zúčastněné. Důsledkem takového zapůsobení by dle adventistů mohl být přírůstek nových věřících.³³⁰

Ze zjištěných informací je viditelné, že svátost večere Páně tvoří velice důležitou součást adventistické víry. Na rozdíl od dominujících křesťanských proudů probíhá tento obřad pouze čtyřikrát ročně, a to z důvodu odlišných církevních zvyklostí. Stěžejní diferencí představuje též předcházející obřad umývání nohou. Sice jej nalézáme u katolíků jako jednorázový obřad ve spojitosti s liturgií Zeleného čtvrtku, není však nutně spojen s eucharistií. Zajímavou odlišností adventistů bylo možné zaznamenat také z hlediska symbolické přítomnosti Krista v eucharistii či využívání vinné šťávy namísto kvašeného vína, jež se vyskytuje například v římskokatolické církvi.

2.5 Pojetí nebes

V předchozí části práce, týkající se deseti základních adventistických pravd, byl nastíněn průběh dne posledního soudu. S touto událostí je mimo jiné svázána představa nebes, sídla a místa všech nehříšných a spasených. V Novém zákoně představuje vzezření nebes různorodý charakter. V některých pasážích má hmotný ráz:³³¹ „V domě mého Otce je mnoho příbytků; kdyby tomu tak nebylo, řekl bych vám to. Jdu, abych vám připravil místo.“ (Jan 14:2) Jiné novozákonní části však hovoří o místě, které nepochází z tohoto světa (Jan

³²⁶ Ibid., s. 56.

³²⁷ Ibid., s. 56.

³²⁸ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 244.

³²⁹ Ibid., s. 244.

³³⁰ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 56-57.

³³¹ MA'SUMIÁNOVÁ, Farnáz. *Život po smrti v učení světových náboženství*, s. 77.

18:36). Ještě radikálnější důraz na nehmotné vzezření nebes, nebo spíše na nepřítomnost fyzických těl v nebeském prostoru, klade Pavel ve své první epištole Korintským. (1 Kor 15:50)³³²

V případě adventistické charakteristiky nebes je možné vycházet z prvotní vize Ellen Whiteové – spatřila druhý advent a putovala se spasenými do nebeského města. Cestovali oblaky po sedm dní. Když dorazili do cíle, začal Ježíš rozdávát spaseným koruny, zlaté harfy, dlouhé bílé pláště či ratolesti. Sto čtyřicet tisíc svatých stálo jako armáda na náměstí pokrytém skleněným mořem – po skleněné záplavě posléze pochodovali všichni společně s Ježíšem k bráně města. Dle slov Whiteové se Ježíš chopil městské perleťové brány a promluvil k lidem: „Vyprali jste své roucho v mé krvi, postavili jste se za mou pravdu, vstupte.“³³³

Adventistické pojetí nebes může do jisté míry navozovat spíše představu vojenského uspořádání: „*Jesus welcomes those who have "stood stiffly", like soldiers, for truth. The saints are differentiated by their uniforms – martyrs wear red as border on their garments – and by their insignia of achievement: "Some of them had very bright crowns, others not so bright. Some crowns appeared heavy with stars, while others had but a few."*“³³⁴

Tím však vize Whiteové nekončí. Celý prostor nebes je vnímán jako strukturovaná a hierarchizovaná společnost, v níž na samotném vrcholu stojí Bůh Otec jako král.³³⁵ Boží Syn, korunní princ a Boží spoluvladař,³³⁶ s ním sdílí královské atributy. Synovi je též připisována aktivnější role než Otcí – proto je často označován za velitele andělů a tím pádem také chybně zaměňován s archandělem Michaellem, který vedl nebeskou válku proti d'áblu.³³⁷

V případě křesťanských denominací, zejména římskokatolické církve, je oblast nebes vnímána naopak duchovním způsobem. Jedná se o metaforu plnosti – spása člověka, jež je definitivně zachráněn v Bohu. Nebe je založeno na Ježíšově přemožení smrti a na nanebevstoupení, což je předpoklad pro to, aby vše Bohem stvořené, mohlo vejít do Božího života. Toto vejítí a přebývání lidí po boku Pána vyjadřuje v podstatě shromáždění lidí do

³³² Ibid., s. 78.

³³³ BULL, Malcolm. Eschatology and Manners in Seventh-Day Adventism. *Archives de sciences sociales des religions*, s. 147.

³³⁴ Ibid., s. 148.

³³⁵ Ibid., s. 149.

³³⁶ Ibid., s. 148.

³³⁷ Ibid., s. 149.

celého Krista, který se stal člověkem, v Božím spojení. Jednota splynutí lidí a Boha neznamená zánik jedince, jelikož s rostoucí blízkostí k Bohu je osvobozován k větší samostatnosti.³³⁸

Výše zmiňovaná nebeská válka panující mezi anděly a ďáblem měla specifický charakter. Ďábel, jakožto vznešený anděl, byl v dřívějších dobách součástí nebeského prostoru.³³⁹ Poté, co Bůh označil Syna za svého spoluvladaře a vyzval všechny anděly k pokloně a ke vzdání úcty, ďábel se jako jediný nepoklonil a dal najevo svůj nesouhlas.³⁴⁰ Posléze podnícen nevolí shromáždil Satan všechny anděly a zdůraznil, že nepotřebují zákony – měli by jednat dle své svobodné vůle.³⁴¹ Část andělů se ďáblu podrobila a vyvstala tak jako vzpoura proti andělům, kteří zůstali Bohu věrni. Satan však utrpěl porážku a poté byl z nebes vyhnán.³⁴²

Dle adventistického pojetí jsou andělé též hierarchicky uspořádáni – každý má služební místo. Po odchodu Satana je anděl Gabriel odpovědný za předávání zpráv stěžejního významu pro lidstvo. Jiné informace jsou poté zpracovávány jinou hodnotí nebeské byrokracie a také odlišným způsobem. Dle Whiteové zpracovávají nejvyšší andělé modlitby putující k Bohu, aby zlepšili Boží věci. Někteří andělé pak zpívají v nebeském chóru či zaznamenávají lidské skutky do knih. Když však aktivně nepracují, sledují z nebes dění na Zemi:³⁴³ Whiteová uvádí konkrétní příklad andělského pozorování pozemských záležitostí:³⁴⁴ „...when Jesus was arrested in Gethsemane, many companies of holy angels, each with a tall commanding angel at their head were sent to witness the scene“.³⁴⁵

Z teologického hlediska je podstata andělů obecně charakterizována takto: „...z hlediska základu svého bytí patří ke světu, jsou s člověkem v přirozené jednotě skutečnosti a dějin, mají s ním jedny nadpřirozené dějiny spásy, jež mají svůj první záměr a svůj konečný cíl v Ježíši Kristu.“³⁴⁶ Mimo jiné, křesťanství obecně vzešlo z původního židovského členění andělů dle funkcí, tj. na anděly, archanděly, cheruby a serafy. Posléze

³³⁸ RAHNER, Karl – VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*, s. 245.

³³⁹ BULL, Malcolm. Eschatology and Manners in Seventh-Day Adventism. *Archives de sciences sociales des religions*, s. 148.

³⁴⁰ Ibid., s. 148.

³⁴¹ Ibid., s. 148.

³⁴² Ibid., s. 148.

³⁴³ Ibid., s. 149.

³⁴⁴ Ibid., s. 149.

³⁴⁵ Ibid., s. 149.

³⁴⁶ RAHNER, Karl – VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*, s. 35.

byla tato hierarchie na základě Pavlovy epištoly Efezským rozvinuta o dalších pět skupin:³⁴⁷ „...vysoko nad všechny vlády, mocnosti, síly i panstva, nad všechna jména, která jsou vzývána, jak v tomto věku, tak i v budoucím.“ (Ef 1:21) Kolem roku 500 našeho letopočtu tyto skupiny rozčlenil Dionýsios Areopagita do devíti tzv. kůrů sdružených do celkem tří nebeských hierarchií:³⁴⁸ „cherubové, serafové a trůny; panovníci, síly a mocnosti; knížata, archandělé a andělé.“³⁴⁹

V katolické a pravoslavné církvi dominují zejména archanděl Gabriel, Michael a Rafael. Dle všeho jsou protestantské církve k představě andělů spíše zdrženlivější³⁵⁰ – což je stanovisko spíše odporující adventistickým představám. Je tedy možné říci, že i když jsou adventisté sedmého dne považováni za protestantskou odnož křesťanství, v názorech na anděly se od katolíků a od pravoslavných křesťanů víceméně neodlišují.

Ellen Whiteová mimo jiné věřila, že: „*God had created and populated other planets whose inhabitants had, unlike Adam and Eve, not succumbed to temptation. These beings, whom White described as "of all sizes... noble, majestic and lovely", act as a kind of chorus, watching and being edified by the dramatic struggle between good and evil that is taking place on earth.*“³⁵¹ Tato myšlenka může evokovat jakousi formu kosmologie a situovat tak andělské bytosti do mimozemské pozice. Nejen mezi křesťany, ale i mezi laickou veřejností je zřejmé, že nebesa a andělé existují mimo náš pozemský svět. Figuruje zde však spíše představa astrálního rázu, nikoliv forma života na jiné planetě. Andělé člověka pozorují přímo z nebes, ne ze vzdálené planety.

Dle Whiteové představuje oblast nebes jednoznačně rozvinutou společnost, ve které figuruje dělba práce, jednota účelu, rozptýlení obyvatelstva či centralizace správy. Zmiňuje též, že nebe není bez pozemských obyvatel.³⁵² Jeho podoba se vyznačuje zejména neomezeným luxusem. Všichni jsou spokojeni se svým statusem – je zde zachováno dekorum.³⁵³

³⁴⁷ PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*, s. 135.

³⁴⁸ *Ibid.*, s. 135.

³⁴⁹ *Ibid.*, s. 135.

³⁵⁰ *Ibid.*, s. 135.

³⁵¹ BULL, Malcolm. Eschatology and Manners in Seventh-Day Adventism. *Archives de sciences sociales des religions*, s. 149.

³⁵² *Ibid.*, s. 149.

³⁵³ *Ibid.*, s. 148.

Z výše uvedených tvrzení se zdá, že se oblast nebes nachází mimo náš svět a mimo zemi. Ellen Whiteová však, jak bylo výše zmíněno, charakterizuje nebe jako Nový Jeruzalém, který dle adventistického přesvědčení sestoupí z nebes na zem před posledním soudem.³⁵⁴ Na této bázi lze nalézt shodu s křesťanskými denominacemi, zejména s katolickou církví: „*Obrazně se říká v Novém zákonu, že křesťané mají hledat to, co pochází ‚shůry‘, tam je jejich domov. Nebe (nebesa) je také opisem pro Boží jméno: ‚nebeské království‘ proto neznámá, že by Nový zákon Boží vládu konce věků překládal prostorově do nebe, neboť tato vláda je charakterizována slavným přeměněním celého stvoření v nové nebe a v novou zemi.*“³⁵⁵ Vše bude tedy přetvořeno.

Jak jsme viděli – nastínění nebeského prostoru je v bibli nejednoznačné. Nebesa v adventistickém pojetí představují spíše hmotné vzezření v podobě neomezeného luxusu. Dle Ellen Whiteové je nebe hierarchicky uspořádanou společností, ve které dokonce figurují mimozemští andělé. Určitý druh andělské hierarchie dominuje také v křesťanské tradici, ale kosmologická představa andělů žijících na jiných planetách se v ní neobjevuje.

Stěžejní křesťanské proudy (zejména římskokatolická církev) zprvu o hmotném vzhladu nebes nepojednávají. Naopak je akcentována spíše duše dosahující stavu blaženosti, ale ještě vyčkávající na konečné vzkříšení. Až při druhém vzkříšení se duše opět shledávají s fyzickým tělem.³⁵⁶

2.6 Pojetí pekel

Jelikož adventisté sedmého dne vycházejí z Písma svatého, které uznávají jako primární pilíř své víry, je i problematika pekel pojímána na základě interpretace bible. Bible hovoří o pekle jako o místě, které představuje věčná muka v podobě ohně a trýznění bezbožníků.³⁵⁷ Dle Adventistů je však třeba se mít na pozoru, jelikož pojem „peklo“ nemá v bibli vždy stejný význam – proto často docházelo ke zmatkům a k chybným interpretacím.³⁵⁸ Jak bylo zmíněno v kapitole týkající se deseti základních pravd, ztotožňují adventisté peklo se slovy šeol či hádes. Tyto výrazy se vztahují k hrobu, kde všichni zesnulí bez ohledu na skutky, vyčkávají ve stavu nevědomí na vzkříšení.³⁵⁹

³⁵⁴ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 438.

³⁵⁵ RAHNER, Karl – VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*, s. 245.

³⁵⁶ PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*, s. 242.

³⁵⁷ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 434.

³⁵⁸ *Ibid.*, s. 434.

³⁵⁹ *Ibid.*, s. 434.

Na základě výše zmíněného podobenství o Lazaru a boháči lze tvrdit, že: „...je-li Hádes zmiňovaný v podobenství o Lazarovi a boháči jako sídlo dočasné, kde spravedliví a hříšní zakoušejí podle svých skutků buď radosti, nebo utrpení až do chvíle všeobecného vzkříšení, peklo je pak vyhrazeno věčnému trestu hříšných duší po uskutečnění posledního soudu.“³⁶⁰ Hádes je tedy i u majoritních křesťanských denominací vnímán jako prostor dočasného pobytu, ve kterém se nacházejí jak hříšníci, tak spravedliví. Rozdíl tkví však v onom stavu jedince – lidé zde odměny a strasti za učiněné hříchy plně vnímají, adventisté naopak ztotožňují prostor hádes s hrobem a poukazují na stav nevědomí.³⁶¹

V křesťanské tradici figuruje ještě další pojem překládaný jako peklo, a to Geenna³⁶² (gehenna³⁶³) představující údolí Hinnon – v dřívějších dobách spojené s Molochovým kultem (bůh proslulý zejména dětskými oběťmi). Posléze docházelo v údolí k pálení odpadků – toto místo se tak stalo obrazem kletby spojené se hříchem a bylo označeno za oblast věčného zatracení. Údolí Hinnon bylo spjato s nepřetržitým ohněm, jenž měl očišťovat hřích z těla zločinců a zvířat.³⁶⁴ Odtud je tedy odvozena ona představa pekla jakožto místa, ve kterém dochází k věčným mukám a k trýznění bezbožníků ohněm. Jinými slovy jedinec se do tohoto prostoru dostává až po vyneseném rozsudku při dni posledního soudu.³⁶⁵

Středověká scholastika zdůrazňovala, že hříšné duše podstupují dokonce dvojí trest – vnitřní utrpení ve formě odloučení od Boha a vnější utrpení v podobě spalování ohněm. Teologie novověku posléze opouští představu pekla jakožto prostoru prostoupeného ohněm a prosazuje myšlenku pekla jako stavu separace od spravedlivých a zejména od Boha.³⁶⁶ S touto koncepcí mimo jiné pracují také současní teologové.

Problém však nastává z hlediska trvání pekelných muk, tedy – jsou opravdu věčná? Dle adventistického pojetí je nutno podotknout, že právě ona věčnost má svá omezení.³⁶⁷ Výrazy „věčnost a trvání na věky“ jsou překladem řeckého slova *aionios*, které se vztahuje jak na smrtelné lidi, tak na Boha. Výraz *aionios* však nepředstavuje absolutní pojem, tj. je vymezen jen tím, čeho se týká. Pokud je *aionios* využíván směrem k Bohu, je jasné, že je tím myšlena jeho nekonečná existence – Bůh je totiž nesmrtelný. Naopak u lidí nebo u věci

³⁶⁰ MA'SÚMIÁNOVÁ, Farnáz. *Život po smrti v učení světových náboženství*, s. 81.

³⁶¹ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 416.

³⁶² TURNEROVÁ, Alice K. *Historie pekla*, s. 46.

³⁶³ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 416.

³⁶⁴ TURNEROVÁ, Alice K. *Historie pekla*, s. 46.

³⁶⁵ MA'SÚMIÁNOVÁ, Farnáz. *Život po smrti v učení světových náboženství*, s. 81.

³⁶⁶ PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*, s. 257.

³⁶⁷ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 436.

pomíjivých se jedná o odlišný význam – je tím myšlena doba, po kterou člověk či věc žije, potažmo existuje.³⁶⁸ Konkrétním příkladem může být osud měst Sodomy a Gomory: „Podobně jako oni i Sodoma, Gomora a okolní města se oddaly smilstvu, propadly zvrhlosti, a jsou nám výstražným příkladem trestu věčného ohně.“ (Ju 1:7) Dnes však tato města již nehoří – onen věčný oheň hořel právě do té doby, dokud vše nespálil, dokud nevyhasl.³⁶⁹ Na základě tohoto tvrzení lze tedy vyvodit jakési dočasné utrpení smrtelných lidí, a to do doby, dokud jejich život nevyhasne a nenastane smrt. Tak můžeme říci, že je ve vztahu k pomíjivému světu spíše akcentován význam aion jako „věku“, celku života.

Adventisté tedy peklo nechápou jako místo nekončících muk. V případě lidí hříšných a bezbožných mají jasnou představu – po vynesení rozsudku při dni posledního soudu, který provede sám Bůh, budou právě tito jedinci společně se Satanem spáleni ohněm jdoucím z nebes.³⁷⁰ Jako peklo vnímají již zmíněný šeol, konkrétně stav nevědomí v hrobě. Křesťanské denominace též vyzdvihují hádes jakožto dočasné sídlo pro všechny zesnulé vyčkávající na den posledního soudu. Učitelství římskokatolické církve dokonce zdůrazňuje, že peklo nastává ihned po smrti, nikoliv až po rozsudku při dni posledního soudu.³⁷¹

Další odlišnost mezi adventistickým pojetím a křesťanskými denominacemi lze zaznamenat v představě pekel po posledním soudu – například dle katolíků jsou hříšníci a bezbožníci vrženi do pekla, které je specifické právě věčnými mukami a tresty.³⁷² Důkazem pro toto tvrzení je podle katolické církve svržení hříšníků do ohnivého jezera, ve kterém nastává tzv. druhá smrt. (Zj 20:14)

V tomto smyslu je nutné připomenout také výše zmíněnou věčnost, na kterou upozorňují zejména adventisté – nekončící muka trvají do té doby, dokud hříšníkův život nevyhasne. Mimo jiné Satan je též svržen do ohnivého jezera, kde se mu dostává též věčného mučení. (Zj 20:10)

Z hlediska předešlých tvrzení je možné poznamenat, že adventisté sedmého dne vnímají oblast pekel, nebo spíše trest pro bezbožné a hříšné, svéráznějším způsobem oproti dominujícím křesťanským odvětvím. Jako peklo vyzdvihují spíše zmiňovaný šeol a zánik

³⁶⁸ Ibid., s. 435.

³⁶⁹ Ibid., s. 435.

³⁷⁰ ČERNÝ, Pavel. Církev adventistů sedmého dne, s. 47.

³⁷¹ RAHNER, Karl – VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*, s. 284.

³⁷² MAŠUMIÁNOVÁ, Farnáz. *Život po smrti v učení světových náboženství*, s. 81.

bezbožných a hříšných nastiňují v podobě ohnivého sežehnutí z nebes. Oproti tomu křesťanské denominace zmiňují uvržení hříšníků a bezbožníků do ohnivého jezera, kde je čeká druhá smrt: „*Pak smrt i její říše byly uvrženy do hořícího jezera. To je druhá smrt: hořící jezero.*“ (Zj 20:14) Dábel je do tohoto jezera uvržen též – dostává se mu však nekonečného mučení.

2.7 Smrtelnost/nesmrtelnost duše

Adventisté sedmého dne, stejně jako všichni křesťané, vycházejí z přesvědčení o existenci dvou stěžejních podstat – těla a duše. Každý člověk disponuje duší, která mu byla dána Bohem:³⁷³ „*Poté co Bůh člověka zformoval z prvků země, byly zde již všechny orgány: srdce, plíce, ledviny, játra, slezina, mozek atd. Všechno bylo dokonalé, ale bez života. Pak Bůh vdechl do této neživé hmoty dech života a ,člověk se stal živým tvorem‘.*“³⁷⁴

Zvláštnost v tkví v adventistickém pojetí představy o duši – říkají, že lidská duše je sama o sobě smrtelná. V tomto směru se odvolávají na knihu Genesis, ve které Bůh sděluje Adamovi, který okusil jablko ze stromu poznání, že propadne smrti.³⁷⁵ Dle všeho se v bibli vyskytuje výraz smrti celkem osm set padesátkrát třikrát, ale o nesmrtelnosti duše se dle adventistů v bibli nepíše.³⁷⁶ Právě názor na smrtelnost duše odůvodňuje nepřítomnost modlitby k zesnulým či k uctívání svatých kultů. Adventisté se proto mají s modlitbami a prosbami obracet pouze ke Kristu, jelikož u něj naleznout ochranu a odpověď.³⁷⁷ Fenomén nesmrtelnosti však není z adventistického učení plně vyloučen – pouze spravedlivá a dobrá duše získá nesmrtelnost při dni posledního soudu – žije totiž posléze věčný život po boku Pána.³⁷⁸

Křesťanské tradice však zdůrazňují, že duše jako jsoučno nikdy nezahyne, je nesmrtelná. Nanejvýš může přijímat nový projev či způsob působení. Sama vystupuje proti materiálnímu, má svou hodnotu a význam. Duše smrtí nezaniká, i když je dotčeno fyzické tělo a vědomí člověka.³⁷⁹ Duše disponuje nesmrtelností, kterou je třeba chápat jako:³⁸⁰ „*...nadčasové dovršení duchovní osoby, které v čase svobodně ,uzrává‘. Toto dovršení bude*

³⁷³ MA'SÚMIÁNOVÁ, Farnáz. *Život po smrti v učení světových náboženství*, s. 49.

³⁷⁴ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 112.; srov. Gn 2:7

³⁷⁵ Srov. Gn 3:22.

³⁷⁶ ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 49.

³⁷⁷ *Ibid.*, s. 49.

³⁷⁸ *Ibid.*, s. 49-50.

³⁷⁹ RAHNER, Karl – VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*, s.104.

³⁸⁰ *Ibid.*, s. 104.

*nakonec [...] dovršením celého člověka.*³⁸¹ Jakákoliv myšlenka smrtelnosti duše tedy nepřípadá v úvahu.

Adventistické pojetí však lze jednoznačně vysvětlit: po smrti končí život i lidská duše – duše však neumírá, ale na nějaký čas usíná (konkrétně do doby posledního soudu). Jinými slovy upadá do stavu nevědomí – proto zmiňovaná smrtelnost.³⁸²

³⁸¹ Ibid., s. 104.

³⁸² ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*, s. 49-50.

3 Život v církvi adventismu sedmého dne

3.1 Zdravý životní styl

3.1.1 Reforma a počátky

Jak jsme viděli v kapitole Církev adventistů sedmého dne – samotné dovršení ustavení nové organizace lze datovat do roku 1863. Když téhož roku došlo k založení Generální konference Církve adventistů sedmého dne, bylo jasné, že bude u nově vzniklého společenství třeba více specifikovat celkový životní styl členů. Mezi prvními kroky byly zejména změny ve stravování.³⁸³

Zhruba patnáct dní po založení Generální konference měla Elle Whiteová vidění nastiňující reformu týkající se zdravého způsobu života.³⁸⁴ Dle všeho nebylo pro čelné adventistické představitele jednoduché reformu dodržovat. Důkazem toho je například fakt, že Jamese Whitea v důsledku nestřídmého životního stylu ranila mrtvice.³⁸⁵

Tendence adventistů, zejména Ellen Whiteové, prosadit reformu životního stylu nepředstavovala nic neobvyklého. Jejich praktický přístup i názory byly součástí velkého hnutí v USA týkajícího se zdravotní reformy. Mezi lidmi totiž dominovala neznalost nejen některých hygienických návyků – jako je skutečnost, že mikroorganismy jsou původci nemocí – ale také zdraví škodlivé návyky a zlovyky (např. škodlivost tabákových výrobků).³⁸⁶

V prosinci roku 1865 měla Whiteová další vidění sdělující požadavek o zavedení institucí podporující zdravý životní styl. Sama Whiteová posléze dodala, že jedním ze stěžejních úkolů zdravotní reformy je připravit věřící k druhému příchodu Kristovu.³⁸⁷

3.1.2 Strava – doporučení a pravidla

Ellen Whiteová ve svém díle *Cesta ke zdraví a životní harmonii* udává jednoznačná kritéria: „*Abychom poznali, které potraviny jsou nejlepší, musíme mít na zřeteli původní Boží plán týkající se stravy pro člověka.*“³⁸⁸ Vyzdvihuje přitom Písmo, konkrétně části knihy Genesis, ve kterých Bůh poskytuje člověku potravu ve formě bylin a stromů nesoucích

³⁸³ KNIGHT, George R. *Adventismus v proměnách času*, s. 59.

³⁸⁴ *Ibid.*, s. 59.

³⁸⁵ *Ibid.*, s. 62.

³⁸⁶ *Ibid.*, s. 61.

³⁸⁷ *Ibid.*, s. 62.

³⁸⁸ WHITE, Ellen Gould Harmon. *Cesta ke zdraví a životní harmonii.*, s. 192.

semena a také polních bylin. (Gn 1:29; Gn 3:18)³⁸⁹ Na tomto základě posléze stanovuje základní suroviny jídelníčku členů církve adventismu sedmého dne – ovoce, obilniny, zelenina a ořechy.³⁹⁰ Whiteová dále upozorňuje na konzumaci potravin na základě druhu zaměstnání, jezení v pozdních nočních hodinách, nadměrné solení či přejídání.³⁹¹

Co se týče křesťanských denominací – ty žádné konkrétní nařízení týkající se každodenních stravovacích návyků nezmiňují. Mírnou shodu lze však s adventisty shledat ve výše zmiňovaném přejídání, které coby obžerství pozvedávají křesťanské tradice na vyšší úroveň a chápou jej jako jeden ze sedmi těžkých hříchů. Těžké neboli smrtelné hříchy jsou posléze příčinou hříchů dalších. Mezi sedm kardinálních hříchů lze zařadit: pýchu, lakotu, nestřídmost, lenost, hněv, smilstvo a závist.³⁹² Z tohoto hlediska je třeba dodat, že Whiteová onu nestřídmost ve smyslu přejídání neoznačuje za jeden z těžkých hříchů – upozorňuje na něj pouze z hlediska zdraví. Dle adventistů sedmého dne je nestřídmost směřována zejména k alkoholu.³⁹³ Whiteová proto vybízí členy církve k trpělivosti a ochotě pomoci lidem propadlým závislosti na alkoholu a zdůrazňuje:³⁹⁴ „*Jednáme-li s oběťmi nestřídmosti, musíme mít na mysli, že nemáme co dělat se zdravými lidmi, nýbrž s těmi, kdo jsou právě v této chvíli v moci d'ábla.*“³⁹⁵ Nestřídmost dle všeho omamuje čistou mysl – člověk musí být na pozoru, očištěn od alkoholu a tabákových výrobků, aby byl schopen plně pochopit, že Kristus zemřel, aby zachránil lidstvo.³⁹⁶

Konkrétní postupy a nařízení v rámci stravování je u adventistů možné nalézt též v případě sedmého dne, tj. soboty. Potrava by měla být prostá, lehká, aby se mohl člověk soustředit na duchovní záležitosti.³⁹⁷ V tento den by se nemělo vařit – to však neznamená, že je nutné jíst studené jídlo. V chladných dnech je povoleno předem uvařený pokrm ohřát. Whiteová též zmiňuje, že strava má být sice prostá, ale také přitažlivá – zejména kvůli dětem by měl být zařazen takový druh jídla, který je považován za lahůdku a rodina jej nekonzumuje každý den.³⁹⁸ Stěžejní křesťanské proudy opět konkrétní požadavky týkající

³⁸⁹ Ibid., s. 192.

³⁹⁰ Ibid., s. 192.

³⁹¹ Ibid., s. 193-199.

³⁹² PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*, s. 188.

³⁹³ WHITE, Ellen Gould Harmon. *Cesta ke zdraví a životní harmonii*, s. 107.

³⁹⁴ Ibid., s. 107.

³⁹⁵ Ibid., s. 107.

³⁹⁶ WHITE, Ellen Gould Harmon. *Dobrá zpráva pro tělo i ducha: povolání ke zdravotní evangelizaci a výchově ke zdraví*, s. 59.

³⁹⁷ WHITE, Ellen Gould Harmon. *Cesta ke zdraví a životní harmonii*, s. 200.

³⁹⁸ Ibid., s. 200.

se jídla, směrem k věřícím během sedmého dne, tj. neděle, nevznášejí. Jako jedna z výjimek by však mohl připadat v úvahu například jednodenní půst v pravoslavné církvi vztahující se ke svátku Vjezdu Páně do Jeruzaléma, tj. Květné neděle.³⁹⁹

Specifickým rysem adventistického každodenního stravování je také odmítání masitých pokrmů – maso prý nikdy nebylo vhodným zdrojem potravy:⁴⁰⁰ „*Lidé, kteří jedí maso, se v podstatě živí zase jen zrním a zeleninou, jenže je přijímají z druhé ruky. Zvíře totiž čerpá výživu nutnou k růstu z těchto zdrojů. Život, který byl v obilí a v zelenině, přechází do toho, kdo je snědl. My ho přijímáme tím, že sníme maso zvířete. Oč lepší by bylo, kdybychom ho získávali přímo jedením potravy, kterou Bůh určil k našemu užívání!*“⁴⁰¹ Mimo jiné dle Whiteové vzrůstá nemocnost zvířat – tím pádem jsou i tyto nemoci přenášeny na člověka,⁴⁰² apelovala tak na v podstatě vegetariánský jídelníček.

V případě vepřového masa vycházejí adventisté ze Starého zákona: „*Ani vepře; má sice kopyta rozdělená, ale nepřezvykuje; bude pro vás nečistý. Jejich maso nesmíte jíst, jejich zdechliny se nedotknete.*“ (Deut 14:8)⁴⁰³ Je upozorňováno také na rybí maso, jelikož se ryby živí nejčastěji odpadky ve stokách, a tak své nemoci posléze přenášejí na člověka.⁴⁰⁴

Adventisté sedmého dne, z hlediska omezení konzumace masa, pravděpodobně opět vycházejí z raného křesťanství: „*Od samých počátků pěstování křesťanské spirituality [...] bylo základním dietním pravidlem zdržování se masa, což bylo považováno za důležitý předpoklad k dosažení svatosti.*“⁴⁰⁵ Strídmostí a odříkáním potravy nebyla zasažena pouze duchovní elita, ale také zbytek společnosti. Církevní prosazování omezení konzumace potravin a masa v dřívějších dobách symbolizovalo snahu o zavedení nového stravovacího vzoru.⁴⁰⁶ Postupem času však lidé začali hledat alternativní řešení – rybí maso – tím bylo úsilí masopustu vzdorováno.⁴⁰⁷

Celý vývoj adventistického přístupu ke stravování lze shrnout slovy Ellen Whiteové: „*Uvažujte důkladně o tom, co jíte. Sledujte pozorně vztah mezi příčinou a následkem.*

³⁹⁹ AUDIŠOVÁ, Jana – PODRACKÁ, Anna. *Postní pokrmy podle pravoslavné tradice: postní pokrmy a jejich příprava, snídaně a přesnídávky, polévky, hlavní jídla slaná, sladká jídla, sváteční pokrmy, paschální pokrmy*, s. 22.

⁴⁰⁰ WHITE, Ellen Gould Harmon. *Cesta ke zdraví a životní harmonii*, s. 204.

⁴⁰¹ Ibid., s. 204.

⁴⁰² Ibid., s. 204.

⁴⁰³ Ibid., s. 204.

⁴⁰⁴ Ibid., s. 205.

⁴⁰⁵ BUBÍK, Tomáš. Hostina a půst v křesťanské kultuře. In: *Náboženství a jídlo*, s. 22.

⁴⁰⁶ Ibid., s. 23.

⁴⁰⁷ Ibid., s. 23.

*Pěstujte sebeovládání. Podříd'te chuť rozumu. Nikdy si nekazte žaludek přejídáním. Na druhé straně si však neodpírejte výživnou, chutnou stravu, která je pro zdraví nezbytná.*⁴⁰⁸

3.1.3 Půst

Z hlediska zvláštních pravidel ve stravování je však možné poukázat na půst. Půst neboli zdržování se pokrmů z náboženských důvodů je specifický pro většinu světových náboženství. Ku příkladu v římskokatolické církvi je půst vnímán jako akt pokání a je tak zařazen mezi dobré skutky.⁴⁰⁹ Dle římskokatolického učení je pokání vnímáno jako ctnost, jejímž hlavním rysem je lítost. Člověk má činit pokání nejen z hlediska rozumového, ale také prostřednictvím činů – bdění, půst či almužna.⁴¹⁰

Příslušníci římskokatolické církve se postí každý pátek – jedná se o připomínku Ukřižování Ježíše Krista, tj. Památku smrti Páně.⁴¹¹ Páteční půst je odjakživa vnímán jako smuteční – za Kristovu oběť – proto se v západních církvích, včetně církve římskokatolické, ukotvil půst na všechny pátky roku. V dobách raného křesťanství dodržovali věřící úplný půst – výjimku představovaly pouze těhotné ženy nebo nemocní, kterým bylo dovoleno konzumovat chléb a vodu.⁴¹² V současné době jsou dle katolických zvyklostí vyřazené z jídelníčku v době postu zejména masité výrobky.⁴¹³

V katolické praxi mimo jiné dominují dvě dlouhá období – adventní a postní.⁴¹⁴ Postní doba začíná Popeleční středou – v dřívějších dobách bylo ustanoveno nejprve pondělí, po první postní neděli, jakožto forma pokání pro ty, kteří se provinili těžkými hříchy. Hříšníci si sypali popel na hlavu, a přitom byli oděni do kajícího roucha. Poté následoval obřad církevního vyobcování. Později byl tento zvyk ustanoven na Popeleční středu. V současné době je Popeleční středa dnem postu, přičemž je věřícím hříšníkům udělován popelec, tj. značení křížem.⁴¹⁵ Postní období, jinak také nazýváno velikonoční kající doba, začíná tedy Popeleční středou a trvá celkem čtyřicet dní,⁴¹⁶ až do Zeleného čtvrtka.⁴¹⁷ Doba čtyřiceti dní je mimo jiné základem biblické typologie:⁴¹⁸ „*Tedy byl Ježíš Duchem vyveden*

⁴⁰⁸ WHITE, Ellen Gould Harmon. *Cesta ke zdraví a životní harmonii*, s. 210.

⁴⁰⁹ PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*, s. 270.

⁴¹⁰ RAHNER, Karl – VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*, s. 297.

⁴¹¹ KATOLICKÁ CÍRKEV. *Katechismus katolické církve*, s. 368.

⁴¹² ADAM, Adolf. *Liturgický rok: historický vývoj a současná praxe*, s. 74.

⁴¹³ PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*, s. 270.

⁴¹⁴ KATOLICKÁ CÍRKEV. *Katechismus katolické církve*, s. 290.

⁴¹⁵ ADAM, Adolf. *Liturgický rok: historický vývoj a současná praxe*, s. 102.

⁴¹⁶ RICHTER, Klemens. *Liturgie a život: smysl liturgie, mše, církevní svátky, svátostná znamení*, s. 152.

⁴¹⁷ Ibid., s. 152.

⁴¹⁸ Ibid., s. 152.

na poušť, aby byl pokoušen od ďábla. Postil se čtyřicet dní a čtyřicet nocí, až nakonec vyhladověl.“ (Mat 4:1-2) Zajímavostí tohoto cyklu také je, že postní neděle mají zvláštní, osobitý ráz a na základě tematiky evangelia nemají charakter postních dní a dodávají tak tomuto období ojedinělou podobu.⁴¹⁹

Druhý velký postní cyklus spadající do katolické církve představuje adventní doba – jedná se o přípravu na oslavu Narození Páně a současně je to též vzpomínka, ve které je připomínán nadcházející druhý příchod Kristův na konci věků.⁴²⁰ V současné době však již není adventní půst pro věřící povinným.⁴²¹ Začátek adventu spadá nejdříve na dvacátého sedmého listopadu a nejpozději na třetího prosince.⁴²²

Dle praxe pravoslavné církve byly ustanoveny postní dny na každou středu a pátek, během nichž se postí každý zbožný křesťan. Jedná se totiž o připomínku na Ježíše Krista – ve středu byl zrazen a v pátek ukřižován.⁴²³ Během těchto dní se konzumuje pouze rostlinná strava.⁴²⁴ Středeční a páteční půst však obsahuje v určitých týdnech výjimku – například týden po Velikonoční neděli, týden po Svatodušní neděli či od svátku Narození Páně do 4.-17.1.⁴²⁵

V pravoslavné církvi se dále ujaly celkem čtyři velké postní cykly⁴²⁶ – čtyřicetidenní půst vztahující se k období Velikonoc⁴²⁷ nazývaný se Velká svatá čtyřicátice,⁴²⁸ který začíná v pondělí před Popeleční středou. Půst trvá až do půlnoci Velké Soboty, po které nastávají bohoslužby oslavující Ježíšovo vzkříšení.⁴²⁹ Velikonočnímu postním cyklu mimo jiné předchází předpostí, při němž věřící omezují nejprve maso, poté mléčné výrobky a nakonec vejce, čili se v tomto období stravují v podstatě vegansky. Druhý cyklus se vztahuje k předvánočnímu období.⁴³⁰ Začíná po svátku svatého apoštola Filipa, tj. 15. listopadu a trvá

⁴¹⁹ ADAM, Adolf. *Liturgický rok: historický vývoj a současná praxe*, s. 104.

⁴²⁰ Ibid., s. 129.

⁴²¹ Ibid., s. 128.

⁴²² Ibid., s. 129.

⁴²³ AUDIŠOVÁ, Jana – PODRACKÁ, Anna. *Postní pokrmy podle pravoslavné tradice: postní pokrmy a jejich příprava, snídaně a přesnídávky, polévky, hlavní jídla slaná, sladká jídla, sváteční pokrmy, paschální pokrmy*, s. 21.

⁴²⁴ Ibid., s. 21.

⁴²⁵ Ibid., s. 22.

⁴²⁶ Ibid., s. 23.

⁴²⁷ PAVLINCŮVÁ, Helena a kol. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*, s. 270.

⁴²⁸ AUDIŠOVÁ, Jana – PODRACKÁ, Anna. *Postní pokrmy podle pravoslavné tradice: postní pokrmy a jejich příprava, snídaně a přesnídávky, polévky, hlavní jídla slaná, sladká jídla, sváteční pokrmy, paschální pokrmy*, s. 23.

⁴²⁹ Ibid., s. 23.

⁴³⁰ PAVLINCŮVÁ, Helena a kol. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*, s. 270.

do svátku Narození Páně.⁴³¹ Třetí postní cyklus neboli Petropavlovský bývá v pondělí po neděli Všech svatých a trvá až do svátku apoštolů Petra a Pavla. Jako jediný ze čtyř půstů nemá pevný počet dní.⁴³² Poslední, čtvrtý cyklus neboli půst Uspenský spadá do období před svátkem Zesnutí svaté Bohorodice. Trvá v období 1.-14.8 do 14.-27.8., a to včetně.⁴³³

Adventisté sedmého dne vnímají půst naopak spíše jako vhodný léčebný prostředek. Pokud byl lidský organismus narušen přejedením, je doporučeno vynechat jedno či dvě jídla, aby člověk ulevil přetíženým orgánům. Krátkodobý půst a posléze nasazená lehčí, prostší strava přispěla nejednou k zotavení organismu.⁴³⁴ Toto stanovisko tedy jednoznačně odmítá formu půstu jakožto přípravnou fázi na důležité křesťanské sváteční období. Kritiku vůči zavedenému křesťanskému půstu vznesl již v 16. století náboženský reformátor Martin Luther ve svém díle O dobrých skutcích. Píše v něm, že půst má smysl pouze tehdy, pokud pomáhá k tělesnému sebeovládání. Jeho význam netkví v získání nebeských zásluh. Dále také poukazuje na poškozování těla a lidské psychiky, ke kterým dochází zejména při velmi přísných půstech.⁴³⁵

Jak se ukázalo – zdravý životní styl je u adventistů sedmého dne jednoznačným požadavkem pro spořádaný život v církvi. Ellen Whiteová na základě bible poukazuje na konkrétní rysy a pravidla, která je nutné v souvislosti s konzumováním potravin dodržovat. V případě majoritních křesťanských denominací nenacházíme žádná konkrétní doporučení týkající se stravování. Zajímavé hledisko představuje zejména fenomén půstu – v případě římskokatolické církve je obecně tento akt vnímán jako dobrý skutek napomáhající ke spáse. V praxi katolické církve dominují konkrétní postní období – například půst každý pátek jako symbol úcty a vzpomínka na smrt Krista, či dva velké postní cykly v období Velikonoc a Vánoc.

U pravoslavné církve je půst dodržován každou středu a pátek s výjimkami během roku. Součástí ortodoxní víry jsou též čtyři velké postní cykly vážící se k zásadním křesťanským svátkům.

⁴³¹ AUDIŠOVÁ, Jana – PODRACKÁ, Anna. *Postní pokrmy podle pravoslavné tradice: postní pokrmy a jejich příprava, snídaně a přesnídávky, polévky, hlavní jídla slaná, sladká jídla, sváteční pokrmy, paschální pokrmy*, s. 23.

⁴³² *Ibid.*, s. 23.

⁴³³ *Ibid.*, s. 24.

⁴³⁴ WHITE, Ellen Gould Harmon. *Cesta ke zdraví a životní harmonii*, s. 153.

⁴³⁵ BUBÍK, Tomáš. Hostina a půst v křesťanské kultuře. In: *Náboženství a jídlo*, s. 24.

Adventisté sedmého dne naopak půstu nepřisuzují vyloženě „předsváteční“ úlohu. Vnímají jej pouze jako ozdravný proces v případě neobeztlosti člověka v jídle. Toto stanovisko mimo jiné do jisté míry může korelovat s kritickými myšlenkami reformátora Martina Luthera – půst poškozují lidské tělo a psychiku a nepředznamenává nějaké nebeské zásluhy.

3.2 Manželství a rodina

3.2.1 Manželství

Křesťanství z hlediska stvoření všech věcí – včetně člověka – plnohodnotně vychází z První knihy Mojžíšovy neboli Genesis. Součástí procesu stvoření je také ustanovení manželství založeného Stvořitelem a potvrzeného Ježíšem.⁴³⁶ Bůh během šesti dní stvořil svět a také prvního člověka, Adama: „*I vytvořil Hospodin Bůh člověka, prach ze země, a vdechl mu v chřípi dech života. Tak se stal člověk živým tvorem.*“ (Gen 2:7) Posléze si Bůh řekl: „*Není dobré, aby člověk byl sám. Učiním mu pomoc jemu rovnou.*“ (Gen 2:18) Hospodin proto uvedl Adama do hlubokého spánku, během něhož mu odňal jedno žebro. Z odebraného žebra vytvořil ženu a přivedl ji Adamovi. (Gen 2:21-22) Muž a žena jsou Božími stvořeními, božím obrazem – individua schopná svobodného myšlení a jednání.⁴³⁷ Ježíš Kristus vše potvrzuje svým kázáním na hoře:⁴³⁸ „...*takže již nejsou dva, ale jeden. A proto co Bůh spojil, člověk nerozlučuj!*“ (Mt 19:6)⁴³⁹ Dle knihy Genesis tvoří teprve muž a žena dohromady jednoho člověka – lidská bytost je úplná až v manželství. (Gn 2:18)⁴⁴⁰

Z historického hlediska bylo postavení žen ve společnosti značně problematické především z hlediska nerovnosti s muži. V oblasti křesťanství tomu nebylo jinak: „*ženy svým mužům jako Pánu, protože muž je hlavou ženy, jako Kristus je hlavou církve, těla, které spasil. Ale jako církev je podřízena Kristu, tak ženy mají být ve všem podřízeny svým mužům.*“ (Ef 5:22-24) Bible však vyzdvihuje lásku muže k ženě – muž má svou ženu milovat tak, jako Ježíš miloval svou církev, za kterou dal vlastní život. (Ef 5:25-28)

Již na přelomu 2. a 3. století tvrdil církevní otec Klemens Alexandrijský, že manželství je dar boží. Na druhou stranu však zdůrazňoval nedůvěru v pohlavní soužití manželů – měli

⁴³⁶ SCHÜTTE, Heinz. *Ekumenický katechismus: víra všech křesťanů*, s. 190.

⁴³⁷ ADVENTISTÉ. *Ústava Církve adventistů sedmého dne*, s. 35.

⁴³⁸ SCHÜTTE, Heinz. *Ekumenický katechismus: víra všech křesťanů*, s. 191.

⁴³⁹ *Ibid.*, s. 191.

⁴⁴⁰ Srov. Gn 2:24.; Srov. Gn 2:24.

by se stýkat pouze za účelem početí.⁴⁴¹ V 15. století na Florentském koncilu bylo již manželství zařazováno mezi sedm svátostí – křest, biřmování, eucharistie, pokání, poslední pomazání, kněžské svěcení a manželství – přičemž prvních pět svátostí rozvíjí jednotlivce a poslední dvě, tedy kněžské svěcení a manželství, celou církev. Prostřednictvím manželství roste církev fyzicky.⁴⁴² V současné době je manželství jako svátost uznáváno zejména v římskokatolické, pravoslavné či anglikánské církvi.⁴⁴³

Každé manželství uzavřené mezi dvěma pokřtěnými věřícími je svátostí a může být ukončeno pouze smrtí:⁴⁴⁴ „*A proto, co Bůh spojil, člověk nerozlučuj!*“ (Mk 10:9) Církev adventistů sedmého dne také prosazuje svazek manželský trvajícím až do smrti,⁴⁴⁵ ale nevyklučuje, na rozdíl od katolické církve, možnost rozvodu z důvodu nevěry. Své stanovisko opírají adventisté o Nový zákon:⁴⁴⁶ „...*každý, kdo propouští svou manželku, mimo případ smilstva, uvádí ji do cizoložství...*“ (Mt 5:32) Pokud je však člověk ochoten odpustit, Bůh dokáže uzdravit a obnovit lásku mezi manželi.⁴⁴⁷ Stejný pohled na smilstvo neboli cizoložství mají také pravoslavní křesťané či luteráni.⁴⁴⁸

Zajímavé stanovisko pojmají evangelické církve, které sice berou v potaz nerozlučnost manželství, ale také současně dávají možnost manželství ukončit, pokud v něm není naplněna Boží vůle. Poznávají, že manželství je sice v podstatě nerozlučné, ale je možné jej rozvést. Dále je také zdůrazňováno, že existuje možnost nenaplnění Boží vůle v manželství – to však neznamená, že je manželství smlouvou, kterou lze vypovědět kdykoliv.⁴⁴⁹

Adventisté sedmého dne dále zmiňují, že v některých případech, týkajících se manželství, dochází ke stanovení tzv. zákonné odluky – například z důvodu týrání dítěte či partnera. Pokud dojde k odluce či k rozvodu na této bázi, ale bez podnětu nevěry, nemá druhý partner právo uzavírat nový manželský sňatek.⁴⁵⁰ Toto stanovisko zastává také Ekumenický katechismus: „*Rozluka je církevně možná, a církevní společenství by mělo*

⁴⁴¹ LANE, Tony. *Dějiny křesťanského myšlení*, s. 22.

⁴⁴² Ibid., s. 129.

⁴⁴³ SCHÜTTE, Heinz. *Ekumenický katechismus: víra všech křesťanů*, s. 192.

⁴⁴⁴ RAHNER, Karl – VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*, s. 202-203.

⁴⁴⁵ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 359.

⁴⁴⁶ Ibid., s. 359.

⁴⁴⁷ Ibid., s. 359.

⁴⁴⁸ SCHÜTTE, Heinz. *Ekumenický katechismus: víra všech křesťanů*, s. 196.

⁴⁴⁹ Ibid., s. 196-197.

⁴⁵⁰ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 360.

rozloučeným lidem pomáhat, aby se se svou těžkou situací vyrovnali.“⁴⁵¹ Jedině katolická církev je jednoznačně proti.⁴⁵²

Adventisté sedmého dne, jakožto společenství vznikající v 19. století, přejímali z hlediska partnerství a intimního života zprvu specifické a populární názory své doby. V dřívějších dobách se totiž věřilo, že lidské tekutiny vylučované během pohlavního styku jsou omezené – pokud je člověk vyčerpá, onemocní, nebo dokonce zemře. V důsledku toho představovala také masturbace veliké nebezpečí – bylo třeba jí předcházet již v brzkém věku.⁴⁵³ Dnes však již Adventisté neučí o životu nebezpečné masturbaci, dokonce povzbuzují manželské páry ke zvýšení manželského štěstí právě prostřednictvím intimního života.⁴⁵⁴ V manželství mají sexuální projevy důležité místo – tyto chvíle mají být radostné, jelikož muž a žena společně oslavují svoji vzájemnou lásku.⁴⁵⁵ V nynější době křesťanské tradice kritizují předmanželské pohlavní styky – dokazují, že lidé ztratili povědomí o tom, co manželství opravdu znamená a jakou má váhu.⁴⁵⁶ Manželství má trojí účel – vzájemná podpora, plození a výchova dětí a intimní uspokojení.⁴⁵⁷

Obecně vzato náleží ke křesťanskému manželství ochota k plodnosti a k rodičovství⁴⁵⁸ – muž a žena vstupující do manželství musí počítat s budoucí rolí matky a otce. Dle křesťanské tradice – pokud muž a žena uzavírají manželství s tím, že děti nechťejí, ohrožují své obecenství, jelikož odmítají vážnost života, jež k němu náleží. Manželství je totiž určeno k tomu, aby z něj vzešli potomci:⁴⁵⁹ „A Bůh jim požehnal a řekl jim: „Plodte a množte se a naplňte zemi. Podmaňte ji...“ (Gen 1:28) Jen ve zvláštních případech, jako je kupříkladu vážná nemoc, je možné připustit výjimku.⁴⁶⁰ Adventisté sedmého dne naopak zmiňují, že v dnešní době mají manželské páry právo rozhodnout se nemít děti,⁴⁶¹ což představuje spíše anomálii vůči tradičnímu křesťanskému přesvědčení.

⁴⁵¹ SCHÜTTE, Heinz. *Ekumenický katechismus: víra všech křesťanů*, s. 197.

⁴⁵² *Ibid.*, s. 197.

⁴⁵³ VANCE, Laura. Converging on the Heterosexual Dyad: Changing Mormon and Adventist Sexual Norms and Implications for Gay and Lesbian Adherents. *Nova Religio: The Journal of Alternative and Emergent Religions*, s. 58.

⁴⁵⁴ *Ibid.*, s. 69.

⁴⁵⁵ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 355.

⁴⁵⁶ ŠOLTÉSZ, Štěpán. *Kristus a rodina*, s. 45.

⁴⁵⁷ PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*, s. 232.

⁴⁵⁸ SCHÜTTE, Heinz. *Ekumenický katechismus: víra všech křesťanů*, s. 194.

⁴⁵⁹ ŠOLTÉSZ, Štěpán. *Kristus a rodina*, s. 62.

⁴⁶⁰ *Ibid.*, s. 63.

⁴⁶¹ VANCE, Laura. Converging on the Heterosexual Dyad: Changing Mormon and Adventist Sexual Norms and Implications for Gay and Lesbian Adherents. *Nova Religio: The Journal of Alternative and Emergent Religions*, s. 60.

Pravoslavná církev, stejně jako některá evangelická společenství, vnímají rozvod jako nestandardní řešení. Manželství se totiž uzavírá na celý život. Poukazuje však na zvláštní situace, ve kterých již není možné soužití obou manželů.⁴⁶² V této souvislosti lze ale poukázat na jasnou shodu s církví adventistů sedmého dne – také preferuje manželství na celý život, ale zmiňuje výjimečné situace umožňující odloučení manželů. Mimo jiné adventisté též akceptují, stejně jako pravoslavní a luteráni, rozvod zapříčiněný nevěrou jednoho z manželů. Naopak katolická církev rozvod jednoznačně odmítá. Zvláštnost a odchylku týkající se adventismu představuje také právo nemít děti, což je vůči křesťanským tradicím jednoznačně odlišné – ty naopak zdůrazňují přítomnost dětí v rodinách, jelikož se právě prostřednictvím nich naplňuje život obou manželů.

3.2.2 Rodina

Obecně lze říci, že rodina tvoří pevný základ křesťanství. Je spoluurčena monogamní formou manželství, citovými vazbami členů a socioekonomickým statutem muže a ženy. Dítě má právě prostřednictvím rodiny získávat prvotní poučení o křesťanské víře a morálce.⁴⁶³ Dle slov Ellen Whiteové: „*Obnova a ozdravění lidstva začíná v rodině. Působení rodičů je základem všeho ostatního. Společnost se skládá z rodin.*“⁴⁶⁴ Mimo jiné v římskokatolické církvi je vzorem Svatá rodina, tedy malý Ježíšek, Marie a Josef. Dle jejího vzoru byla posléze od 17. století zakládána společenství či bratrstva Svaté rodiny, přičemž jejich zájem směřoval zejména na chudé, nemocné či sirotky.⁴⁶⁵ Je tedy víceméně jasné, že role rodiny má nejen v adventistickém pojetí, ale obecně v pojetí křesťanském, zásadní roli a váhu.

3.2.2.1 Otec a matka

I v případě role otce či matky operují adventisté s jasnou představou – Ellen Whiteová vychází z předpokladu, že jací jsou rodiče, takové budou jejich děti.⁴⁶⁶ Láska rodičů k dětem by měla být nepodmíněná a obětavá – i když ji dítě nebude toliko opětovat, mělo by být milováno.⁴⁶⁷

⁴⁶² SCHÜTTE, Heinz. *Ekumenický katechismus: víra všech křesťanů*, s. 198.

⁴⁶³ PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*, s. 274.

⁴⁶⁴ WHITE, Ellen Gould Harmon. *Cesta ke zdraví a životní harmonii*, s. 227.

⁴⁶⁵ PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*, s. 274.

⁴⁶⁶ WHITE, Ellen Gould Harmon. *Cesta ke zdraví a životní harmonii*, s. 242.

⁴⁶⁷ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 363.

Dle adventistického pojetí by měli muži studovat Ježíšova slova, a to proto, aby smýšleli jako Kristus a mohli být dobrými manžely a správci domácnosti.⁴⁶⁸ Dle všeho je důležité, aby se otec jako hlava rodiny věnoval dětem – mohou se od něj mnoho naučit. Pokud se však dětem nedostává otcovské pozornosti, nedokáží pak pochopit určité hodnoty – například úctu a lásku k matce, úctu k Bohu či skromnost atd.⁴⁶⁹

I když má otec v adventistické rodině velkou roli zejména v udání základních hodnot a způsobů chování, hlavní odpovědnost při výchově dětí je však na matce. Působí na dítě duchovními a duševními vlivy, které figurují zejména při utváření mysli a povahy dítěte.⁴⁷⁰ Obecně však křesťanská tradice poukazuje na oba rodiče jako na zdroj dědičného materiálu pro dítě a jako na zdravé vůdce dítěte.⁴⁷¹

Jak jsme viděli v předchozí části kapitoly – adventisté sedmého dne dodržují zvláštní stravovací návyky například v podobě absence konzumace masa. Není proto nic neobvyklého na tom, že i v případě těhotenství jsou pro ženu ustanovena zvláštní pravidla týkající se správné životosprávy. Během očekávání musí být matka střídámá, trpělivá a nesobecká, jinak se špatné vlastnosti projeví na pozdější povaze dítěte. Pití alkoholu v těhotenství je nepřijatelné – každá kapka dítě ohrožuje a představuje hřích vůči Stvořiteli.⁴⁷² Žena musí své síly během těhotenství šetřit, a proto se během těhotenství posiluje podporující role muže.⁴⁷³ Dle adventistického pojetí by měl muž své pracovní tempo uzpůsobit manželce tak, aby mu stačila. Měl by být schopen, během usilování o světské peníze a živobytí, se zastavit a podpořit svou ženu, aby byla schopna kráčet po jeho boku.⁴⁷⁴

Křesťanské denominace konkrétní předpisy a pokyny týkající se životního stylu matky neuvádějí – i pro laickou veřejnost je však jasné, že pokud chce mít matka zdravé dítě, musí být sama zdráva.

Z výše uvedeného lze poznamenat, že rodina v křesťanském pojetí představuje základní kámen společnosti. Role matky a otce je stěžejní ve všech křesťanských odvětvích – adventistické pojetí však udává navíc konkrétní pokyny, které má matka během očekávání potomka dodržovat, což křesťanské denominace nezmiňují. Tento fakt také poukazuje na již

⁴⁶⁸ Ibid., s. 361.

⁴⁶⁹ Ibid., s. 362.

⁴⁷⁰ WHITE, Ellen Gould Harmon. *Cesta ke zdraví a životní harmonii*, s. 242.

⁴⁷¹ ŠOLTĚSZ, Štěpán. *Kristus a rodina*, s. 89.

⁴⁷² WHITE, Ellen Gould Harmon. *Cesta ke zdraví a životní harmonii*, s. 243.

⁴⁷³ Ibid., s. 243.

⁴⁷⁴ Ibid., s. 244.

zmíněné zvláštní stravovací návyky adventistické církve. Otec v adventistické rodině představuje též důležitou osobnost, jelikož má dítě vést k důležitých náboženským hodnotám.

3.2.3 Homosexualita

V dnešní době stále aktuální otázka homosexuality vyvstávala na povrch v oblasti křesťanství také v minulých stoletích. Již na první pohled je víceméně jasné, že se nebude jednat o jednoduchou záležitost. Starý zákon se k homosexualitě vyjadřuje celkem jednoznačně: „*Nebudeš obcovat s mužem jako s ženou. Je to ohavnost.*“ (Lv 18:22) I v Novém zákoně, například v Pavlově epištole Římanům, lze nalézt odsouzení homosexuality, která představovala důsledek odklonění lidí od Boha:⁴⁷⁵ „*Proto je Bůh vydal v moc hanebných vášní. Jejich ženy zaměnily přirozený styk za nepřirozený a stejně i muži zanechali přirozeného styku s ženami a vzplanuli žádostí jeden k druhému, muži s muži provádějí hanebnosti...*“ (Řím 1:26-27) Ze zmíněných biblických pasáží je zřejmé, že se bible k otázce homosexuality staví radikálně odmítavým způsobem – vnímá ji jako formu hříchu.

Dle adventistické církve je všeobecně homosexualita považována za hřích, za protiklad Boží vůle. Jinými slovy – je to destrukce rodiny.⁴⁷⁶ V průběhu devatenáctého století se otázka homosexuality mezi adventisty příliš neřešila – k možnému intimnímu souznění stejného pohlaví se církev nijak oficiálně nevyjadřovala. Až v sedmdesátých letech dvacátého století dochází ke zlomu v důsledku vzniku hnutí bojujícího za práva homosexuálů.⁴⁷⁷ V roce 1987 dochází ze stran adventistů k vydání dokumentu Statement of Concern on Sexual Behavior, ve kterém je homosexualita – společně s incestem, bestialitou a zneužíváním dětí – odsouzena jako perverze původního plánu Božího. Homosexualita je zlo ohrožující ideály křesťanského života.⁴⁷⁸

Také v katolické církvi došlo během dvacátého století k určitým změnám a k objasněním – jednou z příčin bylo přijetí výzkumů humanitních věd a z nich pramenící větší porozumění otázce homosexuality. V katolické církvi však došlo, na rozdíl od adventistů,

⁴⁷⁵ LAUN, Andreas. Homosexualita z katolického pohledu. In: *Homosexualita z katolického pohledu*, s. 250.

⁴⁷⁶ VANCE, Laura. Converging on the Heterosexual Dyad: Changing Mormon and Adventist Sexual Norms and Implications for Gay and Lesbian Adherents. *Nova Religio: The Journal of Alternative and Emergent Religions*, s. 60.

⁴⁷⁷ Ibid., s. 60.

⁴⁷⁸ Ibid., s. 60.

k přehodnocení – homosexualita je sice „anomálie“, ale nikoliv hřích. A proto je možné jej tolerovat:⁴⁷⁹ „Církev věří, že v řádu stvoření je zakotvena potřeba doplnění a vzájemná přitažlivost muže a ženy, aby tak mohl být předáván život dětem. Proto církev nemůže schvalovat homosexuální praktiky. Avšak křesťané mají projevat člověku úctu a lásku, a to bez ohledu na jeho sexuální orientaci, protože Bůh respektuje a miluje všechny lidi.“⁴⁸⁰

Dle katolíků je objektivně homosexuální chování hříchem, tj. porušuje vztah k lidem a Bohu, ale člověk má od Boha neporušitelnou důstojnost – proto je hoden lásky. V současné době je daleko jednodušší tyto aspekty vnímat a uznávat – v dřívějších dobách totiž nedocházelo k rozlišování homosexuálního sklonu a aktu.⁴⁸¹ V předmluvě ke sborníku *Homosexualita z katolického pohledu*, jenž je výsledkem zasedání v Salcburku v září roku 2000 na téma „Církev a homosexualita“, označuje Andreas Laun homosexualitu za duševní onemocnění:⁴⁸² „Dnes víme mnoho o příčinách této psychické poruchy a také o tlacích, jimž jsou postižení vystaveni.“⁴⁸³

V souvislosti s vnímáním homosexuality jako jisté formy psychické poruchy, přicházela katolická církev také s určitou formou léčby. Heterosexuální manželství nebylo dle všeho řešením – bylo třeba, aby se muž či žena s homosexuální orientací nejprve vyléčili prostřednictvím jiných mužů a jiných žen.⁴⁸⁴ Psychoterapeut Richard Cohen, který se účastnil zmiňovaného zasedání v Salcburku, dodává: „*Homosexuální sklony jsou symptomem neuzdravených zranění z dětství, která musejí být odhalena a vyléčena v procesu smíření.*“⁴⁸⁵ Na základě svých výzkumů posléze ustanovil čtyřfázový ozdravný proces.⁴⁸⁶

Je však třeba zmínit, že tento téměř dvacet let starý úsudek ze zasedání v Salcburku, již neodpovídá aktuálním názorům katolické církve. Současný postoj katolické církve vůči homosexuálům je možné doložit například synodou o rodině z roku 2015, v níž: „...církev zdůrazňuje, že každého člověka bez ohledu na jeho sexuální tendenci je třeba respektovat v

⁴⁷⁹ LAUN, Andreas. Homosexualita z katolického pohledu. In: *Homosexualita z katolického pohledu*, s. 242-243.

⁴⁸⁰ *YOUCAT: česky: katechismus katolické církve pro mladé.*, s. 48.

⁴⁸¹ LAUN, Andreas. Homosexualita z katolického pohledu. In: *Homosexualita z katolického pohledu*, s. 242-243.

⁴⁸² LAUN, Andreas. Předmluva. In: *Homosexualita z katolického pohledu*, s. 13.

⁴⁸³ *Ibid.*, s. 13.

⁴⁸⁴ COHEN, Richard. Homosexualita a možnosti terapie: chování, etika, principy a praxe. In: *Homosexualita z katolického pohledu*, s. 87.

⁴⁸⁵ *Ibid.*, s. 87.

⁴⁸⁶ Více viz COHEN, Richard. Homosexualita a možnosti terapie: chování, etika, principy a praxe. In: *Homosexualita z katolického pohledu*, s. 88-89.

jeho důstojnosti, přijímat ho s úctou a přitom se pečlivě vyhýbat „jakémukoli náznaku nespravedlivé diskriminace.“⁴⁸⁷

Z vědeckého hlediska je však otázka homosexuality v současném badatelském spektru jednoznačně vyřešeným tématem – například dle stanoviska Světové psychiatrické společnosti se jedná o čistě vrozenou věc: „*Neexistuje žádný důvěryhodný důkaz, který by prokazoval možnost vrozenou sexuální orientaci měnit.*“⁴⁸⁸

Jednotlivé vědecké instituce zastávají mimo jiné obdobné názory, ku příkladu – odmítnutí homosexuality jakožto nemoci, či odmítnutí možnosti napravení sexuální orientace.⁴⁸⁹ Dle prohlášení American Academy of Child and Adolescent Psychiatry je zřejmé, že „*...neexistuje žádný důkaz, který by prokazoval možnost měnit sexuální orientaci, přičemž vlastní snaha pokoušet se o takovou změnu může způsobovat újmu. Neexistuje empirický důkaz o tom, že by nucení k genderové konformitě u gender nekonformních dětí jakkoliv ovlivňovalo možnou budoucí homosexualitu. Rovněž pochopitelně neexistuje žádný lékařsky ověřený důkaz o tom, že by bylo možné homosexualitě předcházet, přičemž homosexualita není onemocněním.*“⁴⁹⁰

Zajímavý je mimo jiné postoj současného papeže Františka, který debatu týkající se homosexuality výrazně posunul na vyšší úroveň: „*...každého člověka, nezávisle na jeho sexuální orientaci, je třeba respektovat v jeho důstojnosti a přijímat ho s úctou a pečlivě se vyhýbat ‚jakémukoli náznaku nespravedlivé diskriminace‘, a zejména každé formě agrese a násilí. Samotným rodinám je zase třeba poskytnout uctivé doprovázení, aby se těm, u nichž se projevují homosexuální sklony, dostalo pomoci potřebné k poznání a plného uskutečnění Boží vůle v jejich životě.*“⁴⁹¹

Papež František také vyjádřil vstřícný postoj k biografickému dokumentárnímu filmu Francesco režiséra Jevgenije Afinejevského,⁴⁹² což vyvolalo vášnivou debatu. Nikdo však Františkův postoj oficiálně nedementoval, mělo by se tedy jednat o validní hodnocení otázky

⁴⁸⁷ Závěrečná zpráva biskupské synody pro Svatého otce Františka, 25. října 2015, čl. 76. [on-line]. [cit. 31. 3. 2021].

⁴⁸⁸ PITOŇÁK, Michal. Stanoviska odborných společností jsou jednotná: odmítají „léčbu homosexuality“. In: *Queergeography.cz*. [on-line]. 17. 5. 2017. [cit. 01.04. 2021].

⁴⁸⁹ Ibid.

⁴⁹⁰ Ibid.

⁴⁹¹ *Posynodální a apoštolská exhortace AMORIS LAETITIA svatého otce Františka*, čl. 150. [on-line]. [cit. 31. 3. 2021].

⁴⁹² Viz *iDNES.cz*. Papež poprvé veřejně podpořil registrovaná partnerství homosexuálů. In: *idnes.cz* [on-line]. [cit. 02. 04. 2021].

homosexuality v duchu, ve kterém se papež vyjadřuje již léta. Stěžejní spor však tkví v tom, že Františkovým záměrem je sice podpořit registrovaná partnerství, ale odmítá je postavit na stejnou úroveň společně s manželství.

Jak vidíme – myšlenkový posun katolické církve směrem od radikálního přesvědčení o gigantickém hříchu k toleranci a k vstřícnému přístupu, představuje pro věřící homosexuály světlou skulinu. Shrnutí katolické teze je tedy následující: „*Církev nicméně bezvýhradně přijímá lidi s homosexuální orientací a odmítá jakoukoliv formu jejich diskriminace. Současně však jednoznačně prohlašuje, že forma sexuálního soužití osob téhož pohlaví neodpovídá řádu stvoření.*“⁴⁹³

Adventisté sedmého dne v dřívějších dobách mimo jiné věřili v léčbu homosexuality – Generální konference adventistů proto financovala založení a provoz Quest Learning Center pod vedením „bývalého“ homosexuála a adventistického duchovního Colina Cooka. Centrum obsahovalo program s pobytovou léčbou, hovorovou terapií či modlitbami.⁴⁹⁴ Nakonec byla dotace centra ukončena – Colin Cook dle všeho zneužíval své klienty.⁴⁹⁵ Víra v ozdravný proces a potřeba zvláštní péče homosexuálům je nastíněna ve výkladu 27 věroučných článků: „*Nejen lidé s homosexuální sklony, ale všichni, kteří žijí v narušených vztazích způsobujících úzkost, zahanbení a vinu, potřebují soucitného, školeného a zkušeného křesťanského poradce. Žádné jednání není mimo dosah Boží uzdravující milosti.*“⁴⁹⁶

Na základě výzkumu pedagožky a vývojářky programů proti sociálním neduhům René D. Drumm⁴⁹⁷ se prokázalo, že většina homosexuálních adventistů zažívá kvůli své orientaci rozpor mezi sexuální identitou a identitou náboženskou: „*Adventists' denial of homosexual identity is shaped by their religion, and emerges at least in part from the religiously informed perspective that homosexuality is sinful. As respondents struggle with the possibility that they are gay, they report that they experience feelings of confusion and isolation.*“⁴⁹⁸ Tento spor vede jedince například k popření své orientace, k celibátu či

⁴⁹³ YOUCAT: česky: *katechismus katolické církve pro mladé.*, s. 227.

⁴⁹⁴ VANCE, Laura. Converging on the Heterosexual Dyad: Changing Mormon and Adventist Sexual Norms and Implications for Gay and Lesbian Adherents. *Nova Religio: The Journal of Alternative and Emergent Religions*, s. 62.

⁴⁹⁵ Ibid., s. 62.

⁴⁹⁶ *Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků*, s. 360.

⁴⁹⁷ Více informací viz About. In: René D. Drumm. [on-line]. [cit. 07.3.2021].

⁴⁹⁸ VANCE, Laura. Converging on the Heterosexual Dyad: Changing Mormon and Adventist Sexual Norms and Implications for Gay and Lesbian Adherents. *Nova Religio: The Journal of Alternative and Emergent Religions*, s. 65.

k pokusu změnit svou orientaci. V některých případech se mohou objevit také sebevražedné myšlenky a či pokusy o sebevraždu.⁴⁹⁹

Jedním z častých důsledků je také odchod z církve, jelikož homosexuálové již nezvládají žít v celibátu.⁵⁰⁰ I přes nucený distanc od církve kvůli sexuální orientaci, si značná většina jedinců ponechává adventistické návyky – vegetariánství či dodržování soboty.⁵⁰¹ V případě katolické církve se homosexuálové potýkají také s problémy – pokud se jedinec s homosexuální identitou svěří knězi, kněz mu většinou nedokáže pomoci.⁵⁰² Řekne mu: „*Nedělej ,to‘ více, a když se ,to‘ přesto stane, tak jdi se zpovědi.*“⁵⁰³ Tímto je myšlen samozřejmě pouze pohlavní styk. Společné soužití v partnerském vztahu se za hřích nepovažuje – romantický vztah je tedy povolen, avšak bez sexuální roviny.⁵⁰⁴ V nynější době se objevuje také „hnutí homo“, které radikálně prosazuje práva homosexuálů a každého odpůrce označují za nemorálního.⁵⁰⁵

Jak se ukázalo otázka homosexuality je stále aktuálním tématem, které zasahuje do křesťanství jako takového. Adventisté sedmého dne se stavějí k homosexualitě spíše odmítavým způsobem – vnímají ji jako formu hříchu. Naopak stanovisko katolické církve, zejména také v důsledku iniciativy hnutí za práva homosexuálů a LGBT+ komunity, došlo ke značnému posunu – katolická církev zaujímá vůči homosexualitě daleko vstřícnější a tolerantnější postoj, než tomu bylo v minulosti. Svou toleranci vůči homosexuálům vyjadřuje také současný papež František.

Lze tedy říci, že římskokatolická církev prosazuje mírnější stanovisko oproti adventistům sedmého dne – v dřívějších dobách označovala homosexualitu za určitý druh psychické poruchy, ale v současné době zaujímá vůči otázce homosexuality zcela tolerantní a vstřícný postoj, což je určitý posun vzhledem k radikálním a zaujatým přesvědčením o neutuchajícím hříchu. Tento závěr je velice překvapivý, jelikož se na první pohled očekává radikálnější a zaujatější postoj spíše ze strany katolické církve než z protestantské Církve adventismu sedmého dne.

⁴⁹⁹ Ibid., s. 65.

⁵⁰⁰ Ibid., s. 67.

⁵⁰¹ Ibid., s. 68.

⁵⁰² LAUN, Andreas. Předmluva. In: *Homosexualita z katolického pohledu*, s. 11.

⁵⁰³ Ibid., s. 11.

⁵⁰⁴ Ibid., s. 11.

⁵⁰⁵ Ibid., s. 12.

Zajímavé hledisko představovala také možnost uzdravení z této orientace, které prosazovaly obě zmiňované sféry. Je však víceméně jasné, že i z vědeckého objektivního hlediska je původ tohoto fenoménu stále neobjasněn. Nátlak na homosexuálního jedince je sice stále aktuální, ale společnost je daleko tolerantnější. I když se velká část homosexuálů vzdálila od církevní komunity, její zvyklosti a víru si však ponechali.

Závěr

Hlavním cílem této práce bylo přiblížit a specifikovat náboženské hnutí Církev adventistů sedmého dne. Součástí záměru autorky této práce bylo též specifikovat shody a odlišnosti již zmiňované církve vůči dominujícím křesťanským proudům.

Jak se ukázalo během studia historických kořenů – Církev adventistů sedmého dne vzdáleně vyrůstá ze základů baptistické církve, a to především skrze stěžejní osobnost, která položila základní kámen k vytvoření nového společenství – Williama Millera. Ten se pokusil na základě Písma svatého o výpočet data druhého příchodu Krista – a jak se ukázalo, neúspěšně. Příznivci Millerova učení nakonec zdůvodnili příčinu neúspěchu jako špatnou interpretaci konkrétní události. Nejednalo se podle nich o parusii, ale o Kristovu službu ve svatyni, která právě druhému adventu předchází. V důsledku neúspěchu výpočtu druhého adventu se poté začala na bázi Millerova učení utvářet další uskupení, z nichž se později stala nejsilnější Církev adventistů sedmého dne.

Cesta k ustanovení samotné církve však nebyla jednoduchá. Avšak na základě nově probíhajících shromážděních, v čele s později významnými adventistickými průkopníky (např. Ellen Whiteová či Joseph Bates), se začalo nové uskupení pomalu utvářet. Právě již zmiňovaná Ellen Whiteová, která disponovala vizionářským darem, se posléze stala stěžejní osobností pro vznikající společenství. Ačkoliv byla kvůli svým vizím často kritizována, mezi věřícími získala přízvisko posel Boží. Církev adventistů sedmého dne nakonec vzniká v roce 1863, kdy dochází k založení Generální konference Církve adventistů sedmého dne. Mimo jiné se Církev adventistů dostává ke konci 19. století také do českých zemí, a to prostřednictvím Antonína Šimona.

V případě specifikování základních adventistických rysů a dogmat se zdálo zprvu zřejmé, že se adventisté nebudou příliš odchylovat od jiných křesťanských denominací, jelikož vycházejí z křesťanské víry. V některých místech však vykristalizovala jakási jedinečnost a jednoznačná odlišnost adventistické církve vůči dominujícím křesťanským proudům. Jistou rozdílnost bylo možné spatřit v případě interpretace Desatera, a to konkrétně u druhého či čtvrtého přikázání. Jelikož se adventisté sedmého dne odvolávají na Písmo svaté jako na základní a nezpochybnitelný kodex, poukazují na zákaz zobrazování Boha. Tento aspekt však představuje zejména vůči ortodoxnímu křesťanství a v něm figurujícím ikonám značnou odlišnost.

Další z výrazných odlišností adventistické víry vůči jiným křesťanským denominacím je také možné zaznamenat v případě čtvrtého přikázání neboli u svěcení sedmého dne. Tato problematika je mimo jiné ohniskem neustálých sporů. Jelikož se adventisté plně hlásí k původní podobě křesťanství, dodržují svátost sedmého dne v sobotu. Podporu toto přesvědčení ve společenství získalo zejména na základě vidění Ellen Whiteové, poukazujícího na dodržování soboty jako dne odpočinku. Naopak pravoslavná a katolická církev prosazují svěcení neděle, a to kvůli osobnosti Ježíše Krista, jelikož právě v neděli byl vzkříšen z mrtvých.

Důležitou součástí adventistických dogmat tvoří také tzv. deset základních pravd, které dle adventistů dodržoval již sám William Miller. Jak se u charakteristiky a specifikace ukázalo – adventisté vychází v případě apokalyptické vize, o níž hovoří prvních šest základních pravd, ze stejného učení jako dominující křesťanské proudy. Jednu se zajímavých shod církve adventistů a katolické církve může představovat uznávání jakéhosi meziprostoru, do něhož jsou situovány duše vyčkávající na den posledního soudu. Menší diferencí je odlišné pojmenování onoho prostoru – u adventistů se využívá označení hrob a u katolické církve předpekli neboli limbus patrum. Shodu též představuje princip tohoto meziprostoru – jak katolická církev, tak církev adventistů poukazuje na nevědomý stav jedinců v tomto místě.

Zajímavý fakt představuje také fenomén Antikrista. Adventisté sedmého dne sice připouštějí vyvstání jakýchsi falešných mesiášů a proroků před příchodem Krista, ale o osobnosti Antikrista se nijak zvlášť nezmiňují. Naopak majoritní křesťanská tradice má o Antikristově příchodu jasné představy.

Zvláštní odlišnost Církve adventistů vůči křesťanským denominacím (zejména vůči katolické církvi) symbolizuje zejména osud hříšníků a nevěřících. Adventisté jsou přesvědčeni, že po rozsudku Božím budou lidé hříšní a nevěřící sežehnuti ohněm z nebes. Naopak biblická a katolická představa nastiňuje vhození těchto jedinců do ohnivého jezera, kde nastává jejich tzv. druhá smrt. Další rozkol mezi adventisty sedmého dne a katolickou církví mimo jiné představuje (ne)konečnost Božího rozsudku. Dle hodnocení adventistů je slovo Boží jednoznačné a neměnné – což je stanovisko, které zastává také pravoslavná církev. Naopak v případě katolické církve přichází v úvahu možnost dočasného trestu podněcující hříšníkovi nápravu, tedy očistec.

Ojedinělost Církve adventistů sedmého dne můžeme dále shledat v interpretaci Danielova prorocství, které tomuto společenství slouží zejména ke konkretizaci druhého Kristova příchodu. Další zvláštnost charakteristickou pouze pro Církev adventistů sedmého dne představuje počítání dne za rok v prorocké symbolice a s tím neúspěšný spojený pokus o výpočet data druhého Kristova příchodu. I když se v současné době již Církev adventistů sedmého dne o výpočet Ježíšova příchodu nesnaží, již zmiňované počítání dne za rok jednoznačně uznává. Naopak shodu mezi adventisty a jinými křesťanskými denominacemi představuje klíčový význam Písma svatého či smířčí služba Kristova.

Částečnou odlišnost adventistů sedmého dne vůči dominujícím křesťanským společenstvím lze vidět v aktu křtu. Jak se ukázalo, křest tvoří neoddelitelnou součást křesťanské nauky, ale jeho samotného pojetí a charakter se v pojetích jednotlivých konfesí odlišují. Adventisté totiž křest nechápou jako očištění od dědičného hříchu – jako tomu je v případě katolické církve – ale vnímají jej jako specifický akt věřící duše, která skrz křest vyjadřuje svou víru a lásku ke Kristu. Shodu mezi těmito dvěma křesťanskými odvětvími lze však shledat v přijetí pokřtěného do církve, konkrétně – až pokřtěný člověk je právoplatným členem. Jelikož se adventisté odvolávají na prvotní křesťany, kteří byli dle všeho zprvu křtěni ponořením, prosazují křest formou úplného ponoření. Tento aspekt sdílí s adventisty například ortodoxní církve. Avšak katolická církev provádí křest většinou symbolickým pokropením.

Adventisté také odmítají jakoukoliv zdobnost a pompéznost křtu – zastávají jednoduchost obřadní stránky. Akt křtu je v adventistickém pojetí vnímán jako standardní obřad, nikoliv jako obřad s povahou svátosti. Z tohoto hlediska lze poukázat na další odlišnost vzhledem ke křesťanským denominacím – například pravoslavná církve vyzdvihuje onu zmiňovanou zdobnost, kterou lze spatřit nejen prostřednictvím ikon, což adventisté odmítají.

Zvláštnost představují také adepti křtu. Adventisté totiž prosazují křest v dospělosti, před nímž jsou katechumeni podrobeni zkoušce z adventistického učení. Jak se však ukázalo, Církev adventistů nezakazuje křest dětí, ale zdůrazňuje, že pokud rodiče nechají pokřtít své dítě, přejímají tím zodpovědnost za jeho duchovní rozvoj a výchovu. Částečnou shodu může tento aspekt evokovat vzhledem ke katolické církvi. Ta sice praktikuje křest malých dětí, ale poukazuje na důležitost jejich náboženské výchovy. Pokud není možné dítěti zajistit po křtu křesťanskou výchovu, nepřipadá křest v úvahu. Katolická církev také

sama nabízí možnost pokřtění dospělých jedinců – přičemž samotnému křtu předchází též, stejně jako tomu je u adventismu, přípravné období.

V případě dalších dogmatických učení, jako je například učení o trojjedinosti, se Církev adventistů sedmého dne od dominujících křesťanských proudů neodlišují. Také u svátosti eucharistie lze v základě nalézt určité shody, i když místy vyvstávají určité zvláštnosti adventistického společenství. Mezi stěžejní difference lze například zařadit konkrétní počet realizací tohoto obřadu – v adventistické praxi totiž probíhá čtyřikrát ročně, a to z důvodů odlišných zvyklostí. Specifikací tohoto obřadu je také přijímání pod obojí způsob – což mimo jiné praktikují také jiné protestantské proudy nebo ortodoxní křesťané. Ojedinělost bylo však možné zaznamenat v symbolické přítomnosti Krista při eucharistii či využívání hroznové šťávy místo kvašeného vína, jako tomu je například v katolické církvi. Další diferencí obřadu v pojetí adventistů jsme zaznamenali v nerozlučném spojení s obřadem umývání nohou, který přijetí hostie předchází. I když tento obřad můžeme zaznamenat také v římskokatolické církvi, není plně spojen s Večeří Páně.

Součástí křesťanského učení je také pojetí nebes a oblasti pekel. Ukázalo se, že adventisté pojmají nebe hmotným způsobem – jedná se o místo neomezeného luxusu. Dokonce v Církvi adventismu figuruje určitá andělská hierarchie a mimo jiné také andělé žijící na jiných planetách. Právě tito andělé mají roli pozorovatelů. Oproti tomu například katolická církev o hmotném vzezření nebes zprvu nehovoří, ale naopak vyzdvihuje duši, která sice po smrti dosáhne blaženosti, ale až po Božím rozsudku se shledá se svým tělem.

Oblast pekel vnímají adventisté svérázným způsobem – jako peklo vyzdvihují takzvaný šeol, tedy stav nevědomí, a osud hříšníků a bezbožníků pojmají formou trestu sežehnutím ohně z nebes. Křesťanská tradice naopak zdůrazňuje druhou smrt těchto jedinců v ohnivém jezeře. V tomto smyslu by bylo možné zmínit také adventistické pojetí duše – adventisté totiž věří, že je duše sama o sobě smrtelná, a proto umírá spolu s tělem. Nesmrtelnost jako takovou však nezpochybují – nesmrtelnosti se po Božím rozsudku duši může dostat, ale musí být dobrá a spravedlivá.

Velké specifikum a ojedinělost adventistického učení bylo možné zaznamenat z hlediska samotného života v církvi. Adventisté sedmého dne dodržují střídmy jídelníček založený na absenci masných pokrmů, což Ellen Whiteová zdůvodňuje prostřednictvím Starého zákona. Zvláštní pojetí představuje fenomén půstu. Na rozdíl od křesťanských denominací – tj. pravoslavné či katolické církve – jej totiž adventisté nevnímají jako jakousi

předsváteční „přípravu“. Půst má dle Ellen Whiteové ozdravný charakter, který je možné zařadit, pokud se člověk přejí. Z tohoto hlediska je možné poukázat také na aspekt nestřídmosti – nestřídmost neboli obžerství je v křesťanském pojetí vnímána jako jeden ze sedmi smrtelných hříchů. Církev adventistů však obžerství nepovažuje za hřích, i když zde požadavek střídmosti též figuruje, a to zejména směrem k alkoholu a tabáku. Právě tyto látky totiž mohou omámit lidskou mysl, v důsledku čehož pak člověk není schopen plně pochopit Kristovu oběť.

Důležitou součástí křesťanského života je také rodina, potažmo manželství. Adventisté sedmého dne sice prosazují manželský svazek za trvajícím po celý život, ale stanovují zvláštní podmínky, za nichž je možno manželství ukončit. Což je aspekt, který například katolická církev vyloženě odmítá. Naopak shodné stanovisko s adventisty v případě rozvodu zaujímá pravoslavná církev, která poukazuje na zvláštní situace, ve kterých již není možné manželské soužití.

I když křesťanské tradice a křesťanské denominace apelují na manžele, aby měli děti, a adventismus sedmého dne je svým charakterem křesťanský – vyvstává v jejich pojetí však právo manželů rozhodnout se nemít děti. Za zmínku stojí také fakt, že adventisté v 19. století učili o nebezpečí masturbace – což se v současné době již nevyskytuje. Naopak prosazují intimní život manželů ve smyslu obohacení manželského života. Jak se také ukázalo, otec a matka mají mimo jiné v rodině důležitou roli, jelikož představují pro dítě velice důležité osobnosti.

Poslední část práce se věnovala otázce homosexuality jakožto stále aktuálnímu tématu. Zcela překvapivé bylo zjištění daleko větší přísnosti vůči homosexuálům právě ze strany adventistů. Oproti tomu katolická církev, která se v současné době, byť i v podobě současného papeže Františka, staví k této debatě velice tolerantním a chápavým způsobem. Církev adventistů sedmého dne vnímá naopak homosexualitu jako jednoznačný hřích. Zvláštnost v tomto směru představuje také možnost uzdravení z homosexuality – což prosazují zejména adventisté.

I když se zprvu zdálo, že společenství adventistů sedmého bude provázet velice odlišný pohled na svět oproti dominantním křesťanským proudům, opak byl do jisté míry pravdou. Ukázalo se, že ve svých základech jsou adventisté shodní s křesťanskou tradicí. V některých aspektech sice vyvstávala určitá diference, ale tu lze chápat z hlediska protestantské ojedinečnosti tohoto společenství. V důsledku určitých odlišností vznášejí i dnes

adventisté vůči „svému nepříteli“, tj. katolické církvi, značnou kritiku. Poukazují na nutnost nastolení pravého křesťanství, tedy takového, jakého bylo na samotném počátku jeho vzniku. Na závěr je tedy možné říci, že autorce se podařilo výše zmíněného cíle práce dosáhnout.

Seznam použitých informačních zdrojů

ADAM, Adolf. *Liturgický rok: historický vývoj a současná praxe*. Praha: Vyšehrad, 1998. Teologie. ISBN 80-7021-269-1.

Adventisté sedmého dne věří...: výklad základních 27 věroučných článků. Praha: Advent-Orion, 1999. ISBN 80-7172-102-6.

ADVENTISTÉ. *Církevní řád Církve adventistů sedmého dne: 19. revidované vydání z roku 2016*. Praha: Církev adventistů sedmého dne, Česko-Slovenská unie, 2016. ISBN 978-80-88026-07-5.

ADVENTISTÉ. *Ústava Církve adventistů sedmého dne*. Praha: Advent-Orion, 1996. ISBN 80-7172-253-7.

Adventist review. [on-line]. [cit. 7. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.adventistreview.org/church-news/story3843-adventist-church-tops-19-million-members>.

AUDIŠOVÁ, Jana – PODRACKÁ, Anna. *Postní pokrmy podle pravoslavné tradice: postní pokrmy a jejich příprava, snídaně a přesnídávky, polévky, hlavní jídla slaná, sladká jídla, sváteční pokrmy, paschátní pokrmy*. Olomouc: Fontána, 2003. ISBN 80-7336-112-4.

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost, 2008. ISBN 978-80-85810-80-6.

BUBÍK, Tomáš. Hostina a půst v křesťanské kultuře. In: *Náboženství a jídlo*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005. ISBN 80-7194-800-4.

BULL, Malcolm. Eschatology and Manners in Seventh-Day Adventism. *Archives de sciences sociales des religions*. 1988, 65 (1), s. 145-159. ISSN 03355985.

BULL, Malcolm. The Seventh-day Adventists: Heretics of American Civil Religion. *Sociological Analysis*. 1989, 50 (2), s. 177-187. ISSN 1069-4404.

Církev adventistů sedmého dne [on-line]. [cit. 7. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.casd.cz/>.

COHEN, Richard. Homosexualita a možnosti terapie: chování, etika, principy a praxe. In: *Homosexualita z katolického pohledu*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2003. ISBN 80-7266-138-8.

ČERNÝ, Pavel. *Církev adventistů sedmého dne*. Praha: Horizont, 1981. ISBN neuvedeno

DREJNAR, Jiří. *Boží stopy na cestě církve: počátky a vývoj Církve adventistů sedmého dne v Čechách*. Praha: Luxpress, 2008. ISBN 978-80-7130-140-0.

BLECHA, Ivan – HORYNA, Břetislav – ŠTĚPÁN, Jan – ŠARADÍN, Pavel. *Filosofický slovník*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1998. ISBN 80-7182-064-4.

HUDSON, S. Winthrop. Baptist. In: *Encyclopædia Britannica* [on-line]. Chicago: Encyclopaedia Britannica, 26. 8. 2020. [cit. 28. 9. 2020]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Baptist>.

iDNES.cz. Papež poprvé veřejně podpořil registrovaná partnerství homosexuálů. In: *idnes.cz* [on-line]. [cit. 02. 04. 2021]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/papez-frantisek-zakon-homosexualove-registrovane-partnerstvi-dokumentarni-film-filmovy-festival-rim.A201021_190102_zahranicni_flo

KATOLICKÁ CÍRKEV. *Katechismus katolické církve*. V Karmelitánském nakl. 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-488-1.

Katolíci tvoří téměř osmnáct procent světové populace. In: *Vaticana news* [on-line]. [cit. 27. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.vaticannews.va/cs/vatikan/news/2021-03/katolici-tvori-temer-osmnact-procent-svetove-populace.html>

KNIGHT, George R. *Adventismus v proměnách času*. Praha: Advent-Orion, 2003. ISBN 80-7172-553-6.

KNIGHT, George R. *Hledání identity: vývoj věrouky adventistů sedmého dne*. Praha: Pro Advent-Orion vydalo nakl. Luxpress, 2007. ISBN 978-80-7130-136-3.

LANE, Tony. *Dějiny křesťanského myšlení*. Praha: Návrat domů, 1996. ISBN 80-85495-47-x.

LAUN, Andreas. Homosexualita z katolického pohledu. In: *Homosexualita z katolického pohledu*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2003. ISBN 80-7266-138-8.

LAUN, Andreas. Předmluva. In: *Homosexualita z katolického pohledu*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2003. ISBN 80-7266-138-8.

LUŽNÝ, Dušan. Nová náboženská hnutí: Konfliktní formy religiozity v diferentním světě/New Religious Movements: Conflicting Expressions of Religiosity in a Different World. *Sociologický Časopis / Czech Sociological Review*. 1994, 30 (4), s. 499-511. ISSN 00380288.

- MA'SÚMIÁNOVÁ, Farnáz. *Život po smrti v učení světových náboženství*. Praha: JOTA, 1995. ISBN 80-85617-83-8.
- MORGAN, Douglas. Adventism, Apocalyptic, and the Cause of Liberty. *Church History*. 1994, 63 (2), s. 235-49. ISSN 00096407.
- PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1994. ISBN 80-204-0440-6.
- PIŠKULA, Jiří. *Dějiny Církve adventistů sedmého dne v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Advent-Orion, 2009. Poznání (Advent-Orion). ISBN 978-80-7172-213-7.
- PITOŇÁK, Michal. Stanoviska odborných společností jsou jednotná: odmítají "léčbu homosexuality". In: *Queergeography.cz*. [on-line]. 17. 5. 2017. [cit. 01.04. 2021]. Dostupné z: <https://www.queergeography.cz/lgbtq-psychologie/stanoviska-odbornych-spolecnosti/>
- Posynodální a apoštolská exhortace AMORIS LAETITIA svatého otce Františka*, čl. 150. [on-line]. [cit. 31. 3. 2021]. Dostupné z: http://www.socialninauka.cz/files/files/amoris_laetitia.pdf
- RAHNER, Karl – VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*. Praha: Vyšehrad, 2009. ISBN 978-80-7021-934-8.
- RATZINGER, Joseph. *Úvod do křesťanství*. Brno: Nakladatelství PETROV, 1991. ISBN 80-85247-13-5.
- READ, W. E. Frequency of the lord's supper. In: *Ministry*. 1955 (April). [on-line]. [cit. 22. 1. 2021]. Dostupné z: <https://www.ministrymagazine.org/archive/1955/04/frequency-of-the-lords-supper>.
- About. In: *René D. Drumm*. [online]. [cit. 07. 3. 2021]. Dostupné z: <http://renedrumm.com/about/>
- RICHTER, Klemens. *Liturgie a život: smysl liturgie, mše, církevní svátky, svátostná znamení*. Praha: Vyšehrad, 2003. ISBN 80-7021-575-5.
- SCHÜTTE, Heinz. *Ekumenický katechismus. Víra všech křesťanů*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 1999. ISBN 80-7021-267-5.

SMYLIE, Hutchinson James – MELTON, J. Gordon. Adventist. In: *Encyklopædia Britannica* [on-line]. Chicago: Encyclopaedia Britannica, 4. 11. 2019. [cit. 2. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Adventism>

SOUŠEK, Zdeněk, ed. *Knihy tajemství a moudrosti: mimobiblické židovské spisy: pseudepigrafy*. Praha: Vyšehrad, 1995-1999. ISBN 80-7021-144-X.

ŠOLTÉSZ, Štěpán. *Kristus a rodina*. Praha: ÚCN, 1970. ISBN neuvedeno.

THEOBALD, Robin. From Rural Populism to Practical Christianity: The Modernisation of the Seventh-Day Adventist Movement. *Archives de sciences sociales des religions*. 1985, 60 (1), s. 109-130. ISSN 03355985.

TURNEROVÁ, Alice K. *Historie pekla*. Brno: Jota, 1995. ISBN 80-85617-61-7.

THE EDITORS OF ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA. Anabaptist. In: *Encyklopædia Britannica* [on-line]. Chicago: Encyclopaedia Britannica, 17. 2. 2016. [cit. 2. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Anabaptists>.

THE EDITORS OF ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA. Gog and Magog. In: *Encyklopædia Britannica*. [on-line]. Chicago: Encyclopaedia Britannica, 23. 10. 2017. [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Gog>.

THE EDITORS OF ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA. Great Awakening. In: *Encyklopædia Britannica* [on-line]. Chicago: Encyclopaedia Britannica, 10. 12. 2019. [cit. 28. 9. 2020]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/Great-Awakening>.

THE EDITORS OF ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA. Second Great Awakening. In: *Encyklopædia Britannica* [on-line]. Chicago: Encyclopaedia Britannica, 8. 5. 2019. [cit. 28. 9. 2020]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Second-Great-Awakening>.

THE EDITORS OF ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA. William Miller. In: *Encyklopædia Britannica*. [on-line]. Chicago: Encyclopaedia Britannica, 12. 2. 2021. [cit. 2. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/William-Miller>

VANCE, Laura. Converging on the Heterosexual Dyad: Changing Mormon and Adventist Sexual Norms and Implications for Gay and Lesbian Adherents. *Nova Religio: The Journal of Alternative and Emergent Religions*. 2008, 11 (4), s. 56-76. ISSN 10926690.

VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice: náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-798-1.

VOJTÍŠEK, Zdeněk – VELECHOVSKÝ, Petr. Adventisté stále na křižovatce. *DINGIR*. 31. 5. 1999. [on-line]. [cit. 27. 3. 2021]. 2. roč., čís. 2., s. 2-3. Dostupné z: <https://dingir.cz/archiv/Dingir299.pdf#page=2>.

WHITE, Ellen Gould Harmon. *Cesta ke zdraví a životní harmonii*. Praha: Advent-Orion, 1995. ISBN 80-7172-120-4.

WHITE, Ellen Gould Harmon. *Dobrá zpráva pro tělo i ducha: povolání ke zdravotní evangelizaci a výchově ke zdraví*. Ostrava: JUPOS, 2008. ISBN 80-85832-90-9.

YOUCAT: česky: katechismus katolické církve pro mladé. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011. ISBN 978-80-7195-495-8.

Závěrečná zpráva biskupské synody pro Svatého otce Františka (24. října 2015). [on-line]. [cit. 31.3.2021]. Dostupné z: <https://www.farnostsusice.cz/doc/synoda-o-rodine-zaverecna-zprava.pdf?1616944216759>